

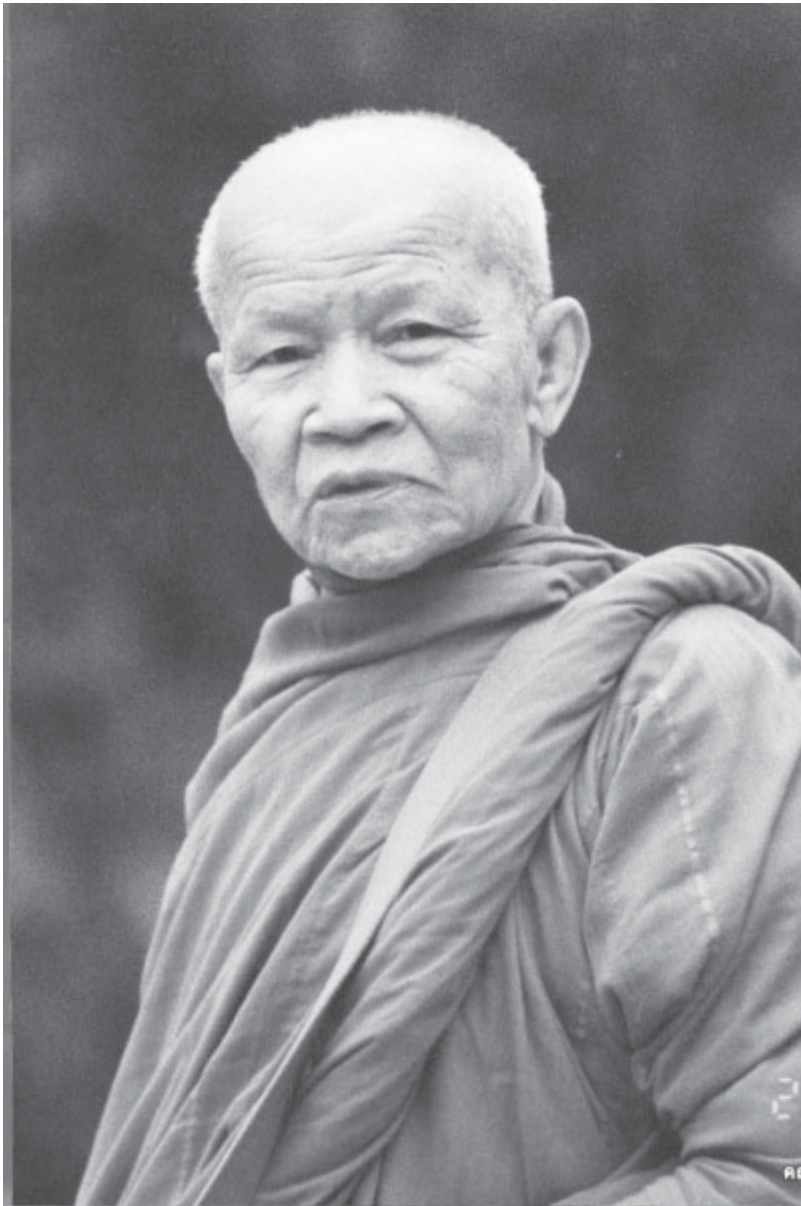
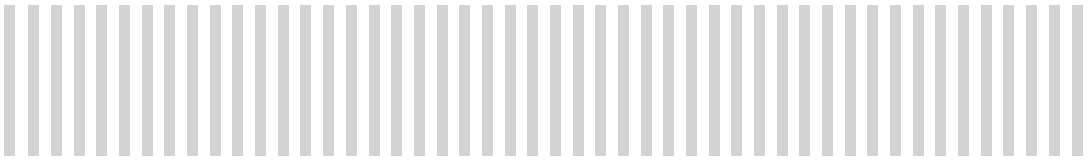

ธรรมะคู่แข่งขัน

ท่านอาจารย์พระมหาบัว
ญาณสัมปันโน

ธรรมคู่แข่งขัน

ท่านอาจารย์พระมหาบัว

คำนำ

ได้เริ่มคิดแต่งหนังสือเรื่องธรรม โดยให้นามว่า “หนังสือธรรมคู่แข่งขัน” แต่ความหมายในนามของหนังสือมีว่า “ธรรมฝ่ายชักฟอก กับกิเลสฝ่ายมัวหมอง” ทั้งสองฝ่ายนี้ทางศาสนาธรรมจัดว่าเป็นข้าศึกแข่งกันและกัน คอยจะแย่งบัลลังก์กันเสมอ จึงได้ให้นามอย่างนั้น คงไม่ขัดต่อสังคมนิยม

อนึ่ง ในระหว่างแต่งหนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้ามีเวลาน้อย ไม่ค่อยได้ทบทวนให้ถี่ถ้วน คงมีบกพร่องอยู่ไม่น้อย และข้าพเจ้าเป็นพระบ้านนอกอยู่แต่ในป่าโดยมาก จึงไม่ค่อยมีความรู้ และสำนวนโวหารอันไพเราะเพราะพริ้ง เพราะไม่ค่อยมีโอกาสได้ศึกษาในอรรถธรรมอันลึกซึ้ง และขนบธรรมเนียมที่สังคมนิยมและรับรองกัน ทั้งไม่เคยแต่งหนังสือนับแต่วันอุปสมบทมา แม้จะเป็นมหากัศักแต่ชื่อ ไม่มีภูมิ แต่เพราะความจำเป็นดังกล่าวแล้ว หากว่าท่านสุภาพบัณฑิตอ่านได้พบปะสิ่งบกพร่องก็โปรดให้อภัยแก่ข้าพเจ้าด้วยจะขอบคุณล้นเกล้าฯ

พระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

๑๓ มกราคม ๒๕๐๑

สารบัญ

ธรรมคู่แข่งขัน ธรรมสามัคคี	๑๐
ท่านอาจารย์พระมหาบัวฯ	
ในกรุงลอนดอน ถัมมะในลิขิต	
ธรรมคู่แข่งขัน	๑๒
การถือธรรมทั้งดุ้นอาจกลายเป็นขรัวตาโค้ง	๒๑
กิเลสกับธรรมเป็นคู่แข่งขันกัน	๒๗
การปฏิบัติธรรมเพื่อชัยชนะกับศัตรูคู่แข่งขัน	๒๙
ธรรมกับผู้ปฏิบัติธรรม	๓๑
การปฏิบัติจุดเป็นนายธรรม	๓๔
การปฏิบัติธรรมจาก	๓๖
“อิตตาทิปไตย” สู่ “ธรรมาทิปไตย”	
เบื้องต้นแห่งการอบรมใจ ซึ่งเรียกว่า “ภาวนา”	๓๗
สมาธิเป็นบาทแห่งวิปัสสนา	๔๐
วิปัสสนา หรือปัญญาทั้งสาม	๔๓
มีความหยาบ ละเอียดต่างกันอย่างไร	
เหตุใดปล่อยวางกาย	๕๔
จะไม่ใช่พุทธบริษัทปลอมหรือ?	

การปฏิบัติธรรมเพื่ออะไร และได้อะไรจากธรรม	๖๐
พระธรรมประกาศความจริงอยู่ตลอดเวลา	๖๒
และมีอยู่ตลอดเวลา	
อุปนิสัยและสิ่งแทรกซึม	๗๑
การพึ่งเทศน์อัตโนมัติ คือ ธรรมชาติ	๗๖
ศาลากองทัพกองทุกข์	๗๘
พระธรรมเกิดจากอะไร	๘๓
และจะสูญสิ้นไปเพราะเหตุไร	
เหตุที่พระธรรมจะเป็นไปตามสมัย	๘๖
พระธรรมอยู่กับคนบางคน	๘๘
กลายเป็นธรรมปลอม	
เหตุที่พออยู่พอไป	๙๐
ศาสนธรรมกับผู้ปฏิบัติ	๑๐๒
ในครั้งพุทธกาลกับสมัยปัจจุบัน	
ศาสนธรรมย่อ แต่ยังคงเส้นคงวาตามเดิม	๑๑๓
การชำระจิตของตนให้ผ่องใส	๑๑๙
นี้ได้อธิบายผ่านมาแล้ว ขอยุติไว้	
พุทธะไม่ใช่เป็นสมบัติของพระพุทธเจ้าแต่ผู้เดียว	๑๓๔
มูลนิธิดวงแก้วในพระสังฆราชูปถัมภ์	๑๓๙
สถานปฏิบัติธรรม วัชรธรรมสถาน	๑๕๕
มูลนิธิดวงแก้ว ในพระสังฆราชูปถัมภ์	
ต.ห้วยพลู อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม	

คำปรารภ

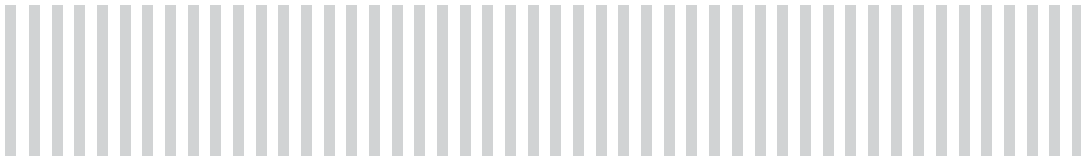
หนังสือ “ธรรมคู่แข่งขัน” เล่มนี้ท่านอาจารย์หลวงตา
พระมหาบัว ได้รจนาขึ้นเมื่อ ๕๓ ปีที่แล้ว โดยมี นัย การแข่งขัน
ระหว่างกิเลส กับ ธรรม และเป็นหนึ่งในสามเล่มของหนังสือ
สำคัญที่รจนาไว้ ได้แก่ ประวัติหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ปฏิปทา
พระอุดมศีกกรมฐาน และธรรมคู่แข่งขันเล่มนี้ เพื่อเป็นการเทิดทูล
แสดงความกตัญญูรู้คุณของพ่อแม่ครูอาจารย์ที่เคารพรักของ
พวกเราทุกคน มุลินีธิดวงแก้ว จึงได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นอีก
ครั้ง สำหรับท่านที่ยังไม่ได้มีโอกาสอ่าน และศึกษาธรรมอันทรง
คุณค่ายิ่งจากท่านอาจารย์ในหนังสือเล่มนี้ เพื่อเป็นแนวทางใน
การศึกษาและปฏิบัติธรรมได้อย่างถูกต้อง ถูกทาง ตรงตามมรรค
ที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้ให้พุทธบริษัททุกท่าน สามารถนำ
ธรรมเหล่านั้นมาชักฟอกกิเลสเครื่องเศร้าหมองในใจให้เจือจาง
ขึ้นจนสะอาดหมดจด หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายได้ในที่สุด

มูลนิธิดวงแก้วขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ที่กรุณา
สนับสนุนกิจกรรมต่างๆของมูลนิธิฯ ตลอดมา ทำให้เรามีกำลังใจ
ที่จะสร้างคุณประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อร่างกายและจิตใจของ
เพื่อนร่วมสังคมในประเทศของเราและในประเทศเพื่อนบ้าน
อย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า๒๒ปีแล้ว ถึงแม้จะเป็นเพียงส่วน
น้อยนิดในสังคมอันกว้างใหญ่นี้ แต่เราก็ได้กระทำอย่างเต็มสติ
กำลังของพวกเราทุกคนตลอดมา และจะตั้งใจจะกระทำต่อไป
สุดความสามารถและสติปัญญาของเราทุกคน ด้วยกำลังใจที่
ได้รับจากทุกท่านตลอดไป

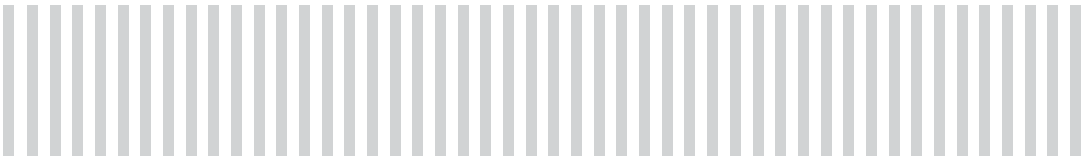

ธรรมคู่แข่งขัน ธรรมสามัคคี ท่านอาจารย์พระมหาบัว ในกรุงลอนดอน ธิมมะในลิขิต

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน
วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี

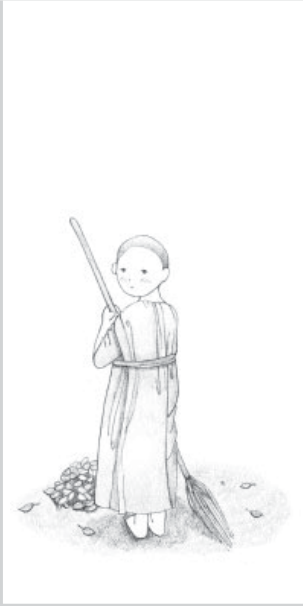
“การปฏิบัติธรรมให้ได้ผลเท่าที่ควร พึงทราบจิตนิสัย
ของตนก่อนว่าหนักไปในทางใด เพราะกิเลสกับธรรมเป็น
คู่แข่งกัน เหมือนนายแพทย์ผู้ฉลาดก่อนวางยาคนไข้
ก็ตรวจดูสมุฏฐานพร้อมทั้งอาการของโรค แล้วค่อยวางยาให้
ตรงกับสมุฏฐานของโรคฉะนั้น เช่น จิตหนักไปในทางเบียดเบียน
โหดร้ายต่อผู้อื่น ควรเจริญเมตตาสงสาร เพื่อเป็นเครื่องลบล้าง
กัน ความเบียดเบียนโหดร้าย เมื่อถูกอบรมด้วยธรรม คือ ความ
เมตตาแล้ว จะกำเริบรุนแรงไปไม่ได้ นับวันที่จะอ่อนโยนสงสาร
ต่อเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ด้วยกัน โดยถ้อยเดียว

อนึ่ง สิ่งใดเป็นไปเพื่อความขัดขวางตัดรอนความดี และขัดขวางจิตใจ ไม่ให้ความสะดวกเพื่อประพาศความดี เมื่อ อนุโลมตามแล้วยิ่งกำเริบรังควานใหญ่ เหมือนคนใช้ชอบอาหาร แสลงแก่โรค เมื่อรับประทานลงไปยิ่งยังให้โรคกำเริบรุนแรง ฉะนั้นสิ่งนั้นเรียกว่า **มาร** มารนี้ท่านจำแนกไว้มี ๕ คือ **กิเลสมาร** **ขันธมาร** **มัจจุมาร** **เทพุตตมาร** และ**อภิสังขารมาร** มาร เหล่านี้ท่านก็ให้นามว่าธรรมเหมือนกัน แต่เป็นธรรมฝ่ายชั่ว และเป็นคู่แข่งชั้นกับธรรมฝ่ายดี ผู้ปฏิบัติเพื่อธรรมฝ่ายดีจึงต้องรบกับ ศัตรูเหล่านี้ให้ได้ชัยชนะ”

(คัดจากหนังสือธรรมคู่แข่งขัน ธรรมสามัคคี ท่านอาจารย์พระมหาบัวฯ
ในกรุงลอนดอน รัชมะโนลิติต (รวมเล่ม) หน้า ๑๒)

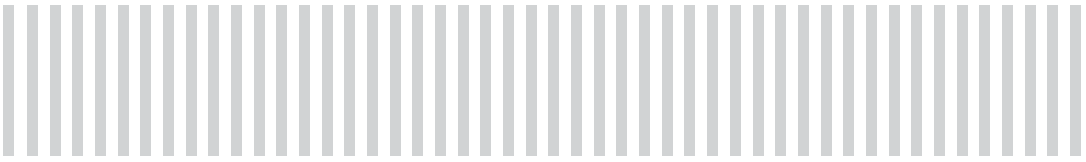

ธรรมคู่แข่งบัน

ก่อนอื่นขอกล่าวเรื่อง “เจ้า” (ประธาน) ของโลกและ
ธรรมพอเป็นแนวทางของการอธิบายธรรมในแง่ต่าง ๆ

คำว่า “เจ้า” คือเป็นใหญ่ เป็นประธานของสิ่งทั้งที่มี
วิญญาณและหาวิญญาณมิได้และเป็นเจ้าแห่งสมบัติทั้งทางโลก
และทางธรรม

ถ้าเป็นเทวดาก็เป็นหัวหน้าแห่งเทวดาทั้งหลาย ถ้าเป็น
มนุษย์ก็เป็นหัวหน้า คือเจ้าใหญ่นายโตของประชากรราษฎร
เรียกว่าพระเจ้าแผ่นดิน ผู้เป็นองค์ประมุขของประเทศนั้น ๆ บ้าง
ของอำเภอนั้น ๆ บ้าง ของตำบลหมู่บ้าน และของครอบครัว
นั้น ๆ บ้าง

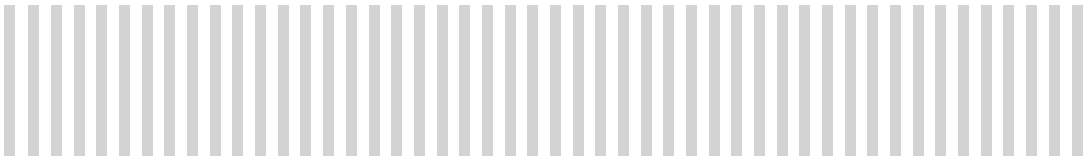
ถ้าเป็นฝ่ายศาสนาก็เป็นเจ้าแห่งสงฆ์ คือเป็นศาสดาของ
สงฆ์บ้าง เป็นสังฆราชแห่งสงฆ์บ้าง เป็นสังฆนายก สังฆมนตรี
เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด อำเภอ ตำบลและเจ้าอาวาส
และยังมีรองเจ้าคณะนั้น ๆ ตามลำดับชั้นลงมานี้จัดเป็นฝ่ายโลก
ฝ่ายธรรม และผู้เป็นประธานแผนกหนึ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้
จัดเป็นโลก เป็นธรรม และผู้เป็นประธานอีกแผนกหนึ่ง

คำว่า “โลก” โดยย่อ มี ๓ คือ

กามโลก เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ที่ยังไม่ปราศจาก
กามารมณ์ นับแต่สวรรค์ชั้นกามาพจรลงมาถึงมนุษย์ และ
สัตว์ดิรัจฉานทุกประเภท ซึ่งมีกามเป็นเจ้าครองใจ จัดว่า กามภพ
กามภูมิ ทั้งนั้น

รูปโลก ได้แก่ **พรหมโลก** ซึ่งเป็นโลกปราศจากกามารมณ์
ด้วยอำนาจแห่งฌานมี พรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา
และอุเบกขา เป็นเครื่องอยู่ กับมี ฌาน ๔ มีปฐมฌานเป็นต้น
ประจําใจ ฌานเหล่านี้มีความละเอียดกว่ากันเป็นขั้นตามลำดับ

และ**อรุปลโลก** โลกนี้ก็ให้ชื่อว่า พรหม เหมือนกัน แต่
ขั้นนี้เป็อรุปลโลกด้วย มีฌาน ๔ เรียกว่า อรูปฌาน คือ
อากาสนัญญายตนะ เป็นต้น มีความละเอียดกว่ากันเป็นขั้นๆ
และละเอียดกว่ารูปฌานเบื้องต้นด้วย

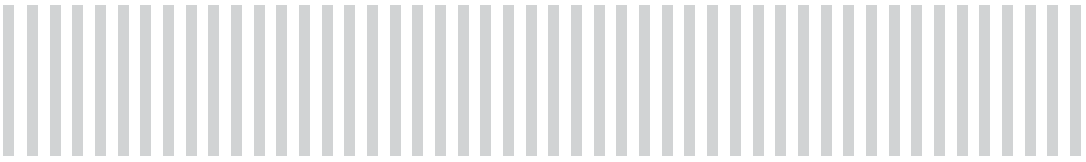

ทั้งสามโลกรวมเข้าด้วยกัน เรียกว่า **ไตรโลก** หรือ **ไตรภพ**
เป็นที่อยู่ของสัตว์ ผู้มีกิเลสเป็นเจ้าครองใจ

ธรรมแยกโดยย่อ มี ๓ คือ **กุศลธรรม** ธรรมฝ่ายดี
อกุศลธรรม ธรรมฝ่ายชั่ว และ**อัพยาكاتธรรม** ธรรมกลาง ๆ
ปราศจากดี ชั่ว

โลกกับธรรมทั้งสองนี้ ถ้าเป็นสมบัติก็เรียกว่ายังเรียกว่า
ปราศจากเจ้าของผู้รับผิดชอบชั่วดี ฉะนั้น เพื่อให้โลกกับธรรม
ทั้งสองมีความหมายเด่นชัดขึ้นเต็มที่ จึงต้องยกตัวประธานมา
กำกับ ไม่เช่นนั้นก็จะกลายเป็นสมบัติลอยลมไปเสีย

ตัวประธานในที่นี้หมายถึง **ใจ** ใจนี้เป็นธรรมอันหนึ่ง
ซึ่งมองด้วยตาเนื้อและตาล้องไม่เห็น แต่เป็นสิ่งที่สิงอยู่ในกาย
มนุษย์และสัตว์ทุกประเภท มีความรู้สึกคิดนึกอยู่ภายในกาย
จัดเป็นธาตุรู้อันหนึ่งจากกายมนุษย์และสัตว์ แม้จะไม่ได้รับ
ความกระทบกระเทือนจากสัมผัสทางอายตนะภายนอกก็ตาม
ธาตุรู้อันนี้จะทรงความรู้ไว้เสมอ ตลอดเวลาทั้งหลับและตื่น
ไม่ละความรู้แม้แต่ขณะเดียวตลอด ๒๔ ชั่วโมง ของวัน
เดือน ปีที่ผ่านมาไป แต่ธาตุรู้อันนี้เป็นธาตุรู้ธรรมดาเฉยๆ ไม่มี
อะไรปรุงก็รู้ เมื่อมีเครื่องปรุงธาตุรู้อันนี้ก็เปลี่ยนสภาพไปตาม
อารมณ์ทันทีที่มากกระทบ ตามแต่อารมณ์จะมีความหมายไป
อย่างไร เช่น อายตนะภายนอก มีรูปเป็นต้น มากกระทบอายตนะ
ภายใน มีตาเป็นต้น ธาตุรู้นั้นก็กระเพื่อมขึ้นเป็นความรู้

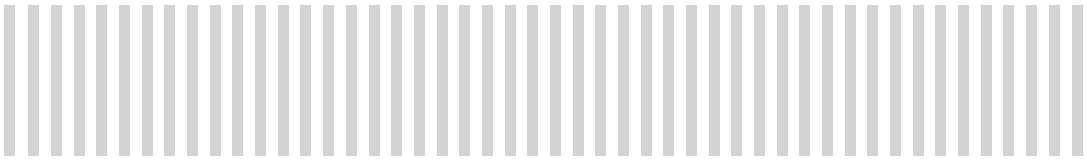

ประเภทหนึ่ง จากความรู้เดิมทันที คือเป็นความรู้ซ้อนๆ กันขึ้นมา เป็นพักๆ มีลักษณะให้รักบ้าง ชังบ้าง เพลินบ้าง โศกบ้าง แผง ขึ้นมาทันที ความจริงแล้วไม่ใช่ธาตุรู้เดิม แต่อาศัยธาตุเดิมเกิดขึ้น ฉะนั้นสิ่งทั้งนี้จึงเกิดได้ ดับได้ไม่แน่นอน ตกอยู่ใน **ไตรลักษณ์ ๓** คือ **อนิจจัง** ไม่เที่ยง **ทุกขัง** เมื่อหลงตามก็ลำบาก **อนัตตา** เป็นไปตามสภาพของสภาวะทั้งหลาย ลักษณะทั้งนี้แล้วแต่ สิ่งแวดล้อมที่จะทำให้เป็นไป

เราจะทราบความรู้เดิมกับความรู้แทรกได้ชัด ในเวลาหลับ กับเวลาตื่น เวลากระทบอารมณ์กับเวลาปกติจิต คนมีสติธรรมดากับคนที่ได้รับการอบรมธรรมทางด้านจิตใจจนได้ความสงบ และคนที่มีภูมิธรรมอันละเอียด กับท่านผู้มี สติวินัยคือพระอรหันต์ ทั้ง ๆ ที่ธาตุความรู้เดิมมีอยู่ในบุคคลทั่วไปไม่แตกต่างกัน แต่อาการของความรู้เดิมจะค่อยเปลี่ยนสภาพในตัวเอง จากการอบรมธรรมเป็นขั้น ๆ จากชั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุด ในที่สุดจะไม่ปรากฏอาการรักชัง เป็นต้น เหลืออยู่ในธาตุรู้เดิมของผู้ปฏิบัติอบรมใจด้วยธรรมนั้นเลย อาการทั้งนี้จะพึงทราบจากบุคคลซึ่งได้รับการอบรมมาเป็นลำดับและนักสังเกตจิต

ธาตุรู้ ซึ่งให้นามว่า **จิต** นี้ทรงไว้ซึ่งความรู้ คือหลักก็รู้ หลับสนิทก็รู้ ตื่นก็รู้ และฝันเรื่องอะไรก็รู้ กระทบอารมณ์ซึ่งจะเป็นเหตุให้ดีใจเสียใจก็รู้ รับรู้ไว้หมดไม่ลำเอียง กิริยาที่ลำเอียงเป็นธาตุแทรกหรือความรู้ที่แทรกความรู้สึกลึกเดิมนี่ถ้าเปรียบเทียบกับ

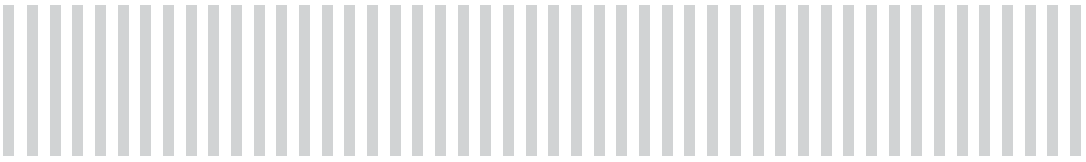

เหมือนเหล็กหรือเงินทองทั้งดุ้นซึ่งยังไม่ได้ถลุง หรือเจียรไนให้เป็นของควรแก่เครื่องประดับที่จะพึงซื้อขาย หรือใช้ประโยชน์ได้ตามความนิยม จะยังใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่ เพราะยังไม่ได้รับการอบรมให้ควรแก่เหตุ เหมือนทารกซึ่งยังไม่มีรู้เดียงสา แม้จะถูกน้ำร้อนหรือไฟไหม้ ก็ารู้สึกแต่ความเจ็บปวดเป็นทุกข์เท่านั้น ไม่รู้วิธีที่จะหาทางออกจากอันตรายให้พ้นภัยไปได้

ความรู้เดิมนี้เป็นธรรมชาติที่ไม่รู้จักดับ แต่สิ่งแวดล้อมที่เรียกว่ากิเลสยังมีอยู่ตราบไต่ ก็เป็นเหตุให้ท่องเที่ยวไปตามกระแสของ วัฏฏะ ตราบนั้น หมุนไปเวียนมา ออกจากร่างนี้เข้าสู่ร่างนั้น ซึ่งให้นามว่า เกิด ตาย จะเป็นกำเนิดหรือฐานะต่ำต้อยเลวทรามอย่างไร ก็ไม่อาจจะพึงเลือกได้ สิ่งแวดล้อมที่มีกำลังเหนือกว่าจะขับไล่ไสส่งไปไหนก็ต้องไปทั้งนั้น เหมือนทารกปราศจากพี่เลี้ยงย่อมเป็นไปตามยถากรรม จะตกน้ำเข้าไฟ ตกเหวตกบ่อแล้วแต่หาพาไป ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี ฉะนั้น เมื่อกายแตก จิตออกจากร่างไปถือปฏิสนธิก่อรูปร่างขึ้นใหม่ สวยงามบ้างไม่สวยงามบ้าง กำเนิดสูงบ้างต่ำบ้าง เป็นมนุษย์บ้าง เป็นเทวดาอินทร์พรหมบ้าง เป็นสัตว์ดิรัจฉานบ้าง เป็นต้น ทั้งนี้แล้วแต่จะคว่าถูกมือ เหมือนคนตกน้ำคว่าหาที่พึ่งเพราะกลัวความตายฉะนั้น

แม้ขณะที่จะเข้าสู่ปฏิสนธิในกำเนิดต่างๆ ก็หาไม่รู้ว่าเป็นกำเนิดประเภทใด ถ้าเป็นกำเนิดมนุษย์ ก็ต้องรู้ภาวะเดียงสาแล้ว

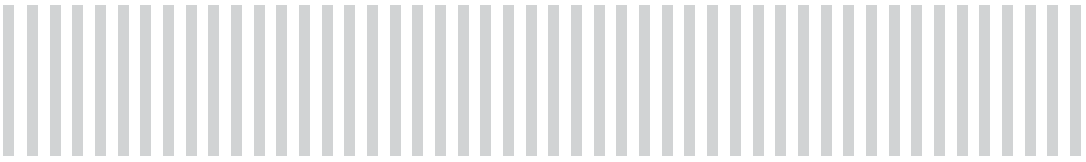

กาลใดจึงจะรู้ว่าตนเกิดเป็นมนุษย์ในตระกูลนั้นๆ ถ้าเป็นสัตว์ ก็ไม่รู้เลยว่าเป็นอย่างไรมาก่อน เมื่อปรากฏเป็นตัวผลขึ้นมาแล้ว จะแก้ไขก็ไม่ได้ เป็นของเหลือวิสัยเพราะสายไปแล้ว แม้จะสูงหรือต่ำโดยกำเนิด โดยชาติหรือตระกูล ก็จำเป็นให้ยินดีในภพชาติและตระกูลของตน จะมีจะจน จะสุขจะทุกข์ก็แล้วแต่กรรมพาให้นิยม ตลอดจนอาหารในภพนั้นๆ ก็พึงยินดีและบริโภคตามฐานะแห่งกำเนิดของตนๆ ต่างกำเนิดต่างก็ยินดีในกรรมและวิบากแห่งกรรมของตนเอง ซึ่งพอที่จะอำนวยชีวิตให้เป็นไปในภพนั้นๆ เนื่องจากจิตที่ไม่รู้จักเกิดตายเป็นตัวเหตุให้สังสารจักร หมุนไม่หยุด จึงเป็นเหตุให้มนุษย์และสัตว์ได้รับความลำบากทั่วหน้ากัน ในเมื่อไม่รู้จักวิถีแก้ไขที่พอเหมาะพอดีแก่การหักห้าม วัฏจักร ให้หยุดในการท่องเที่ยวเวียนวนทั้ง ๆ ที่ธรรมชาติอันนี้จะเป็นเจ้าโลกเจ้าธรรมอยู่นั่นเอง แต่ก็ยังพุบดบังเป็นเชือกเท้าของสิ่งแวดล้อมอย่างโง่เขลาขึ้นไม่ได้ เหตุทั้งนี้ก็เพราะปล่อยใจให้เป็นไปตามยถากรรมเกินไป เมื่อใจได้รับความยับยั้งหรืออบรมด้วยธรรม ซึ่งเป็นสวากขาตธรรมแล้ว จิตจะเป็นอย่างนั้นไปไม่ได้ แต่สิ่งอื่นที่จะสามารถบังคับยับยั้งจิตไม่มี นอกจากจิตจะยับยั้งตนเองด้วยธรรม

คำว่า “**ธรรม**” ก็คือ จิตซึ่งประดิษฐ์อุบายที่ชอบขึ้นจากใจ เมื่อจากระโนออกก็เป็น **มัชฌิมา** คือ **มรรค ๘** สำเร็จรูปขึ้นมา ก็เรียกว่า “**ธรรม**” บางทีอาจมีข้อสงสัยว่าอะไรก็อยู่ที่ใจหมดแล้ว

จำเป็นอะไรจะต้องไปแสวงหาธรรมอันจะพึงชวนขวายด้วย
กายวาจาอีกเล่า จริงอยู่เมื่อนักสังเกตเหตุผลได้ปฏิบัติบำเพ็ญ
จิตจนปรากฏธรรมในจิต จิตในธรรม อะไรก็เห็นว่าเป็นธรรมด้วย
ปัญญาอันชอบแล้ว ก็ไม่จำเป็นจะต้องแสวงหาธรรมด้วย
กาย วาจา ใจเพื่ออะไรอีก นอกจากจะประพาสทำนองเสียไม่
ทิ้งลาย นักปราชญ์ไม่ประมาทในธรรมเท่านั้น และอาจสำคัญ
ว่า เมื่อธรรมอยู่ที่ใจแล้วอาจจะมองอเหตุ ไม่อยากแสวงหา
ความดีด้วยกาย วาจา คอยเฝ้ารู้ธรรมอยู่ที่จิตอย่างเดียวก็พอแล้ว
อย่างนี้พึงระลึกถึงข้าวสุกมาจากข้าวสาร ข้าวสารมาจาก
ข้าวเปลือกข้าวเปลือกมิได้มาจากความอึมหน้ำสำราญอย่างเดียว
ซึ่งจะคอยเฝ้าเฉพาะความอึมอยู่เท่านั้น ที่ถูกข้าวเปลือกลำเลียง
มาจากทุ่งนา และเครื่องอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำนามีมาก และ
ยังต้องอาศัยคนและสัตว์เป็นแรงงานในการทำนาอีก ตลอด
พันธุ์ข้าวที่ดีๆ ประกอบกันเข้าหลายอย่าง จึงจะเป็นผลสะท้อน
มาถึงข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวสุก และการรับประทานจึงจะ
เป็นผลมาถึงความเอร็ดอร่อย และความอึมหน้ำสำราญ
ธาตุขันธ์จึงจะมีกำลังต้านทานโรคและควรแก่การงาน ตลอด
ความเป็นอยู่สิ้นอายุขัยได้ คำที่ว่า “ธรรมอยู่ที่ใจ” ก็พึงทราบ
โดยนัยนี้ฉะนั้นนักปราชญ์ท่านจึงสอนให้ผู้สนใจในทางบุญกุศล
บำเพ็ญตนด้วยกาย วาจา ใจ เพื่อความดีซึ่งจะเกิดจากผลงาน
ต่างๆ และเป็นทางดีอย่างเดียวกัน

คำว่า “**ธรรมอยู่ที่ใจ**” หรือว่า “**ธรรมคือใจ**” นั้น ท่านกล่าวถึงธรรมส่วนผลซึ่งเกิดจากการค้นพบของบัณฑิต ธรรมส่วนเหตุต้องมีการขวนขวาย ต้องมีนอกมีใน มีใกล้มีไกลเป็นธรรมดา หรือมีหยาบมีละเอียด เป็นต้น แม้แต่เหล็กหรือแร่ธาตุต่างๆ กว่าจะรวมกันเป็นแท่งขึ้นได้ เหล็กหรือแร่ธาตุบางอย่างต้องแสวงหามาจากชิ้นเล็กชิ้นน้อยเป็นสำคัญ “**ธรรม**” กว่าจะรวมเป็นแท่งธรรมอันเดียวคือใจได้ ก็ต้องค้นคว้ามาจากสภาวะต่างๆ ซึ่งเหลือที่จะคณานับ มาเป็นธรรมส่วนหยาบ ส่วนกลาง และส่วนละเอียด เทียบได้ว่าแก่นธรรมคือใจ ดวงใจ คือดวงธรรมเช่นเดียวกัน

การถือศาสนา ศาสนาเป็นธรรมชาติที่เต็มไปด้วยเหตุผล ผู้ถือศาสนาพึงใคร่ครวญเหตุผลเป็นสำคัญกว่าการปฏิบัติไปเลยโดยปราศจากเหตุผล ไม่เช่นนั้นจะเป็นเธรสองบาตร หรือกระต่ายตื่นตูม ตามนิทานมีว่า กระต่ายนอนหลับอยู่ใต้ต้นลาน ขณะนั้นมีลมพัด มะตูมถูกลมพัดได้หล่นลงถูกก้านลาน แล้วตกลงใกล้ชิดกระต่าย ซึ่งกำลังนอนหลับอย่างสนิท ตื่นขึ้นทั้งหลับยังมีทันคิดว่าอะไร เข้าใจว่าฟ้าถล่มก็กระโดดวิ่งหนีเต็มกำลังเพราะกลัวตาย ไปพบสัตว์ต่างๆ ตามเส้นทางที่วิ่งไป เมื่อถูกสัตว์ต่างๆ ถามก็พูดได้คำเดียวว่า “**ฟ้าถล่ม**” สัตว์เหล่านั้นก็สำคัญเป็นความจริง ก็วิ่งตามกระต่ายไป ฟ้าถล่มครั้งนั้น สัตว์ได้รับอันตรายและถึงแก่ความตายก็มีจำนวนมาก

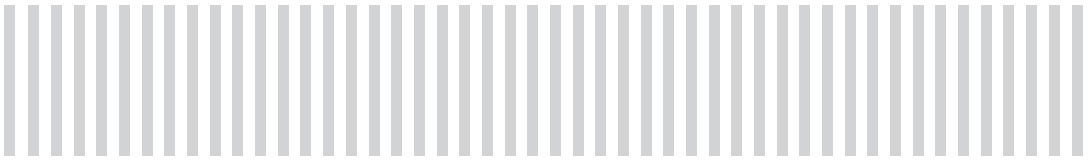
จนไปถึงพระยาราชสีห์ ซึ่งเป็นสัตว์ฉลาดก็สั่งให้หยุดเพื่อรู้ ความ
เท็จจริง ส่วนกระต่ายทั้งวังทั้งตะโกนบอกว่า “ฟ้าถล่ม ๆ” เมื่อ
ถูกราชสีห์ขู่ขวัญให้หยุด กระต่ายจึงหยุด แล้วไต่ถามได้ ความว่า
“ฟ้าถล่ม” และทำท่าจะวิ่งต่อไปอีก ได้ถูกราชสีห์
บังคับให้หยุดและให้พาไปดูตรงที่ฟ้าถล่ม เมื่อถึงแล้วก็เห็นแต่
มะตูมหล่นตกอยู่ใต้ต้นลาน ไม่มีอะไรแปลกต่าง เมื่อราชสีห์
ชั้นสูงตรูู้ความเท็จจริงว่า มะตูมถูกลมพัดหล่นลงถูกก้านลาน
มิใช่ฟ้าถล่มตามคำกล่าวหาของกระต่าย ก็สั่งสอนกระต่ายให้
ตระหนักในเหตุผล คำว่ากระต่ายกับสัตว์ทั้งหลายผู้หลงตาม
กันโดยมิได้มีเหตุผล และพระยาราชสีห์ซึ่งเป็นสัตว์ฉลาด
ในเหตุผล น้อมเข้ามาในพุทธศาสนากับการปฏิบัติคงจะเป็น
คติอันดีไม่น้อย เพราะเกี่ยวกับเหตุผลไปในตัวเสร็จ

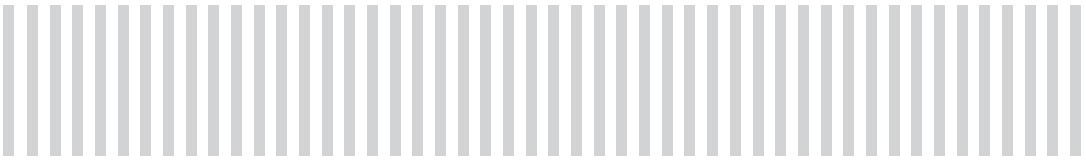
การถือธรรมทั้งดุ้น อาจกลายเป็นขรัวตาโค้ง

ยิ่งทางพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาต้องการเหตุผลด้วยแล้ว
เพียงแต่ได้ยินคำภีร์กล่าวไว้ว่าธรรมมีมากถึง ๘๔,๐๐๐
พระธรรมชั้น ๖ บางแห่งว่ามีเพียง ศีล สมาธิ ปัญญา และ
บางแห่งว่าพระธรรมมีอันเดียวคือใจเท่านั้นก็หมดศรัทธาไป
ตามๆ กัน หรือมีฉะนั้นก็จะเป็นทำนองขรัวตาโค้ง ซึ่งถูกนิมนต์
ไปฉัน ณ ที่ต่างๆ ในวันและเวลาเดียวกัน เมื่อรับนิมนต์และ
ได้เวลาแล้ว ขรัวตาก็ตีрымตัว เตรียมบาตร ๑ ใบ ยาม ๓ ยาม
ปิ่นโต ๒ ถาด ล้วนแล้วแต่ใบเบ้อเร่อ สำหรับใส่อาหารและจีปาตะ
ในงานเขาทำบุญ ออกเดินทาง จังหันยังไม่ได้ฉัน เพราะเตรียม
การรับงาน แม้ใครจะนำอาหารมาถวายก็บอกมือว่าไม่ฉัน เพราะ
ได้ตั้งเลขบวกคูณไว้ไนใจแล้วว่า กว่าจะเสร็จทั้งสองงานนี้

หลวงพ่อดองเอาเต็มทีกับอะไรต่อมิอะไรซึ่งเขาเตรียมรอรับไว้
อย่างเต็มที่ ตั้งเรียงรายทั้งสองงาน

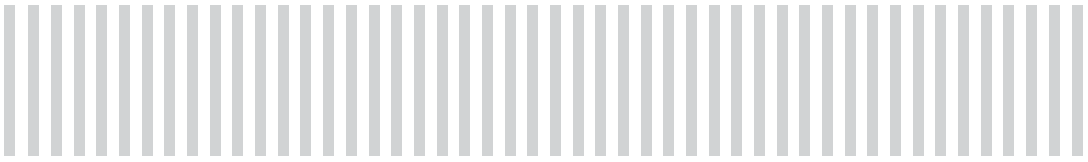
พอขรัวตาโค้งไปถึงตรงหนทางสองแพร่ง ก็เกิดลังเลในใจ
ว่าจะตัดสินใจไปงานไหนก่อนให้รู้แล้วรูดไปก็ยืนถ่างขาทั้งสอง
เหยียบยันเส้นทางทั้งสองแพร่งที่จะไปบ้านงานแต่ละงาน มือ
จับสายย่าม ถามว่า ย่ามคู่ชีวิตของเราเอ๋ย ช่วยเราบ้างสิ ทั้ง
สองบ้านสองงานนี้ บ้านไหนงานไหนเล่าจะพอบรรจุ.. เสมอ
ปากย่ามทั้งสามใบกับปิ่นโตสองเถา ซึ่งเราสะพายและจับถาม
อยู่เวลานี้ ก็ไม่ได้รับตอบจากย่ามแม้แต่ใบเดียวคำเดียว ทั้ง
สายบาตรที่สะพายอยู่บนบ่าก็มีได้วาง จะไปทางไหนก็ตัดสินใจ
ลงไม่ได้ กลัวจะไม่เหมาะสมกับที่รับงานไว้มาก ระหว่างขรัว
ตาโค้งกับย่ามกำลังเกิดอภิภรณ์กันอยู่ เวลาได้ผ่านไปจน
เที่ยงวันยังไม่ตัดสินใจกันได้ สักประเดี๋ยวใจก็ได้ยินเสียงกลอง
ให้สัญญาณตีเพลทั้งสองบ้านสองงาน กว่าที่จะไปถึงก็ต้องเลย
เวลา ขรัวตาโค้งก็เสียใจมาก ทั้งหิวข้าว ทั้งจ้งหนก็ยังไม่ได้ฉัน
ทั้งสองบ้านสองงานที่เขาพนันต์ก็เลยเวลา จึงไซเซเข้าไปนอน
ผ่อนกายชราอยู่ข้างทางพรำบนพื้พำว่า เราไปงานไหนก่อน
ก็คงตกอยู่ในเงื้อมมือเราแน่ ทั้งไม่ขาดทุนสูญกำลังไปเปล่าๆ
อย่างนี้อ้ายย่าม ๓ ย่าม บาตร ๑ ใบ ปิ่นโต ๒ เถา ซึ่งเคยเป็น
คู่ชีวิตเรามาแต่วันบวช มาวันนี้เกิดขวางไปหมดแล้ว ออกเดินทาง
ไปวัดด้วยความอ่อนใจ

พอถึงหน้าวัด ลูกศิษย์หลายคนดีใจเห็นหลวงพ่อกอง
เขาค่อยเดินมุ่งงามตัวมเตี้ยมมา นึกว่าเอากลับกับขนมเต็มที
ศิษย์ยิ่งยินดีวิ่งแซงหน้ากันออกต้อนรับหลวงพ่อกองพอจนถึงท่าน
ท่านทำหน้าเคร่งขรึม พร้อมทั้งโบกมือว่า รีบเอาบาตรปิ่นโต
และย่ามเหล่านี้ไปทิ้งลงส้วมให้หมด ขึ้นเอาไว้ต่อไปวัดจะร้าง
หลวงตาจะตาย จะเกิดอุบัติเหตุป่นปี้ ทั้งนี้เป็นเพราะ
“โลภนักมักลาภหาย” ความเข้าใจผิดเกิดจากหลวงตาผู้เดียว
แต่กลับโยนความผิดไปให้บาตร ย่าม และปิ่นโตเป็นผู้รับ
เคราะห์ร้ายแทน ตามเรื่องนิทานนี้จะเห็นได้ว่า การเรียนธรรม
มากมายแต่ปราศจากเหตุผล และความหมายของธรรม ย่อม
ลำบาก เดียวไปคว้าเอาพระสูตร ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นธมา
ตรวจคั่น และปฏิบัติดูบ้างเห็นว่าไม่ได้ผลก็ทิ้ง แล้วไปคว้าเอา
พระวินัย ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นธ มาตรวจคั่นและปฏิบัติดูบ้าง
เห็นว่าไม่ได้ผลก็ทิ้ง แล้วไปคว้าเอาพระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐
พระธรรมชั้นธมาตรวจคั่น และปฏิบัติดูบ้างเล็กๆ น้อยๆ เห็นว่า
ไม่ได้ผลก็ทิ้งไปโดยลำดับ ไม่ได้ประโยชน์จากธรรมซึ่งมีคุณภาพ
มากแม้แต่น้อย

นอกจากไม่ได้ประโยชน์อะไรจากธรรมแล้ว ยังเป็นเหตุ
ให้เกิดลังเลสงสัยในธรรมไม่มีสิ้นสุด และอาจจะเข้าใจไป
ว่าเนื้อธรรมที่จะพึงได้รับไม่มี ศาสนธรรมสักแต่ประกาศสอนไว้
ไม่มีประโยชน์เท่าที่ควร ก็เกิดความประมาทในธรรมว่าไม่

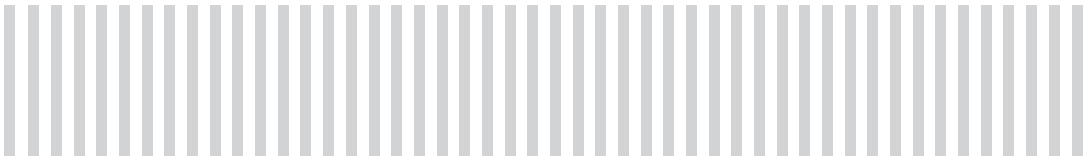

เป็น **นิยานิกธรรม** ไม่ยังผู้ปฏิบัติตามให้พ้นจากกองทุกข์ไปได้
มีความเห็นไปใหญ่โตว่ามรรคผลนิพพานไม่มี แม้ผู้จะปฏิบัติ
ตามธรรมก็ลำบากเปล่าๆ เรียนธรรม ฟังธรรม และปฏิบัติธรรม
โดยวิธีคิดว่าเอาธรรมหมดทั้งดุ้นเป็นการลำบากมาก ไม่ได้ผล
เท่าที่ควร ทั้งนี้จะตำหนิยาม ๓ ยาม ปีนโต ๒ ถา และบาตร ๑
ใบ หรือจะตำหนิขรัวตาโค้ง ถ้าเป็นขรัวตาโค้งแล้วจะต้องตำหนิ
ยามเป็นต้น ถ้าเป็นเมธีชนจะตำหนิขรัวตาโค้ง เพราะท่าน
เข้าใจผิดเอง จึงให้เสียทั้งลาภ เสียทั้งงาน ทั้งยาม ปีนโต และ
บาตรก็ถูกให้นำไปทิ้งลงในส้วมหมด ไม่เช่นนั้นจะเกิดเคราะห์
ร้ายฉิบหายใหญ่หมดทั้งวัด ตลอดตัวของท่านเอง นี่ถ้าเพ่งถึง
อรรถแล้ว เครื่องบริขารมีบาตรเป็นต้น เป็นเครื่องประดับสมณะ
ให้งามในเพศนักบวชได้ทุกอย่าง ในบรรดาบริขารที่ถูกแซง และ
ถูกให้นำไปทิ้งลงในสถานที่ไม่บังควร แต่กลับเป็นมหามงคล
ความเจริญรุ่งเรืองอย่างใหญ่หลวงแก่ขรัวตาโค้งเสียอีก ในเมื่อ
บริขารฉิบหายไปจากตัวหมดแล้ว ต่อไปไตรจีวรที่เป็นบริขาร
จำเป็นซึ่งครองประจำตัว ก็อาจจะเกิดเสนียดจัญไรขึ้นแก่
ขรัวตาก็คจะถูกขว้างทิ้งไปหมด สุดท้ายสิ่งที่ยังเหลือประจำ
ตัวก็คือ ทองคำธรรมชาติ มงคลอันยิ่งใหญ่ที่ท่านจะได้รับ
ครั้งสุดท้าย ก็คือถูกนิมนต์ไปงานสมเด็จเจ้าพระยา (ปาก
คลองสาน ธนบุรี) ให้รู้แล้วไปเสียที

ศาสนธรรมเป็นสมบัติประจำใจของท่านผู้เป็นพุทธเวไนย
ที่ดี การคว่ำธรรมทั้งดุ้น แม้ธรรมจะเป็นเครื่อง กำจัดกิเลสทุก
ประเภทก็จริง แต่ก็กำจัดกิเลส เป็นอย่างๆ ไปตามจริตนิสัยที่ผูก
กับบทรธรรมนั้นๆ ท่านจึงกล่าว ไฉนจิต ๖ ซึ่งมีประจำใจของ
เวไนยสัตว์ มีศรัทธาจิต เป็นต้น พร้อมทั้งธรรมแก้จิตนั้นๆ
เป็นอย่างๆ ไป มีสุกขกรรมฐาน เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อถือนา
ประโยชน์จากธรรมของพระองค์ได้เท่าที่ ควรแก้ข้อปฏิบัติ และ
จิตนิสัยของเวไนยทั่วไป

ถ้าจะปฏิบัติทำนองที่ว่า ขึ้นชื่อว่าธรรมๆ แล้วต้องปฏิบัติ และถือเอาประโยชน์ให้ได้หมดก็ถูก ในฐานะที่จะควรเป็นไปได้ หากไม่เป็นฐานะแล้วก็จะเสียกำลังและเวลาไปเปล่า เท่ากับ คนไข้ปวดศีรษะแต่นำยาที่เป็นปฏิริยาต่อกัน (ยาเป็นข้าศึกกัน) มาวางลงไป แทนที่คนป่วยจะหายจากโรค โรคกลับทวีรุนแรง มากขึ้นดังนี้เป็นต้น แม้ธรรมซึ่งมีหน้าที่กำจัดกิเลส แต่ผู้ฉลาด ก็ควรพิจารณาค้นดูสมุฏฐานของกิเลสว่า จะควรแก้ด้วย ธรรม บทใดก่อน เช่น ผู้หนักในราคะจริต (หนักในกาม) เป็นต้น เราไม่พิจารณาว่าควรนำธรรมบทใดมาแก้ กลับไปคว้า **สุกขารมฐาน** (ความงาม) มาเจริญ และเคล้าคลึงเพื่อให้รูปที่ตน รักชอบนั้นสวยงามเด่นขึ้น ไม่นานจิตก็จะแหวกแนวไปเลย ที่ถูกควรนำ **อสุกขารมฐาน** มาแก้ โดยอาการเจริญคลีคลาย รูปที่เข้าใจว่าสวยงามนั้นให้เห็นทั้งภายนอกภายใน พิจารณาน้อมเข้าไปใน **ไตรลักษณ์ญาณ** คือ **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** ด้วย ปัญญาจนเกิดความเบื่อหน่ายคลายกำหนดได้โดยลำดับ นับว่าได้ผลสมกับเหตุที่ทำถูกต้องตามธรรมเป็นเครื่องแก้ เมื่อปรากฏผลเห็นว่าถูกก็เร่งยา คือ ข้อนปฏิบัติเข้าให้มาก ก็ยิ่งจะได้ผลเป็นทวีคูณ นี่แลธรรมเมื่อใช้ถูกทางก็เป็น **นิยานิกรธรรม** นำผู้ปฏิบัติให้พ้นจากความขัดข้อง ไปโดยลำดับ นับแต่ขั้นต่ำถึงขั้นสูงสุด

กิเลสกับธรรม เป็นคู่แข่งกัน

การปฏิบัติธรรมให้ได้ผลเท่าที่ควร พึงทราบจริตนิสัยของตนก่อนว่าหนักไปในทางใด เพราะกิเลสกับธรรมเป็นคู่แข่งกัน เหมือนนายแพทย์ผู้ฉลาดก่อนวางยาคนไข้ก็ตรวจดูสมุฏฐานพร้อมทั้งอาการของโรค แล้วค่อยวางยาให้ตรงกับสมุฏฐานของโรคฉะนั้น เช่น จริตหนักไปในทางเบียดเบียนโหดร้ายต่อผู้อื่น ควรเจริญเมตตาสงสารเพื่อเป็นเครื่องลบล้างกัน ความเบียดเบียนโหดร้ายเมื่อถูกอบรมด้วยธรรม คือความเมตตาแล้ว จะกำเริบรุนแรงไปไม่ได้นับวันที่จะอ่อนโยนสงสารต่อเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ด้วยกันโดยถ่ายเดียว

อนึ่ง สิ่งใดเป็นไปเพื่อ
ความขัดขวางตัดรอนความดี
และขัดขวางจิตใจไม่ให้
ความสะอาดเพื่อประพาศ
ความดี เมื่ออนุโลมตามแล้ว
ยิ่งกำเริบรังควานใหญ่เหมือน
คนใช้ชอบอาหารแสลงแก่โรค
เมื่อรับประทานลงไปยิ่งยัง
โรคให้กำเริบรุนแรงฉะนั้น สิ่ง
นั้นเรียกว่า **มาร** มารนี้ท่าน
จำแนก ไว้มี ๕ คือ **กิเลสมาร**

ขันธมาร มัจจุมาร เทวปุตตมาร และอภิสังขารมาร
มารเหล่านี้ ท่านก็ให้นามว่าธรรมเหมือนกัน แต่เป็นธรรมฝ่ายชั่ว
และเป็นคู่แข่งกันกับธรรมฝ่ายดี ผู้ปฏิบัติเพื่อธรรมฝ่ายดีจึง
ต้องรบกับศัตรูเหล่านี้ให้ได้ชัยชนะ

การปฏิบัติธรรม เพื่อชัยชนะ กับศัตรูคู่แค้น

ศาสนธรรม คือ ความเป็นเครื่องรับรองผู้ปฏิบัติดีอยู่
ทุกขณะ ไม่อ้างกาลอ้างสมัยว่า ชาตินี้ ชาตินี้ เดือนนี้ ปีหน้า
จึงจะให้ผลธรรม โดยให้ผลในลำดับเหตุ คือ การบำเพ็ญของ
ผู้ปฏิบัติธรรม แต่จะน้อย มาก ต่ำ สูง ถือเหตุเป็นประมาณ
เพราะผลเกิดจากเหตุ คุณธรรมที่เรียกว่า **อภิธรรม** ซึ่งมีประจำ
ในศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า นับโดยมรรคมี ๔ คือ
โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และ
อรหัตมรรค นับโดยผลก็มี ๔ คือ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล
อนาคามีผล และอรหัตผล คุณธรรมทั้งนี้ถ้าเป็นสมบัติของธรรม
เรียกว่า อริยธรรม ธรรมอันประเสริฐ ถ้าเป็นคุณสมบัติ
ของผู้ได้บรรลุ เรียกว่า อริยบุคคล ผู้ประเสริฐ นับโดยลำดับ

คุณธรรมของผู้ได้บรรลุดังนี้ พระโสดาปัตติมรรค พระโสดา
ปัตติผล ฯลฯ พระอรหัตมรรค พระอรหัตผล นับโดยคัมมี ๔
โดยบุคคลมี ๘ คุณธรรมเหล่านี้มีประจำอยู่กับศาสนธรรม
ตลอดอนันตกาล มิได้พรากจากศาสนธรรมไปแรมวันค้างคืน
ที่ไหน และไม่ได้ไปรอคอยผู้ปฏิบัติดี ซึ่งควรได้บรรลุคุณธรรม
เหล่านี้อยู่ในชั้นสรวรรควิมานพรหมที่ไหนด้วย ผู้ปฏิบัติธรรม
ก็มีธรรมในใจ และอาศัยการปฏิบัติไม่ถอยหลัง ก็สามารถ
ยังธรรมเหล่านี้ให้แจ่มแจ้งขึ้นในจิตใจได้ ในบทธรรมคุณมีอยู่ว่า
สันติญฺฐิโก อกาลิโก ผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่เลือกกาลเวลา
เหมือนทำงานในศาล แต่พึงทราบบทธรรมให้ตรงตามความจริง
ของธรรมก่อน ความจริงแห่งธรรมทั้งนี้มีอยู่ว่า รู้เอง เห็นเอง ตาม
นัยแห่งธรรม มีอยู่ทุกเมื่อ เมื่อเข้าใจความจริงของธรรมแล้ว
การปฏิบัติก็พึงอนุโลมตามธรรม โดยปฏิบัติเองและไม่อ้าง
กาลเวลา ทุกอิริยาบถที่จะบำเพ็ญธรรมให้สมบูรณ์เท่าที่ธรรมจะ
พึงรู้ ณ ภายใน

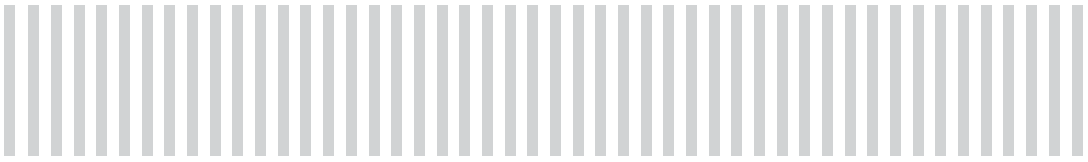

ธรรมกับ ปฏิบัติธรรม

ครั้งพุทธกาลกับสมัยทุกวันนี้ ศาสนธรรมกับผู้ควรปฏิบัติ ธรรมไม่แตกต่างกัน คือ ธรรมเป็นเครื่องแก้กิเลส ผู้ปฏิบัติ ธรรมก็เพื่อกำจัดกิเลสออกจากใจ เมื่อผู้ปฏิบัติมีความหมาย ให้ตรงกับความจริงของธรรม ซึ่งมีหน้าที่กำจัดกิเลสแล้ว ด้วยเหตุเป็นเครื่องส่งถึงผลที่จะพึงบรรลุจากการปฏิบัติธรรมมีอยู่ คำว่าธรรมเป็นเครื่องแก้หรือกำจัดกิเลส ก็จะต้องแสดงความจริง ให้ผู้ปฏิบัติได้บรรลุธรรมเป็นขั้นๆ ตามกำลังแห่งข้อปฏิบัติที่ตน จะพึงบำเพ็ญได้ แต่ขั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุด เรียกว่าผู้ปฏิบัติถูก ตามความหมายของธรรม ย่อมมีสิทธิที่จะพึงได้รับผลตอบแทน คือ มรรคผลนิพพาน จากธรรมเท่าเทียมกันกับสมัยที่ พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ไม่เช่นนั้น คำที่ว่า **สุวากขาโต**

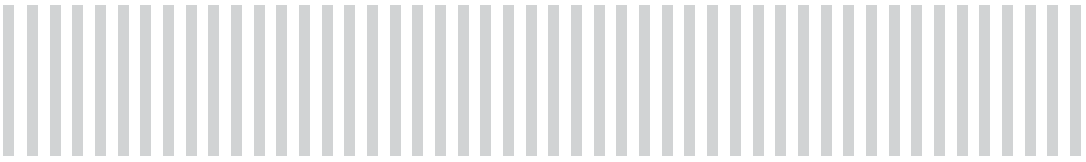

ภควดา ธมโม สนธิภูริโก อกาลิโก ก็เป็นโมฆกรรมเท่านั้น เหมือนยาสำหรับแก้โรค ผู้เป็นโรคก็รับประทานยาเพื่อแก้โรค ให้อาย ถ้าเป็นโรคฟงยา ไม่ใช่โรคฟืนโรคไฟ และโรคไม่มอง ดูหน้าหมอลแล้ว ประกอบยาลงไป เมื่อถูกกับโรค โรคก็หายวัน หายคืน ในที่สุดก็หายเป็นปกติได้ ถ้าเป็นโรคไม่ฟงยาแล้ว โรค ชนิดนั้นก็จะกลายเป็นโรคเก็บศพไปเท่านั้น ทั้งโรคฟงยาและ โรคไม่ฟงยาเคยมีมาประจำแผ่นดิน

ส่วนโรคประจำใจมนุษย์และสัตว์ คือ โรคกิเลส ก็แบ่งเป็น ๒ โรคเหมือนกัน คือ โรคฟงธรรมโอสถ กับโรคไม่ฟงอะไรทั้งนั้น โรคประเภทหลังนี้แม้พระพุทธเจ้าก็รักษาไม่หาย ไม่ต้องกล่าว ถึงสมัยปัจจุบันนี้เลย ผลที่สุดต้องปล่อยให้นิรยบาลรักษาเอง โรคประเภทใดก็ตาม จะเป็นโรคโหดร้ายทารุณก็ตาม เมื่อ ปล่อยให้นายนิรยบาลรักษาแล้วได้การทั้งนั้น หมอนิรยบาล สำคัญอยู่มากจึงได้สมญาว่า จ่านรก

การกล่าวศาสนธรรมกับผู้ปฏิบัติ จะพึงได้รับผลตอบแทน อย่างงามๆ นั้นก็หมายถึงมนุษยธรรม เมื่อได้รับการอบรมจาก ธรรมและโรคก็จะพอเยียวยาหรือแก้ไขได้ด้วยธรรมโอสถ ทั้ง เป็นโรคไม่รุนแรงซึ่งไม่พอจะปล่อยทิ้งให้เสื่อมเสียอุปนิสัยที่เคย สั่งสมมา จึงควรได้รับการอบรมให้ถูกทาง ก็จะเป็นความ สว่างไสวไปเบื้องหน้าเท่าที่ควร ส่วนโรคไม่ฟงเสียงนั้น สมัย พุทธกาลกับสมัยนี้ผู้สั่งสอนก็ไร้ผลเท่าเทียมกัน จะไม่กล่าวถึง

การปฏิบัติธรรมเพื่อให้ปรากฏผลประจักษ์ใจ และเป็น
อัยมกัณฑ์ตา ตามชั้นภูมิแห่งธรรม และอุปนิสัยของผู้ปฏิบัติ
ควรมีหลักธรรมกำกับปฏิบัติเป็นเครื่องดำเนินให้พอเหมาะกับ
อุปนิสัยของท่านที่สนใจในด้านการอบรมทางจิต

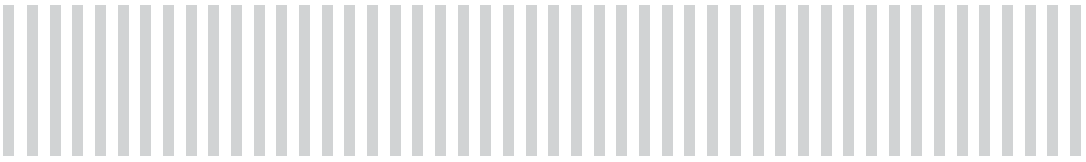
หลักธรรมมีมาก แต่สำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน
สาวกเพื่อให้พิจารณาในครั้งนั้นมีดาษดั้น และเป็นคู่เคียง
พระอุปัชฌาย์มาจนทุกวันนี้ ก็คือ **ตจปัญจกกรรมฐาน** ปรียาย
ออกไปก็ อสุภะ ๑๐ สติปัฏฐาน ๔ และ อานาปานสติ เป็นต้น
แต่พึงทราบว่ ธรรมทั้งหลายที่ทรงวางไว้มาก มีคุณภาพเท่า
เทียมกันหมดในการแก้กิเลสตามประเภท ส่วนที่ปรากฏย่อๆ นี้
ก็เพื่อกันความฟั่นเฟือน และเห็นว่าพอดีกับจริตนิสัยและ
สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นไปอยู่โดยมาก

การปฏิบัติ ดุจเป็นนายธรรม

การปฏิบัติธรรม ถ้าทำอาการดูจะทิ้งเสีย หรือทำดูเรา
เป็นนายธรรม ทำธรรมให้เป็นดูคนใช้เรา คือ ปฏิบัติธรรมโดย
ความไม่เต็มใจ สักแต่ว่าทำไปพอเป็นประเพณี ชอบทำตาม
ความชอบใจ ไม่เคารพธรรม ศึกษาหรือสักระยะรู้ความหมายของ
ธรรม แต่ไม่เอื้อเฟื้อในธรรม ถือความอยากทำ อยากพูดและ
อยากคิดอยู่เหนือธรรม ไม่น้อมธรรมมาเป็นเครื่องบังคับตน แต่
ตนชอบบังคับธรรม ธรรมมีความหมายให้ละชั่ว ทำดี เป็นต้น แต่
ตนกลับละดี ทำชั่ว ไม่ตรงต่อความหมายของธรรม การทำ
ความดีด้วย กาย วาจา ใจ แล้วแต่หาพาไป ใจจะคิดอยากทำ
จึงจะทำ ไม่ยอมมนำธรรม คือความสัจย์มากำกับใจ เหยียบย่ำ
ธรรมโดยวิธีฝ่าฝืนไม่ทำตาม อาการทั้งนี้ เรียกว่า **อัตตาริပါတย**

ถือตนเป็นดุจ
นายธรรม
ธรรมาธิปไตย
ถือเหตุผลเป็น
สิ่งสำคัญกว่า
ความรู้ เพราะ
ความรู้ที่ปราศจาก
ธรรมเป็นเครื่อง

กำกับย่อมผิดพลาดมากกว่าถูก คำว่าธรรมะก็คือองค์ของ
เหตุผลนั่นเอง ผู้ปฏิบัติธรรมจึงควรคำนึงถึงเหตุผล ไม่ควรทำ
ตามอำเภอใจเป็นประมาณ เมื่อทำตนให้เป็นอรรถาธิปไตยแล้ว
ก็ยากที่จะยัง **ธรรมสมบัติ** มาเป็นสมบัติส่วนตัวได้

การปฏิบัติธรรมจาก “อิตตาริปไตย” สู่ “ธรรมาริปไตย”

เมื่อสิ่งแวดล้อมมีอยู่ ณ ภายในมากน้อยหยาบละเอียด ก็จะมีเรื่องเข้าข้างตัวเสมอเป็นธรรมดา ตามแต่สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีกำลังชักจูงให้เป็นไป ความนิยมทางศาสนาเรียกว่า **กิเลส** ผู้มีสิ่งเหล่านี้อยู่ภายในใจมากก็เห็นแก่ตัวมาก มีน้อยก็เห็นแก่ตัวน้อย แต่ผู้ที่มีมากอาจเป็นความกระเทือนเดือดร้อนแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันตลอดสัตว์มาก ผู้มีน้อยไม่พอสบายความงามในสังคม แต่สิ่งแวดล้อมพึงทราบว่าเป็นข้าศึกแก้ไข สามารถกั้นทางความสุขส่วนใหญ่มิให้เกิดมีขึ้น ณ ภายในใจได้ ฉะนั้น การปฏิบัติอบรมด้วยธรรมในด้านจิตตภาวนา จึงเป็นเหมือนยาแก้พิษสงอันวิเศษ

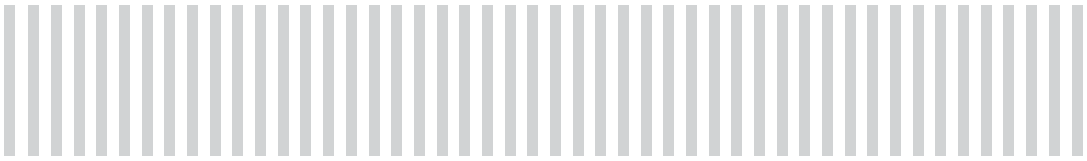

เบื่องตัน๓๓ห้งการอบรมใจ ซึ่งเรียกว่า “ภาวนา”

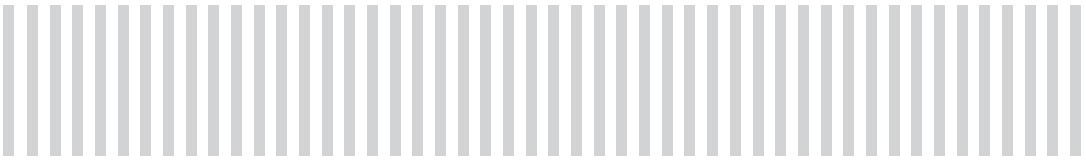
ปริกรรมภาวนาย่อมมีธรรมในบทใดบทหนึ่ง เป็นเครื่อง
กล่อมใจเพื่อยั้งลงสู่ความสงบสุข ตามปกติจิตย่อมอยู่เฉยๆ
ไม่ได้ จะมีการปรุงการคิดถึงอารมณ์ดีตอนาคตเสมอ ไม่อยู่
เป็นปกติ ลักษณะที่จิตปรุงถึงอารมณ์เช่นนี้เรียกว่า **ธรรมารมณ**

ฉะนั้น การที่จะให้จิตอยู่ด้วยความสงบ จึงหาธรรมบทใด
ก็ได้ตามแต่จริตชอบมาเป็นเครื่องกล่อมใจเรียกว่า **ปริกรรม** การ
ปริกรรมมิได้ออกเป็นคำพูดทำนองพูดกัน แต่ระลึกอยู่เฉพาะ
ภายในจิต ถ้าเป็นบท “ตโจ” ก็ระลึกอยู่ภายในจิตว่า “ตโจๆ”
ถ้าเป็นบท “พุทโธ” ก็ปริกรรมว่า “พุทโธๆ” เป็นต้น จนกว่า
จิตจะสงบ แต่ต้องทำโดยความมีสติสัมปชัญญะจริงๆ ไม่เพียง
แต่ว่าเฉยๆ ทำนองว่าเล่น ใช้ไม่ได้ ถ้าเป็นบทอื่นๆ ก็พึงระลึก

บริกรรมทำนองเดียวกันนั้น บริกรรมภาวนานี้เป็นบุพภาค
เบื้องต้นแห่งการเริ่มฝึกหัดภาวนา ตั้งใจทำเอาจริงเอาจัง จึงจะ
เห็นอานิสงส์ปรากฏขึ้นเฉพาะใจ แสดงขึ้นเป็นความสงบ มี
อารมณ์เป็นอันเดียว เมื่อยังไม่สงบสนิทก็ปรากฏอารมณ์เป็น
สองกับคำบริกรรม เมื่อจิตหยั่งลงสู่ความสงบเต็มที่แล้วจะ
ปล่อยวางคำบริกรรมก็ได้ เมื่อจิตถอนขึ้นมาก็บริกรรมต่อไป
ส่วนอารมณ์ของ**กรรมฐาน** คือบทรกรรมที่จะนำมาบริกรรม แล้ว
แต่จิตชอบ จะเป็นลมหายใจก็ตาม ผมงก็ตาม ขน เล็บ ฟัน หนัง
ก็ตาม หรืออาการ ๓๒ บทใดก็ตาม ได้ทั้งนั้น ข้อสำคัญอย่า
คว่ำธรรมทั้งดุ้นหลายๆ บทมาบริกรรมพร้อมกันในคราวเดียว
จะกลายเป็นขว้ตาโค้งไปไม่รู้ตัว แต่เมื่อนำธรรมบทใดมา
บริกรรม ได้รับผลคือความสงบแล้ว อย่าปล่อยวางไปคว่ำ
บทอื่นมาบริกรรม จะกลายเป็นนิสัยจับจดไปอีก และจะเป็น
นิสัยติดตัวจะไม่ได้อะไรเป็นผล จงบริกรรมเฉพาะบทนั้นๆ
ตลอดไป จนกว่าจะสมควรปล่อยวางได้

อนึ่ง เมื่อบริกรรมอยู่ จิตหัดตัวมาสู่ความสงบแล้ว ไม่ควร
รบกวนจิตด้วยอารมณ์แห่งกรรมฐานใดๆ และไม่ควรรบกวนจิต
ให้ถอนขึ้นมาเอาเฉยๆ แม้จิตจะพักสงบอยู่ที่ชั่วโม่งก็พึงปล่อย
ไว้อย่างนั้น ให้ถอนขึ้นมาเอง อาการที่จิตหยั่งเข้าสู่ความสงบมี
ลักษณะต่างๆ กัน คือ รวมบัพเข้าที่เดียวบ้าง ค่อยๆ เข้าโดย
ลำดับบ้าง แต่เมื่อลงถึงที่แล้ว เป็นความสงบมีอารมณ์เป็นหนึ่ง
เหมือนกัน

ในอาการ ๓๒ อาการใดอาการหนึ่ง เมื่อผู้นำไปใช้เป็น
คำบริกรรมมีปรากฏเห็นอาการนั้นๆ ด้วย ทั้งจิตกำลังบริกรรม
ของบทนั้นๆ อยู่ เมื่อเห็นอาการนั้นๆ ด้วยเช่นนี้ จิตจะสงบได้เร็ว
และจะเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ส่วนผู้ที่ไม่เห็นอย่าพึงเสียใจ จะ
พึงยังเข้าสู่ความสงบเหมือนกัน เมื่อบริกรรมไม่ขาดระยะจิต
จะพึงสงบได้เร็ว และจะเป็นจิตเชื่องต่ออารมณ์ที่เป็นข้าศึกไป
โดยลำดับ และนับวันจะเป็นสมาธิมีความแน่วแน่ประจำใจ
มีความผ่องใสละเอียดโดยลำดับ

เมื่อปรากฏว่าจิตยังลงสู่ความสงบมีอารมณ์เดียวตาม
ใจหวังด้วย เมื่อถอนออกมาจากความสงบแล้ว แม้จะมีการคิด
นึกตามธรรมดาของจิต แต่ก็ไม่พึงชานวุ่นวาย และเชื่องต่อ
อารมณ์ด้วย ทั้งเป็นไปในความสงบทุกอิริยาบถด้วย กำหนด
เวลาใดมีจิตผู้รู้เป็นความสงบสบายอยู่โดยเฉพาะด้วย ต่อจาก
ลำดับนี้ไป เราจะบริกรรมเพื่อความรื่นเริงของจิตในขณะที่จะ
หลับนอนก็ได้ หรือจะพึงปล่อยวางเสียเหลือแต่ผู้รู้อันสงบนั้นก็ได้
แต่พึงสังเกตจิตที่สงบในขณะที่จิตรวมลงพัก กับจิตสงบในเวลา
ถอนขึ้นมาแล้วเป็นจิตธรรมดา ต่างกัน จิตสงบในขณะที่รวมพัก
อยู่ไม่คิดปรุงอะไร จิตสงบธรรมดามีความคิดนึกปรุงแต่งเป็น
ธรรมดา แต่ไม่วุ่นวายกับอารมณ์ใดๆ นี้เรียกว่า จิตสงบ
เหมือนกัน

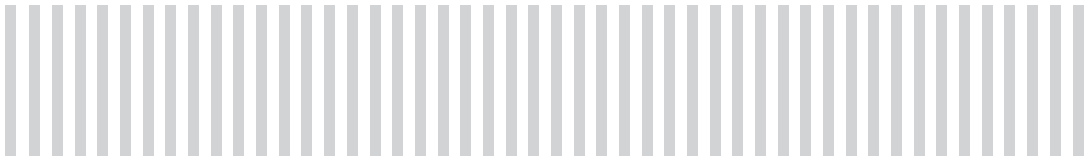
สมาธิเป็นบาท แห่งวิปัสสนา

เมื่อจิตมีความสงบเป็นอารมณ์สืบต่อกันโดยลำดับ เรียกว่า จิตมีความตั้งมั่น ความตั้งมั่นของจิตเรียกว่า **สมาธิ** แต่จะเป็น สมาธิประเภทใดนั้น แล้วแต่ความสงบของจิตเป็นประมาณ สมาธิทั้งสาม คือ **ขณิกสมาธิ** **อุปจารสมาธิ** และ **อัปปนาสมาธิ** ในสมาธิทั้งสามนี้เป็นบทบาทแห่งวิปัสสนา ได้ตามขั้นแห่ง วิปัสสนา ซึ่งมีอย่างหายาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียด เหมือน กันกับสมาธิ จิตรวมได้ชั่วครู่ชั่วขณะเรียกว่า **ขณิกสมาธิ** รวมได้นานกว่านั้นเรียกว่าอุปจารสมาธิ รวมได้อย่างละเอียดแนบแน่น และอยู่ได้นานๆ เรียกว่า **อัปปนาสมาธิ** การพิจารณารูปกาย ซึ่งเป็นส่วนหายาบยังไม่ชำนาญ ได้บ้างเสียบ้าง จัดเป็น ปัญญา หรือ วิปัสสนาขั้นหายาบ การพิจารณากายส่วนหายาบด้วย

ปัญญาปานกลางโดยวิธีทำเป็น **ปฏิกภาค** แยกขยายส่วนแห่ง
กายได้ตามต้องการทุกเวลาและรวดเร็ว จนเกิดความเบื่อหน่าย
ในรูปกายด้วยปัญญาพร้อมทั้งความรู้เท่ากายทุกส่วน ทั้งเป็น
ไปในทางอสุภะ คือความเห็นที่ไม่งามแห่งกาย ทั้งเป็นไปใน
ทางสุภะ คือความงามแห่งกาย เพราะมาเห็นชัดด้วยปัญญาว่า
ความเห็นที่กายเป็นของงามก็ดี และความเห็นที่กายเป็นของ
ไม่งามก็ดี ทั้งสองนี้เป็นอาการของจิตเห็นรูปด้วยจักขุเป็นเหตุ
แล้วปรุ่งขึ้นหลอกตนให้หลงรัก หลงซึ้งไปตามเงาเจ้ามายา ความ
พิจารณาอย่างนี้เรียกว่า ปัญญาปานกลาง

การพิจารณานามธรรม ๔ อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ ทั้งหมด หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่งให้เห็นโดยความ
เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปแห่งขันธ์ ๔ นี้ แม้แต่อย่างเดียว ก็ยัง
ทราบในความจริงของขันธ์อื่นๆ ว่าเป็นลักษณะอย่างเดียวกัน
สรุปความเห็นรวมลงใน **ไตรลักษณ์ญาณ** อย่างชัดเจน พร้อม
ทั้งการพิจารณาจิต ซึ่งเป็นที่อาศัยของขันธ์เหล่านี้ ให้เห็นว่า
ขันธ์ทั้ง ๔ นี้ คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ พร้อม
ทั้งจิต ซึ่งเป็นรังไข่ของอวิชชา ตัณหา เป็นต้น ว่าเป็นความจริง
แต่ละอย่าง ตั้งแต่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ตลอด
ถึงจิต ว่าเป็นสภาพแห่งความจริงเสมอกัน ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน
โดยความจริง ตลอดหน้าที่การงานของขันธ์ และจิตว่าเป็นธรรม
มีสิทธิ์เสมอกัน ไม่ยกยอใครว่าเป็นใหญ่กว่าใคร และไม่เหยียบ

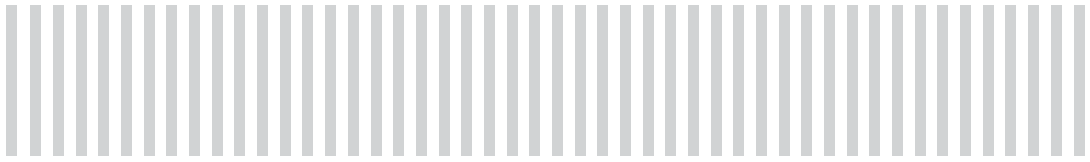
อย่าใครว่าเป็นน้อยกว่าใคร เห็นเสมอภาคกันไปหมด ทั้งธรรม
ภายนอก ทั้งธรรมภายใน ทั้งใจผู้รู้ธรรมทั้งหลาย ผู้เป็นองค์ของ
ธรรมทั้งหลายด้วย มรรค ๘ รวมลง ศีล สมาธิ ปัญญา ก็ดี
อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคก็ดี เห็นตามเป็นจริงด้วย
ปัญญาเสมอกันหมด มิได้กดทุกข์สมุทัยลงเบื้องต่ำ และมีได้
ยกยอนิโรธ มรรคขึ้นเบื้องบน เห็นเป็นความจริงตามหน้าที่ของ
อริยสัจเสมอกัน แม้ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นองค์ของมรรค ๘
แท้ ก็เห็นตามเป็นจริงเสมอกันกับธรรมอื่นๆ มิได้ติและชมใน
ธรรมทั้งหลาย และมีได้ถือนั่นในธรรมทั้งปวง จะเป็นธรรมฝ่าย
เหตุแห่งทุกข์ก็ดี ธรรมฝ่ายเหตุแห่งสุขก็ดี พร้อมทั้งไม่ถือนั่นใน
จิตด้วย นี่แหละเรียกว่า วิปัสสนาอันละเอียด

วิปัสสนา หรือปัญญาทั้งสาม มีความหยาบ ละเอียดต่างกันอย่างไร

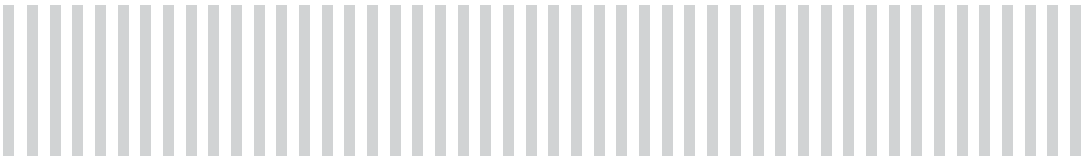
ย้อนกลับคืนกล่าวปฏิบัติภาวนาดำเนินจิตต่อไปอีก เมื่อจิตมีความสงบแล้ว ลำดับนี้ควรปล่อยวางคำบริกรรม เพราะเป็นขั้นกลม่อจิต เหมือนแม่กลม่อลูกด้วยบทเพลงต่างๆ เพื่อให้ทารกหยุดร้องไห้และนอนหลับ ตอนต้นจิตกำลังคะนองฟุ้งซ่านต้องกลม่อให้สงบด้วยบทบริกรรมภาวนา เมื่อจิตสงบแล้วเป็นคราวจะฝึกหัดจิตให้ทำงานคือการค้นคิดด้วยปัญญา เหมือนแม่สั่งสอนลูกในเวลาโตพอทำงานช่วยให้เบามือได้แล้ว ก็สั่งให้ทำงานหารายได้เท่าที่ลูกจะสามารถ ฉะนั้นในขั้นนี้ เมื่อจิตสงบแล้วก็ปรากฏเป็นความสุขชนิดหนึ่งซึ่งมีประจำใจ ปราศจากความฟุ้งซ่านวุ่นวายในอารมณ์ภายนอก มีความสุขเป็นอารมณ์ เมื่อจิตมาประสบความสุขชนิดนี้เป็นอารมณ์แล้วจะเพลินติดสุข

ไม่อยากจะออกค้นคว้าพิจารณาธรรมทั้งหลายด้วยปัญญา เพื่อความปลดเปลื้องตนต่อไป ด้วยมาสำคัญใจว่าตนได้รับความสุขสมประสงค์แล้ว เพลินแต่จะเพ่งผู้รู้อันสงบสุขนั้นตลอดไป เลยไม่อยากเกี่ยวข้องกับขวนขวายหาทางอื่นนอกจากความสงบสุขนั้นเสีย ซึ่งเหมือนคนเขีญใจ ไม่เคยมีเงินถึง ๑๐ บาท เมื่อไปรับจ้างเขาทำงานเล็กๆ น้อยๆ ได้เงิน ๑๐ บาทมาถึงมือเลยกำไว้ไม่ปล่อยวาง และไม่คิดหาหนทางที่จะได้เงินมาเพิ่มของที่มีอยู่แล้วให้มากมูน อาศัยการจับจ่ายฝ่ายเดียว ไม่กี่วันเงินก็หมดไปเท่านั้น ลักษณะของผู้แสวงสุขอยู่ในสมาธิอันสงบก็เช่นกัน แทนที่ความสงบนั้นจะควรเป็นบาทแห่งวิปัสสนา ซึ่งจะไหลมาแห่งความสุขอันยิ่งใหญ่ ก็เลยพลอยให้เสื่อมเสียทั้งทุน คือความสงบที่มีอยู่แล้ว ทั้งกำไรคือบรมสุขอันจะพึงได้จากวิปัสสนา

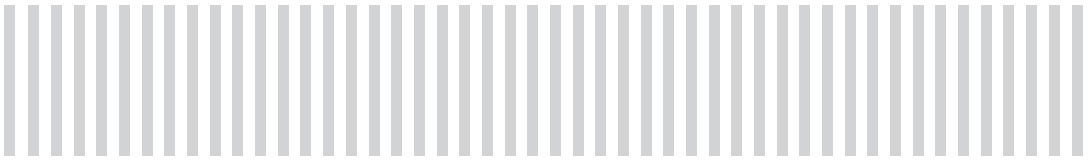
ฉะนั้น เพื่อการสั่งสมความสุขอันมีประมาณน้อย เพื่อเป็นต้นทุนแห่งความสุขอันยิ่งใหญ่ จึงไม่ควรเพลิดเพลินในความสงบของจิตจนเกินไป เมื่อจิตติดอยู่ในความสงบ ท่านเรียกว่า จิตติดสมาธิ จะเป็นสมาธิประเภทใดก็ตาม ที่ถูก เมื่อจิตสงบเป็นสมาธิแล้ว ต้องฝึกซ้อมปัญญาโดย

อุบายต่างๆ เพื่อให้จิตได้อุบายแก้กิเลส ซึ่งนอนเนื่องอยู่ภายใน เป็นลำดับไป เพราะการกำจัดกิเลสทุกประเภทให้ขาดกระเด็น ออกจากใจโดยสิ้นเชิงนั้น จะพึงกำจัดได้ด้วย ปัญญาเท่านั้น ส่วนศีลและสมาธิ เป็นแต่เพียงธรรมเครื่องชู้ขวัญกิเลส อย่าง หยาบ และอย่างกลางให้ย่ำตัวลงเป็นความสงบเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อไม่มีอาวุธนำสมัย คือ ปัญญา เครื่องประหารแล้ว กิเลสก็จะ ใจหัวขึ้นมามากและแผ่พังพานเต็มที่ คราวนี้ต้องกลับยอมแพ้ เป็นทาสเขาอีกตลอดกาล

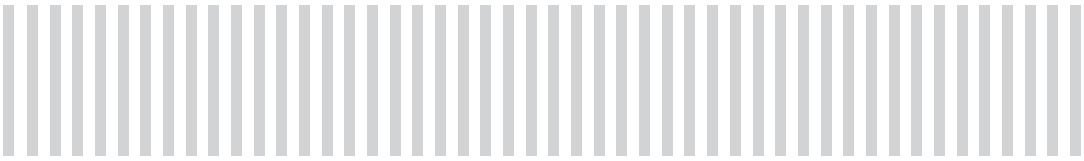
อนึ่ง ปฏิภาณเครื่องดำเนินจิตจะเพี้ยนแต่ในคำบริกรรม อย่างเดียว เพราะเห็นว่าจิตสงบด้วยคำบริกรรมเท่านั้นก็ไม่ถูก เมื่อสมควรจะปล่อยวางได้ แต่จะถือไว้แบบแกะมือไม่ออกก็แย จะเพี้ยนติดแต่ความสงบอันเกิดจากสมาธิอย่างเดียวก็นิไม่ถูก จะ เพี้ยนในการค้นคว้าพิจารณาในสภาวะธรรมทั้งหลายด้วย ปัญญาอย่างเดียว เพราะเห็นว่าแก้กิเลสต้องแก้ด้วยปัญญา เท่านั้นก็ไม่ถูกอีกเหมือนกัน

ความจริงการบริกรรมภาวนาเป็นบุพภาคแห่งการดำเนิน จิตเบื้องต้น เมื่อจิตก้าวเข้าสู่ความสงบ คือสมาธิแล้ว ถ้าควร จะ ปล่อยวางคำบริกรรมก็ได้ เพราะคำบริกรรมเปรียบเหมือนปลา กินเบ็ด เมื่อจิตสงบได้แล้วอย่าพึงติดความสงบคือติดสมาธิ จะ กลายเป็นทำนองว่า **สกุการุ ปุริส หนติ** ปลาย่อมตาย เพราะเหยื่อ (ปลาติดเบ็ดเพราะเหยื่อล่อ) และเมื่อพิจารณาใน

ธรรมทั้งหลายก็อย่าให้เกินกว่าเหตุ ให้มีเวลาเข้าพักสงบได้บ้าง เพื่อเป็นกำลังหนุนปัญญา ให้คมกล้าควรแก่การตัดพ้นกิเลส ซึ่งเป็นเหมือนยางเหนียว เมื่อสมณะกับวิปัสสนา ดำเนินเป็น คู่เคียงกันไปด้วยความสม่ำเสมอ ไม่ให้ยิ่งหย่อนข้างใดข้างหนึ่ง จะพึงถึงฝั่งแห่งสันติธรรมโดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น

ฉะนั้น พึงฝึกหัดจิตที่สงบนั้นให้คั่นคิดในเบญจขันธ์ คือ กาย ตามธรรมชาติของจิตต้องติดกายว่าสวयงาม จึงควร พิจารณากายให้เห็นเป็นของปฏิกุศลโสโครก เปื่อยเน่า ผุพังแตก ทำลาย จะเป็นกายของมนุษย์และสัตว์เหมือนกันหมด แยก ส่วนแบ่งส่วนของกายออกเป็นชิ้นเป็นอัน กำหนดตั้งขึ้น - แยกไป โดยวิธีต่างๆ จนจิตชำนาญคล่องแคล่วแกล้งกล้าในการ พิจารณากายได้ทุกส่วน และทุกเวลาที่ต้องการ จะกำหนดให้ เล็กหรือใหญ่ แยกทำลายหรือตั้งขึ้น เป็นความแยกคายของ ปัญญาที่ฉลาดหาอุปายสอนจิต พึงทำอย่างนี้ทุกอิริยาบถไม่มี ประมาทจนกว่าจะชำนาญ อย่าพึงเกียจคร้านในการคั่นจิต เพราะขั้นต้นเปรียบเหมือนงานของเด็ก มาขั้นนี้เปรียบเหมือน งานของคนหนุ่ม ขั้นต่อไปจะเปรียบเหมือนงานของคนแก่ ซึ่ง ละเอียดและแยกคายกว่าสองขั้นต้นนี้ ขั้นนี้พึงพิจารณากายให้ มาก จะเป็นกายนอกกายในได้ทั้งนั้น ให้ประสานกันไป เปรียบ เหมือนงานนอกบ้านงานในบ้าน ได้ผลเท่ากัน การพิจารณา เป็นเรื่องของปัญญา ปัญญาเป็นเครื่องตัด หรือแก้กิเลส สมภา วิเปรียบเหมือนอาหารนอนท้อง

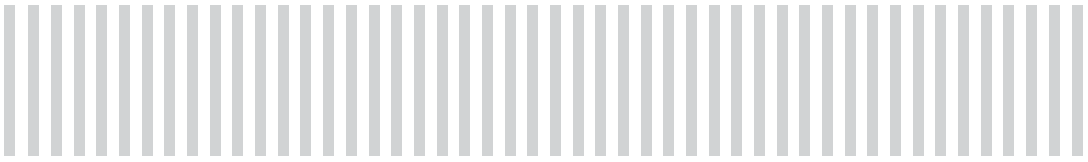

สมาธิมีหน้าที่เก็บและรักษาทรัพย์ที่ปัญญาหามาได้ ปัญญามีหน้าที่ชวนขวายหาทรัพย์ เมื่อปัญญาเพลिनในรายได้ (คืออุปายต่างๆ จะพึงเกิดขึ้นเสมอในเวลาค้นคิด) ก็พึงยับยั้งจิตให้เข้าพักในเรือนคือสมาธิเสียบ้าง เพื่อว่าบำรุงกำลังใจให้แน่นหนา คือ มีความสงบมากขึ้น การเข้าพักจิตในเรือนคือสมาธิก็ดี การ

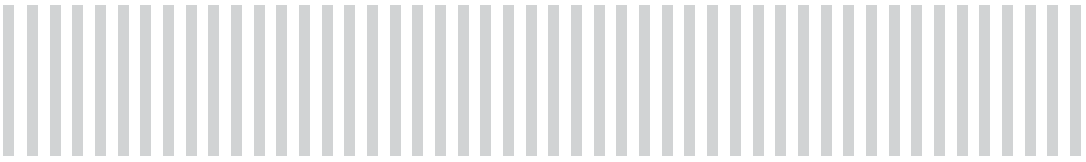
ออกพิจารณากายหรือสภาวะธรรมอื่นก็ดี จะพึงทำควบกันไป แต่มีใช้ทำในขณะเดียวกัน ต่างเวลากัน ข้อสำคัญที่ควรทราบคือ เมื่อปัญญาเพลिनพิจารณาไม่ยับยั้ง ปัญญาก็ไม่เฉียบแหลมเหมือนมีดมีแต่ใช้ทำงานมิได้ลับหินก็ไม่คม ตัดอะไรก็ไม่ค่อยขาดเสียกำลัง เมื่อเข้าพักจิตให้ได้กำลังแล้ว ออกทำการค้นคิดหรือพิจารณาก็เฉียบขาดและคล่องแคล่วดี ถ้าจะให้พักจิตโดยถ่ายเดียวไม่เกี่ยวกับปัญญา ก็จะกลายเป็นจิตเกียจคร้านไม่ทำงาน ก็ขาดรายได้คืออุปายแก้จิต และก็จะติดในสมาธิความสงบไปเสีย ฉะนั้นจึงต้องมีทั้งการพิจารณามีทั้งการพักจิตประสานกันไป

การพิจารณากายกับอาการของจิต คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ พร้อมทั้งจิต ๓ อย่างประสานกันไป จะเป็นความรอบคอบดีไม่น้อย ไม่เช่นนั้นจะเพลिनหลงในอาการของจิตก็จะเป็นบ่อเกิดแห่ง **อัตตานุทิฎฐิ** ความเห็นว่าอาการของจิตที่คิดนึกอยู่ภายในจิต พร้อมทั้งการถือจิต ซึ่งยังเป็นตัวอวิชชาอยู่ว่าเป็นตัวตนขึ้น ณ ภายในจิต จะเป็นพิษร้ายยิ่งกว่าเสือโคร่งตัวหนึ่ง จึงต้องพิจารณาอาการของจิตและจิตประสานกันกับกายพร้อมๆ กันไป เพื่อความชำนาญของปัญญา เมื่อปัญญาชำนาญแล้ว จิตจะไม่ค่อยพัก จะเพลिनในการค้นเรื่อยไป ได้ยินเสียงร้องไห้ ความจนทุกข์ ก็จะน้อมเข้ามาเป็นทุกข์สัจมองเห็นความทุกข์ความจน ความวิโยคมาจากสัตว์และสังขาร ก็จะน้อมเข้ามาเป็นเครื่องสอนใจ มิได้ประมาทแม้แต่เวลาเดียว มีสติปัญญาเป็นธรรมจักรหมุนรอบโลก โดยความไตร่ตรอง เพื่อให้เห็นทั้งคุณทั้งโทษซึ่งเป็นของมีปะปนกันอยู่ เหมือนรับประทานข้าวทั้งแกลบทั้งรำ

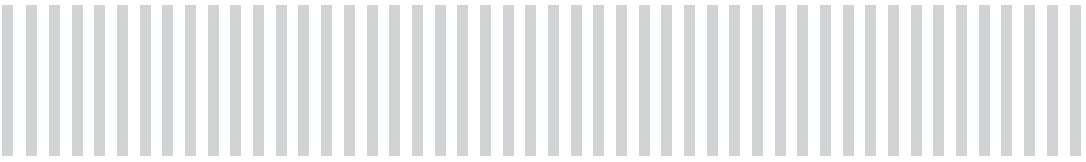
ฉะนั้น การพิจารณากายเราก็ดี กายคนอื่นก็ดี หรือสภาวะธรรมความแปรปรวนทั้งหลาย ซึ่งมีอยู่ประจำสัตว์และสังขารก็ดี ในวันหนึ่งคืนหนึ่งจะได้สักกี่ครั้งก็หนไม่มีประมาณ การพิจารณาจะกว้างแคบ มีจุดรวมลงสู่ไตรลักษณ์ญาณ คือให้เห็นสภาวะธรรมทั้งหลาย เป็นอนิจจัง ไม่เที่ยง ทุกข์ ความลำบาก **อนตตา** เป็นสมบัติกลางของธาตุเดิมจริงๆ อย่าทำเป็น

คร่าวๆ เพียงสักแต่ว่าคาดคะเน และให้เป็นไปด้วยสติปัญญา
ทุกอิริยาบถ เหมือนขั้นบันได

เมื่อปัญญาได้เคลื่อนย้ายจากสถานะสมาธิแล้วจะนับวัน
เร่งเครื่อง คืออุปายต่างๆ ไหวตัวอยู่ตลอดเวลา กับอารมณ์ที่มา
กระทบไม่มีระยะ ตอนนี้จะได้เห็นกิเลสพุ่งตัวขึ้นเต็มที ซึ่งแต่
ก่อนมาไม่เคยปรากฏ แต่ในระยะตอนนี้จะได้เห็นเสนาศัตว์หมู่
ปัจจุามิตร ประหนึ่งยกมาเป็นกองร้อย กองพัน กองพล และ
กองผสม ทั้งนางสนมประจำวังหน้า (อนาคต) วังหลัง (อดีต) แห่
ล้อมกันมาเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งมือถืออาวุธ จะมาต่อยุทธ์
กันระหว่างกายกับจิต พร้อมทั้งอาการของจิต ซึ่งเป็นสมรภูมิใน
สงคราม และขณะเดียวกันก็จะเห็นกำลังใจที่กำลังหาญ และ
กำลังสติปัญญา ความพากเพียร ตลอดความอดทนต่อข้าศึก คือ
กิเลสที่ยกพลมาปะทะ ทั้งจะได้เห็นอุปายของปัญญาอันแล้ว
กล้าต่อสงคราม คืออารมณ์เครื่องยั่วยวนใจให้ลุ่มหลง เมื่อ
ปลงตกด้วยปัญญาแล้วจะได้ชัยชนะไปเป็นพัก ๆ

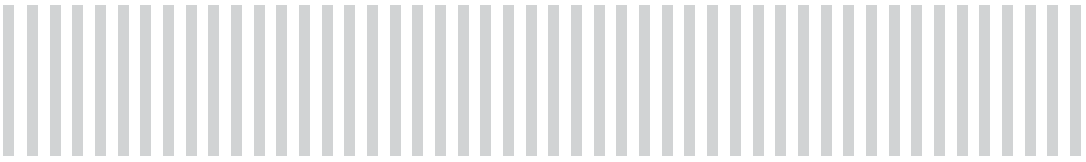
ระยะการต่อสู้กับอารมณ์ทั้งหลาย ทั้งหยาบ ปานกลาง และ
ละเอียด ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการพิจารณาทุกส่วน และอาการ
ของจิตมากอาการ พร้อมทั้งจิตเป็นไปอยู่ก็จะมีอาการทั้งวุ่นวาย
ทั้งหวั่นไหว ทั้งเสียใจ ทั้งดีใจ และอาการอื่นๆ เกิดขึ้นในเวลา
เดียวกัน จิตจะลืมนึกตัวในการพักผ่อน เพราะสิ่งแวดล้อม
ทั้งหลายซึ่งมีจำนวนมากเกิดขึ้น ในขณะเดียวกันอาการดีกับชั่ว

เกิดขึ้นเป็นคู่แข่งกัน
 ทั้งนี้เรียกว่าสงครามธรรม
 เมื่อฝ่ายกิเลสมีกำลังมาก
 กว่าก็กำเอ้าชัยชนะครอง
 วัฏฏะ บังคับให้จิตซึ่งอยู่
 ได้อำนาจของเขาให้เสวย
 วิบากกรรมต่อไป เมื่อฝ่าย
 ธรรมมีกำลังมากกว่า ก็
 กำเอ้าชัยชนะหักกงกรรม
 วัฏฏ์ให้แตกสลายไปจากจิต

ครองตำแหน่งธรรมมิกราชต่อไป

ตอนนี้กล่าวเลยปฏิบัติภาวการเรียงลำดับจิตไปบ้าง อย่างไรก็ตาม
 จะชำนาญในการพิจารณาสภาวธรรมด้วยปัญญา เป็นหน้าที่
 ของเราแต่ผู้เดียว ไม่พึงส่งใจไปหมายพึ่งวันคืนปีเดือนและคนอื่น
 จะมาช่วยแก้กิเลสให้เรา พึ่งทำความมั่นใจไว้ว่า สงคราม
 ระหว่างกิเลสกับจิตเป็นสงครามล้างโลก ย่อมถือว่าเป็น
 ประโยชน์ใหญ่หลวง เมื่อชนะแล้วเรียกว่าล้างโลกออกจากใจได้
 จะหมดความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง ซึ่งเคยเป็นนิสัยของจิต
 ผู้ลุ่มหลงต่ออารมณ์ที่มายั่ววน

เมื่อจิตสงบเป็นสมาธิได้แล้ว ผู้ใดขยันต่อการค้นคิดด้วยปัญญาไม่ทอดทิ้ง ผู้นั้นจะแก้กิเลสออกจากจิตด้วยปัญญาได้เป็นลำดับ ไม่เนิ่นช้า แต่ผู้มาติดในสมาธิความสงบจะถอนตัวไม่ขึ้น และอาจจะเสื่อมไปได้ เพราะไม่มีอุบายปัญญาเป็นเครื่องแก้จิตให้เลื่อนระดับภูมิขึ้นไป เนื่องจากจำไปเสมอ ไม่หาใหม่มาเพิ่ม การค้นคิดด้วยปัญญาจัดว่าหาทรัพย์มาเพิ่ม แต่การพักสงบในลำดับแห่งการพิจารณาได้กล่าวไว้ชัดแล้ว เป็นธรรมดาคนทำงานเมื่อเหนื่อยต้องพัก เมื่อจิตเห็นคุณหรือผลประโยชน์ในการค้นคิดแล้ว เรื่องของปัญญาก็พึงไหวตัวอยู่ตลอดเวลา ในอิริยาบถทั้ง ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน จะมีความรำพึงไตร่ตรองในสภาวะธรรมเสมอทุกขณะที่มาสัมผัส ไม่ปล่อยวางให้ผ่านไปโดยมิได้ไตร่ตรอง คำว่า พิจารณาธรรม พึงทราบว่าการพิจารณาอริยสัจ ๔ ได้แก่ พิจารณาทุกข์ สมุทัย ด้วยปัญญาจนแคล้วคล่องว่องไว มีไหวพริบทันกลมาของกิเลส

อนึ่ง ปัญญาจะไหวตัวเบื่องตันต้องอาศัยการให้ค้นคิด ซึ่งเป็นการฝึกหัดปัญญาชั้นหยาบ ต่อมาเห็นอานิสงส์แล้วก็ค้นคิดไปเอง จนเพลินไปในการพิจารณา เหมือนเศรษฐีเพลินในรายได้ ช่างดอกไม้เพลินในพวงมาลา ปัญญาที่ชำนาญในการค้นคิดแล้วไม่มีใครบังคับก็เป็นไปเอง จนสามารถค้นคิดประดิษฐ์ธรรมขึ้นจากธรรมชาติที่มีอยู่ น้อมเข้ามาเป็นอุบายแก้ไขได้เป็นลำดับ

อนึ่ง การฟังธรรมโดยธรรมชาติ ผู้ปฏิบัติใช้ปัญญาด้วยดีแล้ว จะได้ฟังธรรมทั้งกลางวันกลางคืนยืนเดินนั่งนอน ซึ่งประกาศก็ก้องกังวานไปทั่วสากลพิภพไม่มีเวลาจบสิ้น ทั้งภายนอกภายในอกใจ ทั้งภายในภายในใจ พระธรรมคือ อริยสัจ ๔ มีอยู่ทั่วไปทุกทิศทุกทาง เบื้องบนเบื้องล่าง ด้านขวางสถานกลาง พึงน้อมเข้าไปในกายในจิตของเรา จะปรากฏอริยสัจ ๔ มีอยู่นี้เต็มไปหมดทุกทิศทุกทางเหมือนกัน การที่จิตตั้งกล้องถ่ายภาพคือปัญญา หันหน้ากล้องเข้ามาในกายในจิต และหันหน้ากล้องออกสู่สภาวะธรรมภายนอก ถ่ายภาพอยู่ทุกเวลา จะไม่เห็นภาพคืออริยสัจ ทั้งภายนอกภายใน ติดฟิล์มของกล้องคือปัญญา ชัดเจนอย่างไรเล่า ปัญหานี้แลเปรียบเหมือนกล้องถ่ายภาพอย่างเอกของพระพุทธเจ้าประจำพุทธศาสนา กล้องประเภทนี้ถ่ายหมดวันหมดคืนก็ได้ เพราะไม่รบกวนใคร

ผู้ต้องการภาพอริยสัจ ๔ ไปชมเพื่อแก้กลุ่ม ก็พึงศึกษาปฏิบัติดูตามบ้านเรือน ตามสวน ตามป่ารก ไร่ไผ่ ไร่ข้าว ในถ้ำ ในเขา ในวัด นอกวัด หรือในที่ไหนๆ ก็ได้ทั้งนั้น แต่การถ่ายภาพประเภทนี้จะให้ติดดีแจ่มชัดแท้ พระองค์สอนให้ถ่ายในที่สงัด เพราะที่เช่นนั้นอากาศดี ภาพอริยสัจก็กระจ่าง มองเห็นทั้งสัวไฟ ตลอดทั้งภายในภายนอกตามที่อริยสัจปรากฏอยู่ และเวลาถ่ายติดแล้ว ไม่มีวันลบเลือนตลอดเวลา คงแจ่มชัดประจักษ์ใจตลอดกาล

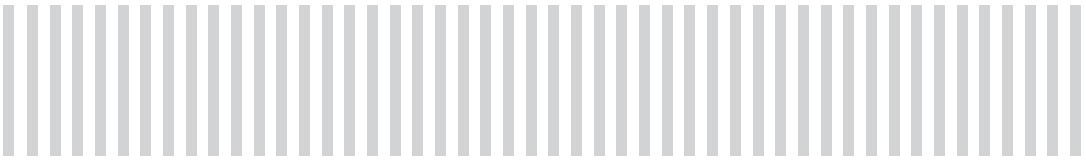
เมื่อพิจารณา อริยสัจ ทั้ง ๔ นี้อยู่ ก็เป็นอันว่าพิจารณา
กาย จิต พร้อมทั้งอาการของจิตไปด้วย เมื่อจิตเพลिनเดินไป
พื้งนำบธรรมนั้นๆ บทใดก็ได้ มาบริกรรมเพื่อเป็นเครื่องกล่อม
จิตให้พักรวม วางภารกิจที่ตนได้ประกอบมาเป็นเวลานาน และ
เพื่อรวมกำลังความสงบไว้เป็นทุนในการพิจารณาต่อไป จนกว่า
จะพอแก่ความต้องการของจิตแล้วกาลใด กาลนั้นจิตจะพื้งรู้
เท่ากายหมด พร้อมทั้งอาการของจิตทุกส่วนด้วยจิตเอง เมื่อ
จิตรู้เท่ากายทุกส่วนแล้ว ก็จะไม่พื้งปล่อยวางในการพิจารณากาย
พร้อมด้วยความกังวลในการอยากรู้กายทุกส่วนอันเป็นปกติ
นิสัยของจิต ซึ่งเคยลุ่มหลงกายมาเป็นเวลาหลายกัปนับไม่ถ้วน
ไม่ว่ากายจะเป็นไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ว่า
กายจะเป็นสุภะ (ความงาม) ไม่ว่ากายจะเป็นอสุภะอสุภัง (ความ
ไม่งาม) ทั้งนี้เพราะมารู้แจ้งด้วยปัญญาว่า "ความเห็นร่างกาย
เป็นของงามก็ดี เห็นร่างกายเป็นของไม่งามก็ดี และเห็นร่างกาย
เป็นไตรลักษณ์ก็ดี ความเห็นทั้งนี้เป็นการของจิตเห็นรูปด้วย
จักขุเป็นเหตุ แล้วปรุงขึ้นหลอกจิตให้หลงรักหลงซังไปตามิ (การ
ให้นำบธรรมมาบริกรรมในขั้นนี้นั้น เพียงชั่วคราว)

เหตุใดปล่อยวางกาย จะไม่เป็น พุทธบริษัทปลอมหรือ?

อาหารเป็นยาสำคัญในชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทุกประเภทจะพึงบริโภค เว้นเสียไม่ได้ และเภสัช คือยาแก้โรคก็จัดเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตมนุษย์และสัตว์เหมือนกัน จำต้องแสวงหาการรักษาในเมื่อเกิดโรค สิ่งทั้งนี้จำเป็นในเวลาธาตุจันท์ต้องการ และเกิดโรคในกาย แต่ก็ไม่จำเป็นตลอดเวลา เช่น เวลารับประทานอิ่มแล้ว โรคหายแล้ว อย่างนี้ไม่จำเป็น แล้วแต่เหตุบังคับให้อาหารและยาเกิดเป็นของจำเป็นขึ้นมาก็แก้ไขไปตามควรแก่เหตุ ซึ่งเกิดขึ้นมากหรือน้อยในรายบุคคลและสัตว์ชนิด ธรรมชาติทั้งหลายที่นำมากล่าวเฉพาะบ้าง มากบ้าง และเฉพาะอย่างยิ่ง คืออารมณ์แห่งกรรมฐาน ก็เป็นโอสถสำคัญของจิต ฉะนั้นเหมือนกัน แต่ก็จำเป็นในเวลาโรคจิตมีประเภทต่างๆ กัน

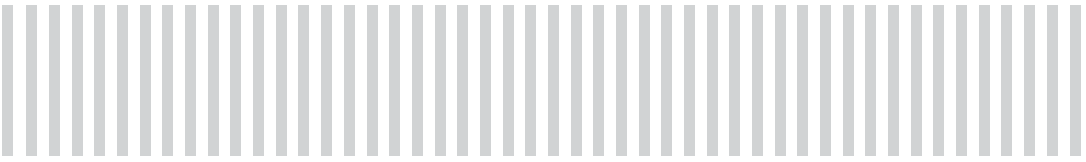
ต้องการยา คือ ธรรมโอสถ ทัตไธมวตไธ ซึ่งจะพอเหมาะ กับโรคของผู้ นั้น ๆ ธรรมหมวตนั้นบพนั้น ก็เกิดเป็นของจำ เป็นขึ้น มาเมื่อโรคจิตเปลี่ยนสภาพไป ธรรมโอสถที่จะ นำมา รักษา ก็เปลี่ยนไปตาม เปลี่ยนไปตามโรคจิตตามลำดับ จนกว่าโรคประจำจิต คือกิเลสจะหมดไปจากจิตเสียเมื่อใด ก็ จะพึงหยุดในการรักษา ด้วยธรรมโอสถเมื่อนั้น

การพิจารณา ภายให้ เป็นอารมณ์แห่งจิต ก็เนื่อง มาจากจิตหลงรักหลงชังใน ภาย และเป็นกั งวลในการประคองรักษา ด้วยความสงวนและรักสว ยรักงามใน ภายจริง ๆ มิใช่ทำไป ด้วยความจำ เป็นอย่างอื่น ซึ่งนอกไปจากโรครัก ภาย

ฉะนั้น จึงต้องหาธรรมโอสถที่จะพอเหมาะ แก่โรครัก ภาย มาแก้กัน จนกว่าโรคประ เภทนี้จะเปลี่ยนสภาพไป หรือหายจากโรคพ รรคนี้ ธรรมโอสถก็จะพึงเปลี่ยนไป ตามจนกว่าจะได้หยุดการ รักษาด้วยธรรมโอสถ อาการของจิตเมื่อได้รับอบรมจากธรรมแล้ว จะแปรสภาพสู่ความละเอีย ดเสมอไป อาการรักษาด้วยธรรมจะพึงเป็นไปในทำนองเดียวกัน (คำว่า “เปลี่ยน” ก็พึงทราบ ว่าวางหรือปล่อยของเดิม)

การรับประทานอาหารในเมื่อธาตุต้องการ และมีรสชาติเอร็ดอร่อยอยู่ อาหารยังจำ เป็นตลอดไป เมื่ออิ่มแล้ว แม้ อาหารในภาชนะจะคงยังรสชาติอยู่ก็ตาม แต่ผู้รับประทานอิ่มแล้ว ก็หยุดรับประทานทันที โดยไม่มีใครบังคับให้หยุด แม้จะบังคับ

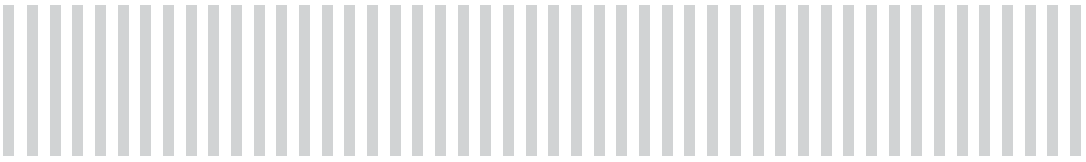

ตัวเอง หรือผู้อื่นบังคับก็บังคับไม่ได้ เรียกว่า ความพอของธาตุ
ซึ่งมีจากอาหาร การภาวนาในทางจิตก็พอเทียบเป็นมิตรกันได้
เพราะเป็นเรื่องเท่าเทียมเสมอกัน มิใช่จะปล่อยวางเอาตัวเอง ต้อง
มีความพอเป็นเหตุบังคับให้รู้ในตัวเอง สมด้วยธรรมคุณบทว่า
ปจฺจตฺตํ รู้จำเพาะตนตามลำดับภูมิซึ่งมีประจำจิต

ลำดับต้น การภาวนามีปทัสสธรรมเป็นเครื่องบริกรรมตาม
แต่จริตนิสัยชอบในปทัสสธรรมบทใด ซึ่งมีจำนวนมาก เรียกว่า
บริกรรมภาวนา ความมุ่งหมายก็เพื่อจะให้จิตได้รับความสงบ
ซึ่งเป็นสิ่งที่ใครๆ ต้องการทั่วโลก ลำดับที่ ๒ เมื่อจิตได้รับความ
สงบแล้ว ความสุขไม่มีเพียงเท่านี้ ยังมีเป็นลำดับ เทียบ
เป็นใจความว่า ความสุขเกิดจากผูกมัดกิเลสไว้ด้วยบริกรรม ๑
ความสุขเกิดจากเช็ดเชือนกิเลสทั้งเป็น ด้วยตาบคือปัญญา ๑
ความสุขเกิดจากเช็ดเชือนกิเลสให้ตายจากจิตด้วยตาบคือ
ปัญญาญาณ ๑ เมื่อกิเลสซึ่งเปรียบเสมือนเสื้อโคร่งตายแล้ว
ด้วยตาบคือปัญญาญาณ จึงจะมีความสุขอย่างสมบูรณ์

เมื่อจิตพิจารณาแยกกายในรูปด้วยปัญญา พร้อมทั้ง
ความรู้เท่ารู้กายทุกส่วนแล้ว จิตจะพึงสนใจในนามธรรม คือ
เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณมากเข้า คือพิจารณานาม
ธรรมล้วนๆ ตามที่ตนชอบ และสนใจที่จะถือเอาเป็นอารมณ์ใน
บรรดานามธรรมส่วนใดส่วนหนึ่ง เพราะนามธรรมเหล่านี้อาศัย
จิตเกิดขึ้นโดยเฉพาะ จะพึงทราบได้ เช่น คนหรือสัตว์ตายแล้ว

แม้อวัยวะจะยังเหลืออยู่อย่างสมบูรณ์ก็หาได้รู้สึกสุขทุกข์ หรือ
เย็นร้อนอะไรไม่ จะทำอะไรไม่มีการต้านทานขัดขวาง เหมือน
ท่อนไม้ท่อนฟืน แต่ธรรมดาสัมมัญญเราจะพึงสำคัญว่า ชันท์ทั้ง ๕
คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนี้ ว่าเป็นตนโดย
ปกตินิสัย แม้จะพึงพูดว่าชันท์ทั้ง ๕ นี้ไม่ใช่ตน แต่ก็คงจะยึดถือ
ชันท์เหล่านี้โดยไม่รู้สีกตัวอยู่ ณ ภายในจิต เพราะชันท์ ๕ ชันท์ ๔
นี้เป็นของละเอียดมาก ยากที่จะแยกออกจากจิตได้ด้วยสัญญา
ความคาดหมายเฉยๆ ฉะนั้นจึงต้องอาศัยวิปัสสนาปัญญาเป็น
เครื่องพิสูจน์ความเท็จจริงของชันท์นั้นๆ

เมื่อวิปัสสนาปัญญาทำการพิสูจน์อย่างไม่หยุดยั้ง ทั้ง
กลางวันกลางคืน โดยกำหนดความเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไป
แห่งชันท์นั้นๆ อยู่ทุกขณะประสานกันกับจิต ซึ่งเป็นเจ้าตัวการ
ใหญ่อย่างซุลมุนวุ่นวาย โดยกำหนดชันท์ทั้ง ๕ นี้ให้เป็นที่ตั้ง
แห่งสมรภูมิไม่โยกย้ายไปไหน ก็จะได้เห็นว่าความเท็จจริงจาก
ระหว่างชันท์กับจิตขึ้นมาได้ด้วยวิปัสสนาปัญญาว่า ไม่ใช่รูป
ไม่ใช่เวทนา ไม่ใช่สัญญา ไม่ใช่สังขาร และไม่ใช่วิญญาณ เป็น
เพียงสมมุติไว้ตามอาการ ซึ่งเป็นกระแสของจิตแต่ละอย่างๆ
เท่านั้น หาใช่สัตว์บุคคลที่ไหนไม่

เมื่อทราบความเท็จจริงระหว่างจิตกับชันท์พร้อมด้วย
สภาวะธรรมทั้งปวง ได้ปรากฏขึ้นแล้วแก่ โยคาวจร เพียงขณะ
เดียวเท่านั้น ท่านก็หมดปัญหาในธรรมทั้งปวงแม้มีมาก เมื่อ

เข้าใจธรรมคืออะไรแล้ว จะลุ่มหลงในธรรมแม้มีมากได้อย่างไร เหมือนบุคคลรู้ว่าควายเป็นควาย รู้ว่ารถเป็นรถแล้ว จะลุ่มหลง ขาควายเป็นควาย เขาควาย หูควาย หางควาย และเครื่องต่างๆ ของรถ ซึ่งเป็นอาการของมันไปทำไม

เมื่อพระโยคาวจรได้ดำเนินจิตจนหมดความสงสัยในโลก ในธรรมแล้ว จะปฏิบัติเพื่อความรื่นเริงในธรรมทำนองที่วานักปราชญ์มีความยินดีในธรรม อยู่ด้วยธรรม แต่ไม่ติดธรรมแล้ว เพื่อความปฏิบัติพอดีระหว่างจิตกับขันธ์ แม้จะย้อนจิตกลับคืน พิจารณารูปธรรม นามธรรม คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และ วิญญาณ หรือสภาวะธรรมอื่นๆ กว้างแคบได้ตามต้องการ เพื่อเป็นวิหารธรรม ความผาสุกในทิวาสธรรม ก็ไม่เห็นมีความขัดข้องที่ตรงไหน ย่อมจะพิจารณาประสานกันไปได้หมด จะมีกฎเกณฑ์สำคัญอยู่ที่เวลากำลังมีการรบเพื่อแย่งชัยชนะกัน ระหว่างสงคราม ซึ่งกำลังเป็นไปอยู่เท่านั้น พันเขตสงครามแล้ว ก็ไปมาหาสู่กันได้ตามธรรมดาของสภาวะธรรมกับจิต ซึ่งได้ผูกมิตรกันแล้วด้วย ยถาภูตญาณทัสสนะ คือ ความรู้เห็นตามเป็นจริงในสภาวะธรรมทุกส่วน มิได้ถือธรรมทั้งนี้ว่าเป็นศัตรูคู่อริ แม้แต่น้อย ส่วนจิตเองก็ได้ถือว่าตนมีอำนาจราชศักดิ์สูงต่ำเหนือธรรมใดๆ กลับเห็นไปเสียว่าจิตกับธรรมมีสภาพความจริงเสมอกัน

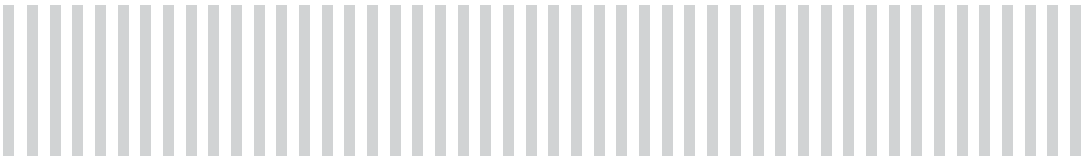
พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลาย เมื่อท่านบำเพ็ญทางใจ
ให้ถึงจุดหมายปลายทางแล้ว ความพอดีพองามที่ท่านจะพึง
ประพาสต่อวิบากขั้นธของท่าน ท่านก็ดำเนินไปตามปกติ
สามัญธรรมดา เช่น การบิณฑบาตมาเสวยหรือฉัน การยืน
การเดิน การนั่ง การนอน หรือการประกอบกิจทุกอย่าง ก็คง
ดำเนินไปตามปกติธรรมดา แม้การบำเพ็ญทางใจก็ได้ลดละ
คงบำเพ็ญไปตามปกติ เพื่อความอยู่สบายใน ทิฏฐธรรม
ปัจจุบันของท่านในวันหนึ่งๆ พอถึงกาลแห่งอายุขัย แต่ท่านก็
มิได้มุ่งไปเพื่อความแตกดับแห่งสังขาร ความเป็นอยู่หรือความ
จะแตกไปแห่งขั้นธ ท่านมอบไว้กับคติธรรมดาของสภาวะธรรม
ทุกอย่าง ซึ่งจะหนีจากความเป็นอย่างนั้นไม่พ้น มิได้ถือเป็น
ความหนักใจ เบาลใจในการที่สภาวะธรรมทั้งหลายทั้งภายนอก
ภายในจะแตกไปหรือจะตั้งอยู่ ฉะนั้น การปฏิบัติธรรมเพื่อ
ความเป็นพุทธบริษัทที่ดีต่อพระพุทธเจ้า จะพึงเป็นผู้หนักในธรรม
ซึ่งเรียกว่า **ธรรมาธิปไตย**

การปฏิบัติธรรมเพื่ออะไร และได้อะไรจากธรรม

พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าจะเทียบทางโลก แล้วสมบัติมีเต็มแผ่นดิน และสมบัตินั้นๆ ก็มีได้เป็นทาสเป็น นายของผู้ใด แล้วแต่ผู้สนใจในสมบัตินั้นๆ จะพึงหวังประโยชน์ สำหรับตน แล้วชวนขวายหามาเป็นกรรมสิทธิ์และเป็นประโยชน์ ในคราวจำเป็นหรือต้องการ สมบัตินั้นๆ ก็จะต้องสนองความ จำเป็นหรือความต้องการของบุคคลเท่าที่มีอยู่ และคุณภาพ ซึ่งมีประจำในสมบัตินั้นๆ ทั้งนี้สมบัตินั้นๆ มิได้เป็นทาสเป็น นายของผู้ใด พอที่จะรับใช้หรือให้บำเหน็จบำนาญแก่ผู้นั้น ธรรมก็มีลักษณะเหมือนกันเช่นนั้นธรรมเป็นสมบัติประจำศาสนา ซึ่งไม่เป็นทาสเป็นนายของผู้ใด แล้วแต่ผู้สนใจในศาสนสมบัติ จะพึงหวังประโยชน์สำหรับตน แล้วอุทิศสำหรับบำเพ็ญในทาง

ความดี ด้วยกาย วาจา ใจ ก็จะมีประสบความดีตามกำลัง
แห่งข้อปฏิบัติ ที่ตนพึงทำได้มากน้อย

ทั้งนี้ก็มีได้หมายความว่า คุณธรรมที่ผู้บำเพ็ญพึงได้รับ
นั้นเป็นทาส เป็นนายของผู้ใดเหมือนกัน เพราะธรรมไม่ใช่เป็น
ผู้รับใช้หรือเป็นผู้ให้บำเพ็ญจนบำนาญแก่ผู้นั้นๆ ฉะนั้น การ
ปฏิบัติจึงเพื่อความดีสำหรับตน ความดีที่จะเด่นขึ้นในตนได้
ต้องอาศัยการบำรุ้งลำดับเป็นสำคัญ เช่น ต้นไม้ที่มนุษย์ทั่วโลก
ปลูกขึ้นเพื่อหวังประโยชน์ ก็ต้องมีการบำรุงรักษาลำดับไว้ด้วยดี
มิให้อะไรกัดหรือทำลาย และยังมีรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ย ถากถาง
หญ้าหรือสิ่งที่จะแย่งอาหารและอากาศ ไม่มองดูแต่ดอกผลบน
ต้นโดยถ่ายเดียว โดยปราศจากการบำรุง

ลำดับของธรรมที่จะให้คุณธรรมคือความดีเกิดขึ้นได้เด่นชัด
ก็คือการรักษากาย วาจา ใจ เป็นสิ่งสำคัญ รวมความแล้วก็คือ
ใจเป็นบ่อเกิดแห่งธรรมทั้งหลาย เมื่อใจซึ่งเป็นนายบริสุทธิดีแล้ว
กาย วาจา ซึ่งเป็นบริวารของใจหรือเครื่องมือของใจก็ทำตาม
การบำรุงใจด้วยธรรมซึ่งเป็นโอชารสที่ดีจึงจะมีความสุข และ
คำว่าธรรมๆ นั้นเป็นความหมายกว้างขวาง จะอธิบายพอเป็น
คร่าวๆ ตามความมีอยู่ของธรรม และลักษณะของธรรมที่
ปรากฏแก่ความรู้สึกของมนุษย์ทั่วไป

พระธรรมประกาศความจริง อยู่ตลอดเวลา และมีอยู่ตลอดเวลา

พระธรรมซึ่งเป็นเครื่องสัมผัสใจมีอยู่ตลอดเวลาไม่ได้ขาดสูญไปไหน เมื่อใจได้รับการอบรมด้วยธรรมจนเชื่องชินแล้วใจจะได้รับสัมผัสคือความสำนึกจากธรรม ที่ประกาศความจริงอยู่ตลอดเวลา ทุกอิริยาบถจะปรากฏชัดว่า ธรรมกับใจสัมผัสพันธ์เกี่ยวเนื่องกันตลอดเวลาไม่มีว่างเว้น เหมือนน้ำซับน้ำซึม ซึ่งไหลอยู่ทั้งหน้าแล้งและหน้าฝนฉะนั้น

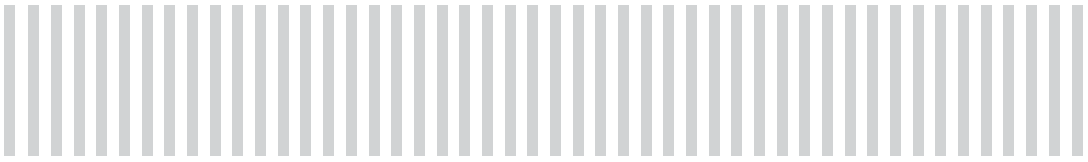
คำว่า “**ธรรม**” คือ สิ่งที่มีความเกิดดับและตั้งอยู่ตามสภาพของตนตลอดเวลา อันจะพึงสัมผัสให้รู้ในทางใจ เรียกว่า ธรรม จะเป็นกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัปายาทธรรมก็ตาม จะแสดงขึ้นจากภายนอกหรือจะแสดงออกจากภายในก็ตาม เรียกว่าธรรมทั้งนั้น สิ่งที่ไม่เกิดไม่ดับคือใจ ใจนี้ก็เรียกว่า ธรรม แต่

เป็นธรรมพิเศษ เรียกว่าองค์แห่งธรรมทั้งหลาย เพราะธรรมทุกประเภทจะมีความหมายว่าดี ว่าชั่ว ว่าหยาบ และละเอียด เป็นต้น ต้องเกิดขึ้นที่ใจ และสัมผัสรับรู้ที่ใจ เมื่อไม่มีใจรับรู้และให้ความหมายตามคุณและโทษที่มีอยู่ในธรรมนั้นแล้ว ธรรมนั้นๆ จะเกิดความหมาย คือสมมุตินิยามขึ้นเองไม่ได้ แม้ธรรมจะมีอยู่ทั่วไปก็ไร้ค่า ไม่มีผล การจะถือเอาประโยชน์จากธรรมนั้นๆ ได้ ธรรมนั้นๆ ต้องอาศัยสัมผัสรับรู้ที่ใจ เหมือนเพชรพลอยและแร่ธาตุต่างๆ เป็นต้น ซึ่งมีอยู่ในแผ่นดิน หากไม่มีใครรับรู้และสมมุตินิยมนำมาใช้ประโยชน์แล้ว สิ่งเหล่านั้นก็ไร้ความหมาย และไม่มีคุณค่าอะไร ที่สิ่งเหล่านั้นจะมีความหมายและมีคุณค่าตามคุณภาพเท่าที่ควร ก็อาศัยมีผู้สัมผัสรับรู้และสมมุตินิยามแล้ว นำมาทำประโยชน์ตามคุณค่าของมันเท่าที่ควรนั่นเอง

ฉะนั้นเพชรพลอยและแร่ธาตุต่างๆ ซึ่งถูกประดิษฐ์ขึ้น จึงมีด้ายดิน ทั้งปรากฏแก่สายตาโลกอย่างเด่นชัด จนเป็นข้าศึกแก่กระเป๋าสตางค์ของผู้ต้องการ ยิ่งกว่ามหาโจรเสียอีก ทั้งนี้เพราะความหมายและคุณค่าย่อมเกิดจากผู้สนใจนั่นเอง ฉะนั้นธรรมจึงต้องอาศัยความหมายสมมุตินิยามจากใจ ซึ่งเป็นองค์ของธรรมแท้ แม้อริยสัจทั้ง ๔ ก็เป็นอาการของใจ แสดงเหตุให้ใจเป็นผู้รับรู้เรื่องของตัวเอง เพื่อจะได้เห็นโทษเห็นคุณในตัวเอง เมื่อใจได้เห็นโทษเห็นคุณในตัวเองแล้ว ใจจะได้เห็นอริยสัจ ๔ ว่า เป็นของจริงแต่ละอย่างๆ ด้วยปัญญาอันชอบ พร้อมทั้งเห็นใจ

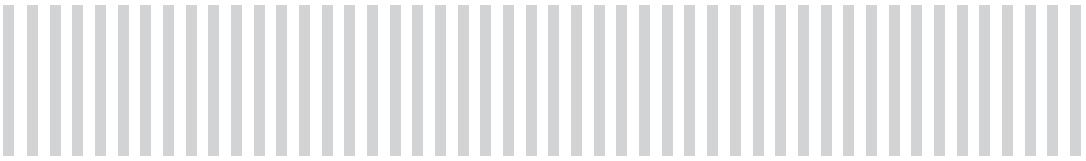

ตัวเองว่าเป็นของจริงแท้ อย่างหนึ่งจากอริยสัจ ไม่ถือนั่นใน
อริยสัจทั้ง ๔ แต่อย่างหนึ่งอย่างใด พร้อมทั้งไม่ถือนั่นในจิตโดย
ประการทั้งปวงด้วย

การปฏิบัติธรรมก็เพื่อกำจัดกิเลสหรือสิ่งแวดล้อมของจิต
สิ่งทั้งนี้มีประเภทต่างๆ ซึ่งเหลือที่จะพรรณนาชื่อ ผู้ปฏิบัติไม่
จำเป็นต้องรู้ชื่อของกิเลสทั้งหมดเพราะคำว่ากิเลสหรือบาปธรรม
นี้ มีความหมายกว้างขวาง เหมือนอาหารซึ่งเป็นเครื่องหล่อ
เลี้ยงร่างกายของมนุษย์และสัตว์ย่อมจะมีแปลกๆ และมีชื่อไม่
ซ้ำกัน แต่ประโยชน์ที่จะพึงได้รับจากอาหารนั้นๆ ก็เพื่อบำรุง
ร่างกายให้มีกำลังและความสุขเท่าที่ธาตุต้องการ การปฏิบัติ
ธรรมก็พึงเพ่งถึงความผิด ถูก ชั่ว ดี ในสิ่งที่จะพึงหลีกเลี่ยงให้
ห่างไกล และสิ่งที่จะต้องบำเพ็ญให้เจริญในใจให้มากกว่าการ
เพ่งชื่อของกิเลส และบาปธรรม

ขอให้คิดดู เราเดินทางไปต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ คงจะ
เคยประสบเหตุการณ์ที่น่าตื่นเต้นหวาดเสียว น่าสยดสยอง น่า
สลดสังเวช น่าเพลิดเพลिन และน่าดีใจ เสียใจ เป็นต้น เหตุการณ์
ที่เราประสบทั้งนี้คงจำชื่อและเรื่องราวไม่ได้หมด และทั่วถึง แต่
ความสำนึกและรู้สึกในเหตุการณ์นั้นว่าน่ารักน่าชัง เป็นต้น คง
เป็นเรื่องประทับใจของเราได้ทุกอย่าง และทุกขณะที่ได้ประสบ
ทั้งยังถือเอาความหมายจากเหตุการณ์นั้นๆ มาปลูกประสาท
ของเราให้ไหวไปตามได้ ทั้งๆ ที่เราไม่รู้เรื่องนั้นเลยว่าอะไรและ
ชื่อว่าอย่างไรด้วย

การปฏิบัติธรรมก็ไม่อาจจำชื่อของกิเลสได้หมดตลอด ปุ ย่า ตา ยาย ลูกหลานของกิเลสและบาปกรรมเหมือนกัน แต่เมื่อสิ่งเหล่านั้นมาปรากฏแก่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเรา แล้ว เราย่อมจะเกิดความรู้สึกสำนึก และถือเอาความหมาย จากสิ่งเหล่านั้นมาปลูกประสาทให้เหวตามได้ทั้งๆ ที่เราไม่รู้เลยว่าอะไรและชื่อว่าอย่างไรด้วย อนึ่ง เด็กๆ และคนไม่สนใจ ในพุทธศาสนา และไม่สนใจในกิเลสและชื่อของกิเลสเลย และ คนที่รู้จักชื่อของกิเลสได้ดีตลอด ปุ ย่า ตา ยาย ของกิเลส แต่ คนทั้งนี้ยังมีธรรมชาติที่เราเรียกว่ากิเลสอยู่ภายในใจของเขา เหมือนกัน จะถือเอาข้างไหนเป็นประมาณก็ไม่ได้

สิ่งที่จะยกมาเทียบอุปมา คือ มีต้นไม้เกิดอยู่ในที่กีดขวาง ไม่ได้รับความสะดวกในการประกอบธุรกิจ ต้องการโค่นทิ้งเสีย มีคนจำนวนมาก ซึ่งไม่ได้รับความสะดวกจากต้นไม้ นั้น ในคนเหล่านั้น ผู้รู้จักซื้อต้นไม้ก็มี ไม่รู้จักซื้อก็มี ในคนทั้งนี้ผู้รู้จักวิธีโค่นต้นไม้ก็มี ไม่รู้จักวิธีก็มี ความรู้หรือไม่รู้ทั้งนี้จะไม่สามารถยังต้นไม้ให้ไหวตัวได้เลย คงตั้งได้อยู่ตามปกติของตน เมื่อต้องการความสะดวกจากการกีดขวางของต้นไม้จริงๆ ในคนจำนวนมากนั้น คนรู้จักซื้อต้นไม้ก็มี ไม่รู้จักซื้อก็มี ในคนทั้งนี้ผู้รู้จักวิธีโค่นต้นไม้ก็มี ไม่รู้จักวิธีโค่นก็มีนั้น ผู้รู้จักวิธีโค่นนำขวานหรือเลื่อยมา แล้วโค่นหรือตัดต้นไม้ด้วยทั้งกำลังกาย และกำลังปัญญาที่มีอยู่ ด้วยความเพียร และความอดทนไม่หยุดยั้ง คนทั้งนี้จะสามารถยังต้นไม้ให้ล้มลง และนำออกจากที่กีดขวางได้ ทั้งจะยังความสะดวกมาสู่ตนและส่วนรวมได้ ฉะนั้นแต่ผู้ที่ไม่รู้จักวิธีโค่นนั้นก็เหลือวิสัยที่จะยังต้นไม้ให้ไหวตัวได้ นอกจากจะศึกษาวิธีโค่น พร้อมทั้งนำมาใช้ ก็จะเป็นประโยชน์

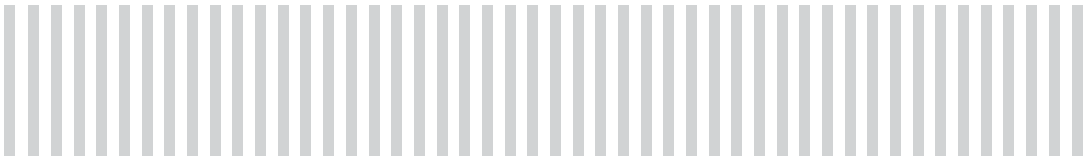
กิเลสและบาปกรรมเป็นเครื่องกีดขวางใจของมนุษย์และสัตว์ มิให้บรรลุความเจริญได้ตามประสงค์ คนจำนวนมากต้องการแก้กิเลสและบาปกรรมออกจากใจ เพราะไม่ได้รับความสะดวก ในคนจำนวนมากนั้น คนที่รู้จักซื้อกิเลสและบาปกรรมก็มี ไม่รู้จักซื้อก็มี คนทั้งนี้ ผู้รู้จักวิธีแก้กิเลสและบาปกรรมก็มี ไม่รู้จักวิธีแก้ก็มี ความรู้หรือไม่รู้ทั้งนี้จะไม่สามารถยังกิเลสหรือ

บาปกรรมให้ไหวตัวได้เลย กิเลสและบาปกรรมนั้นๆ คงมีอยู่ในใจตามปกติของตน เมื่อต้องการความสะอาดจากการกีดขวางของกิเลสนั้นๆ แล้ว ในคนจำนวนมากนั้น คนที่รู้จักชื่อของกิเลสและบาปกรรมก็มี ไม่รู้จักชื่อก็มี

ในคนทั้งนี้ ผู้รู้จักวิธีแก้กิเลสและบาปกรรมก็มี ไม่รู้จักวิธีแก้ก็มี ผู้ที่รู้จักวิธีแก้กิเลสและบาปกรรมตามคำสอนของธรรมที่ชี้บอกไว้ ดำเนินข้อปฏิบัติด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ไม่หยุดยั้ง มีความเพียรและอดทน ต่อความลำบากซึ่งจะเกิดจากความเพียรก็สามารถแก้กิเลสและบาปกรรมที่มีอยู่ ณ ภายในใจให้เบาบางไปโดยลำดับ ผลที่สุดจนถึงวิมุตติพระนิพพานได้ด้วยกำลัง ศีล สมาธิ ปัญญา พร้อมทั้งยังความสะอาดมาสู่ตนและส่วนรวม ฉะนั้น ส่วนผู้ที่ไม่รู้จักวิธีแก้กิเลสและไม่สนใจในการศึกษาวิธีแก้ทั้งการดำเนินในข้อปฏิบัติแล้ว ก็เป็นเรื่องหมดวิสัยทั้งเป็น (ทั้งๆ ยังมีชีวิตอยู่)

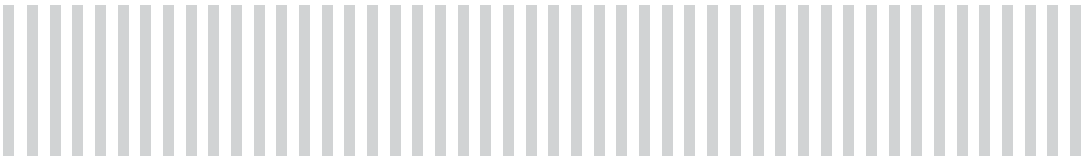
ฉะนั้นการจำชื่อของกิเลสและบาปกรรมจึงไม่เป็นของจำเป็นมากนัก เมื่อรู้จักวิธีแก้กิเลสตามคำสอนและลงมือปฏิบัติตาม ทั้งสามารถแก้กิเลสและบาปกรรมออกจากใจได้แล้ว ชื่อของกิเลสนั้นๆ ซึ่งเรายังจำได้อยู่หรือไม่ก็ตาม กิเลสนั้นๆ ก็ไม่สามารถจะทำได้ของเราให้หันเหไปมาได้ ความมุ่งประสงค์ของพระองค์ ซึ่งมีแก่เวไนยสัตว์โดยมาก ทรงมุ่งสั่งสอนในข้อปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสมากกว่าการสอนให้จำชื่อของกิเลสนั้นๆ

เราจะพึงเห็นได้ในหมวดธรรมทั่วไป ส่วนใหญ่ของกิเลส คือ
ราคะ โมหะ เราคงจำได้ทุกคน

การกล่าวเรื่องกิเลสและชื่อของมันก็พอสมควร คราวนี้
ย้อนกล่าวถึงธรรมเป็นเครื่องแก้กิเลส ธรรมเครื่องแก้กิเลส ได้แก่
ศีล สมาธิ ปัญญา ควรจำชื่อและวิธีปฏิบัติไว้ให้ดี เพราะเป็น
ธรรมส่วนใหญ่ กล่าวแยกจากกันเรียกว่า ศีลธรรม มีทั้งดีทั้งชั่ว
รวมอยู่ในคำว่าศีลธรรมหมด และทรงคุณและโทษไว้ในตัวเสร็จ
เหมือนอาหารอันเป็นคุณและโทษแก่ร่างกาย แม้จะไม่รู้ชื่อ
อาหารก็ตาม เมื่อรับประทานลงไปต้องปรากฏรสชาติแก่ชีวหา
ประสาทเสมอ ส่วนที่เป็นคุณก็สามารถส่งไปหล่อเลี้ยงร่างกาย
ให้มีกำลังและความสุข ทั้งเป็นปัจจัยหนุนร่างกายให้เจริญ
เติบโตได้เท่ากันกับคนที่รู้จักชื่ออาหาร ส่วนที่เป็นโทษเมื่อรับลง
ไปก็สามารถจะทำลายร่างกายให้ได้รับความเจ็บปวดเดือดร้อน
หรือถึงแก่ความตายเท่ากันกับคนที่รู้จักชื่ออาหารหรือไม่รู้ คุณที่
ทำถูกกับโทษที่ทำผิดต่อศาสนาก็มีลักษณะเช่นเดียวกับรส
อาหารฉะนั้น

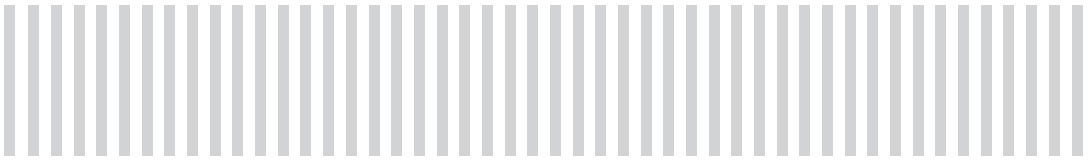
การกล่าวธรรมในแง่ต่างๆ ในทัศนะของแต่ละท่านมีนัย
ต่างกัน ถ้าต่างท่านทั้งผู้แต่งและผู้อ่าน ต่างมีวิสัยธรรมกำกับใจ
อยู่แล้ว ก็ไม่เห็นเป็นปัญหา ซึ่งพอที่จะเกิดการขัดแย้งกันขึ้นที่
ตรงไหน คงได้ความในทำนอง ตาดีเห็นช้าง นักปราชญ์เห็นธรรม
แม้จะกล่าวเรื่องช้างหรือเรื่องธรรมโดยปริยายต่างๆ กันมากมาย

ก็ไม่ใช่เป็นการขัดใจของท่านที่เห็นช้างและเห็นธรรมด้วยกัน
ข้อสำคัญที่อาจจะเกิดความขัดแย้งกันขึ้นได้ก็ทำนอง ตาบอด
คลำช้าง ต่างคลำถูกอวัยวะต่างๆ ของช้างไม่ตรงกัน ต่างมี
ความเห็นไปตามความสำนึกของตนๆ เวลามาสันทนากัน เพื่อ
เอาความเท็จจริงในเรื่องคลำช้างแล้ว ความเห็นเลยไม่ลงกันได้
จนเกิดทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้นในวงสังคมแห่งคนตาบอด ณ
ใต้ร่มมะกอก

ขณะสงครามคนตาบอดเหล่านั้นกำลังเป็นไปอยู่ ก็เกิดมี
ลมพัดมา มะกอกถูกลมพัด ได้หล่นลงมาถูกศีรษะเจ้าตาบอด
คนหนึ่ง ซึ่งกำลังทุ่มทศความรู้ตัวพระไตรปิฎกจากการคลำช้าง
ต่อนักตาบอดด้วยกันอยู่ เลยมีทันคิดว่าอะไรเป็นอะไร ก็สำคัญ
ใจอย่างเดียวว่าเจ้าตาบอดทั้งหลายถวายเป็นค้อนบูชาธรรมบนศีรษะ
ก็เลยกำเรือบตบต่อยทุบตีกันใหญ่ในวงตาบอดด้วยกันอย่าง
ซูลมุนวุ่นวายไปพักใหญ่หนึ่ง กว่าที่จะลงเอยได้ว่าเรื่องมะกอก
ถูกลมพัดหล่นลงถูกศีรษะต่างหาก มิใช่กัณฑ์เทศน์กัณฑ์เถียง
อะไร ก็เลยสายไปเสียแล้ว

เรื่องตาบอดถูกมะกอกยั่วโทษให้เป็นสงครามกัน ก็เลย
ได้เรื่องเป็นนิทานต่อมาถึงสมัยนี้ เรื่องตาบอดคลำช้าง หาก
เป็นคนตาดีของเราแล้ว จะได้มีการถกเถียงกันที่ตรงไหน เพราะ
อวัยวะของช้างตัวหนึ่ง ใครๆ ก็ทราบกันทั่วโลก ไม่จำเป็นพอที่
จะเดือดร้อนถึงมะกอกอยู่บนต้นให้หล่นลงมาตัดสิน นี่ก็

เนื่องจากตาไม่เห็น ทั้งเป็นคนเจ้าทิฐิด้วยกัน อาศัยสัมผัส
ความถูกต้องข้างเพียงเล็กน้อยก็เกิดความสำคัญตน ผลที่สุด
ตาบอดเหล่านั่นเลยแตกสามัคคี หาทางดีต่อกันไม่ได้

การเรียนและปฏิบัติธรรมในครั้งพุทธกาลก็เคยมีเรื่อง
ทำนองนี้เกิดขึ้นเหมือนกัน เนื่องจากภิกษุ ๕ รูปเป็นเหตุ
เบื่องตันของเหตุจะเกิดความสำคัญผิดลูกหลานขึ้นก็คือ พระองค์
สอนภิกษุทั้ง ๕ รูปนั้นให้สำรวจในอายตนะภายใน คือ ตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ พร้อมทั้งให้นำไปปฏิบัติคนละหน้าที่ไม่
เหมือนกัน ในบรรดาภิกษุทั้ง ๕ องค์ที่รักษาทางตาก็คือว่ายาก
องค์ใดรักษาอายตนะอันใดก็ว่าเป็นของยาก ต่างองค์ก็ว่าของ
ใครยากไม่ลงรอยกัน จนมีเรื่องเดือดร้อนถึงพระพุทธเจ้า พระองค์
ทรงตัดสินว่าเป็นของยากด้วยกันทั้งนั้น ภิกษุทั้ง ๕ รูปจึงลง
รอยกันได้ ต่างก็ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ผลสุดท้ายก็ได้รับ
มรรคผลเป็นที่พอใจ

ผู้ที่ประพฤติธรรมเพื่อหวังความพ้นทุกข์จริงๆ แม้จะมี
การทะเลาะวิวาทกันบ้างด้วยความเห็นในทางดี ซึ่งยังไม่ลงรอย
กันได้ ยังดีกว่าผู้ประพฤติชั่ว และชอบทะเลาะวิวาทด้วยความ
เห็นอันลามกของตน ซึ่งไม่ยอมลงรอยกับใคร

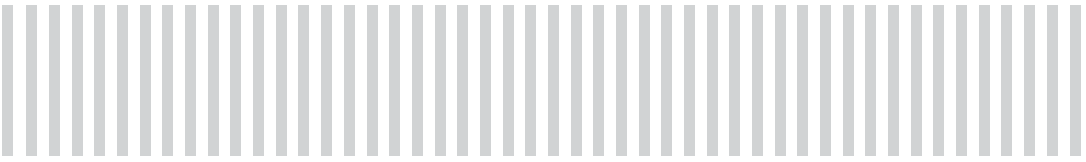

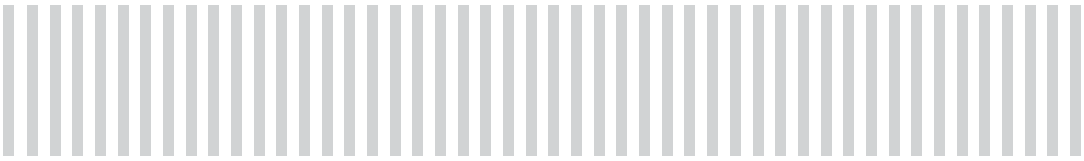
อุปนิสัยและ สิ่งแทรกซึม

ธรรมชาติที่แทรกซึม หรือสิ่งอยู่ในใจมนุษย์และสัตว์ และ
พยุงบำเพ็ญให้เข้าไปในทางเจริญตามลำดับแห่งการบำเพ็ญ ซึ่ง
มนุษย์และสัตว์จะพึงบำเพ็ญให้เข้าไป ณ ภายในใจเสมอ นับ
แต่จำนวนน้อยถึงจำนวนมากที่สุด เรียกว่า “อุปนิสัย” อุปนิสัย
นี้มนุษย์และสัตว์จะพึงได้จากการบำเพ็ญในทางดี ซึ่งเรียก
ว่าการบำเพ็ญธรรมบ้าง การบำเพ็ญกุศลธรรมบ้าง เป็นต้น
เมื่อมนุษย์และสัตว์บำเพ็ญให้เข้าไปอยู่เสมอ ไม่ทอดทิ้งปล่อย
วางแล้ว ธรรมชาติอันนี้ก็พร้อมที่จะเจริญขึ้น ณ ภายในใจ ส่วน
จะให้เสื่อมหรือเจริญขึ้นมากน้อยนั้น มันแล้วแต่ผู้บังคับเครื่อง
จะพึงเร่งเครื่องของตนตามวันและเวลาที่ต้องการ

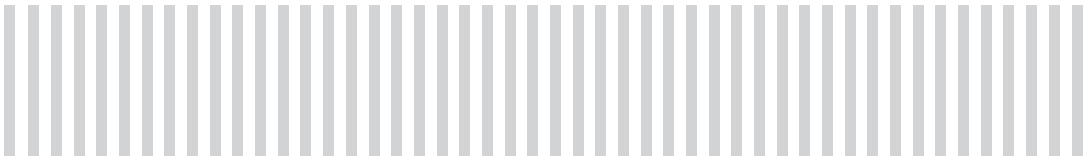
จิตเป็นตัวนามธรรม ธรรมชาติคืออุปนิสัยก็เป็นนามธรรม ไม่สามารถจะมองเห็นด้วยตาเนื้อหรือตากล้องเหมือนกัน แต่เป็นสิ่งที่อาศัยหรือแทรกซึมอยู่กับจิต ถ้าเป็นภาษาของแพทย์ เรียกว่าฟักตัวอยู่ในจิต อุปนิสัยนี้ไม่เพียงอาศัยหรือแทรกซึมอยู่ในใจของมนุษย์และสัตว์เท่านั้น ยังเป็นเครื่องรบเร้าใจมนุษย์และสัตว์ให้มีความสงสารในหมู่มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายด้วย คอยพยุงผู้ตกทุกข์ลำบากให้เลื่อนฐานะจากความทรمانั่นๆ เสมอ จะเห็นตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้าครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์ กำลังเร่งสร้างพระบารมีอยู่ แม้จะทรงเสวยพระชาติเป็นสัตว์ ซึ่งจัดว่าเป็นฐานะที่ต่ำทราม ก็ยังรู้จักสงสารในหมู่สัตว์และบริวารของตน บางครั้งถึงกับยอมสละชีวิตเลือดเนื้อของพระองค์แทนเพื่อนสัตว์ด้วยกัน ที่เขาจะถึงวาระตายอยู่แล้ว ด้วยเหตุต่างๆ อันจะพึงมีแก่สัตว์ไม่เลือกกาลให้พ้นภัยไปได้ ด้วยอำนาจเมตตาธรรมอันแก่กล้า ทั้งยังสามารถนำหมู่สัตว์ทั้งหลายให้พ้นภัยที่จะมาถึงเฉพาะหน้าไปได้อีกด้วย เมื่อเสวยพระชาติเป็นมนุษย์ ก็มีความสงสารในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันตลอดสัตว์ดิรัจฉาน ไม่ทรงเบียดเบียนและเอารัดเอาเปรียบแก่ผู้ใด แม้เป็นกษัตริย์ทรงมีศักดานุภาพมาก จะพึงปกครองแผ่นดินตามประเพณีของกษัตริย์ ก็ไม่ทรงใช้อำนาจในทางผิดธรรม ดังนี้ เป็นตัวอย่าง

อุปนิสัยธรรมนี้ นอกจากจะรบน้ำใจให้มีความสงสาร
ในหมู่เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายแล้ว ยังเป็นเครื่องพยุ
งน้ำใจของมนุษย์และสัตว์ให้รักชอบในทางกุศลธรรมประจำ
สันดานอีกด้วย

แต่เนื่องจากจิตเป็นเจ้ามายาสอพโลเป็นเจ้าเรือน จึงเดียว
รักสิ่งโน้นสิ่งนี้ เป็นเหตุให้จิตมีผู้ครอง คืออารมณ์ทั้งหลาย
ทั้งดีทั้งชั่วมาปะปนกัน ไม่สม่ำเสมอทั้งภายในใจ ทั้งกิริยา คือ
ความทำของกาย วาจา ใจเองก็ไม่สม่ำเสมอ สิ่งเป็นเหตุให้ใจ
ได้เสวยอารมณ์ต่างๆ ตลอดถึงภพชาติที่ใจจะพึงเข้าถึงก็ย่อม
เป็นลุ่มๆ ดอนๆ สูงๆ ต่ำๆ เหมือนเรือแล่นในคลื่นทะเลฉะนั้น
แม้แต่ความเป็นต่างๆ ที่ใจจะพึงเสวยวิบากกรรมอันตกอยู่ใน
ภพนั้นๆ ก็ตาม ส่วนอุปนิสัยที่แทรกซึมอยู่ภายในใจย่อมไม่
สาบสูญ คงมีประจำสันดานไปตลอดภพนั้นๆ แต่จะแปรสภาพ
ไปบ้างตามเหตุการณ์ของจิตซึ่งมีผู้ครองมาก เหมือนเนื้อผ้าที่
ขาวบริสุทธิ์ตามสภาพของตน ได้รับความระคนจากสีที่มีชนิด
ต่างๆ จะปรากฏสีต่างๆ ไปตาม

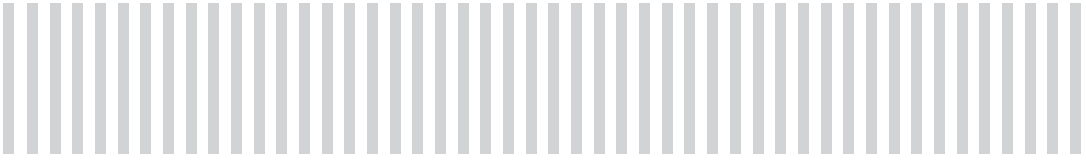
ฉะนั้นการที่จะยังอุปนิสัยให้เจริญก้าวหน้าโดยลำดับไม่
ให้เสื่อมทรามลงได้ นอกจากจะเร่งประกอบคุณงามความดีให้
ยิ่งขึ้นจนชินใจแล้ว ไม่มีทางอื่นจะทำได้ อุปนิสัยนี้เมื่อยังอ่อนอยู่
ผู้หวังความแก่กล้าจะพึงช่วยพยุอีกที ในเมื่อแก่กล้าแล้วจะ
ค่อยเป็นไปเอง เหมือนสัตว์พาหนะที่เคยชินต่อภาระแล้ว เจ้าของ

เป็นแต่ข้าพเจ้าและให้สัตยาบันในการหลบเลี่ยงตามเส้นทางที่ตน
ต้องการเท่านั้น ส่วนการแบกเข็นเป็นเรื่องของสัตว์ จะทำหน้าที่
นำภาระไปเองฉะนั้น

ในธรรมบทกล่าวไว้ว่า ฌโม หเว รกฺขติ ฌมฺมจาริ พระธรรม
ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม เป็นต้น การที่จะรอคอยให้พระธรรม
รักษาเราโดยที่เราไม่ได้รักษาธรรมนั้น ไม่ชอบด้วยเหตุผล
ความจริงซึ่งเป็นเครื่องรับรองกันทั่วโลกและแดนธรรมแท้ เรา
ต้องรักษาพระธรรมก่อน พระพุทธเจ้าผู้ทรงค้นพบพระธรรมก็ดี
พระสาวกของพระพุทธเจ้าผู้รู้ธรรมตามพระองค์ก็ดี พระธรรม
ซึ่งมีความหมายเต็มไปด้วยเหตุผลที่ดี ทั้ง ๓ รัตนะนี้ล้วนแต่แบ่ง
ความหมายเต็มตัวแล้วว่า ทรงและรักษาพระธรรมมาก่อนทั้งนั้น
อาการที่พระองค์ทรงทรมานโดยวิธีต่างๆ บางครั้งถึงกับสลบไป
ก็มี พระสาวกมีความหวังอันแก่กล้าในการตรัสรู้ธรรม บางองค์
ถึงกับเสียจักขุก็มี บางองค์ฝ่าเท้าแตกก็มี ความเพียรอันแก่
กล้าและได้รับความลำบากอย่างสาหัสทั้งนี้ ล้วนแล้วแต่ท่าน
ประพฤติหรือรักษาธรรมมาก่อน แล้วผลอันสะท้อนกลับจึง
ปรากฏแก่โลกกว่าเป็นสรณะของสัตว์ทั้งหลายมาถึงสมัยปัจจุบันนี้

หากว่าพระองค์ที่ดี พระธรรมที่ดี และพระสงฆ์ที่ดี มิได้
วางรากฐานลึกด้วยความเพียรและเหตุผลถึงเพียงนี้แล้ว
ต้นแก้วสารพัดนึกทั้ง ๓ พระองค์คงจะโค่นจมปลูมไปนานแล้ว
ท่านสาธุชนผู้สนใจในดอกผลแห่งต้นธรรมอันล้ำค่าคงไม่ได้ดื่ม

รสลิ้มธรรมชาติแน่ ฉะนั้นการรักษาธรรม ซึ่งจะนำผลเป็นที่พึงใจมา
สู่ตน เป็นหน้าที่ของสาธุชนผู้รักษารธรรมทั้งหลาย จะพึงบำเพ็ญให้
เป็นเหตุเสียก่อน ส่วนผลเป็นเรื่องจะพึงผลขึ้นในลำดับแห่ง
เหตุ โดยปราศจากการชู้เชื้อหรือบังคับใดๆ ทั้งหมด ตรงกับ
พุทธภาษิตว่า พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติธรรมไม่ให้ตกไปใน
ที่ชั่ว เหมือนบ้านเรือน เป็นต้น สิ่งทั้งนี้จะพึงเกิดเองตาม
ธรรมชาติของตนไม่ได้ ต้องอาศัยคนปลูกสร้างขึ้นเป็นเหตุ
สำคัญ จะด้วยกำลังกายก็ตาม ด้วยกำลังทรัพย์ก็ตาม ด้วย
กำลังสติปัญญาก็ตาม หรือจะด้วยวิธีใดๆ ก็ตาม จนกว่าบ้านเรือน
นั้นจะเป็นผลสำเร็จเรียบร้อยขึ้นมา ภาษานิยมทางโลกเรียกว่า
ปลูกบ้านสร้างเรือน ภาษานิยมทางศาสนาเรียกว่า ประพฤติ
หรือรักษารธรรม แต่กรรมลงในคำว่ากระทำอันเดียวกัน บ้านเรือน
นั้น ถ้าเราทำเสร็จแล้วก็จะพึงรักษาความปลอดภัยให้แก่เรา
พร้อมทั้งทรัพย์สินซึ่งมีอยู่ในบ้านเรือนมิให้เสียหาย นับว่า
อำนวยความสะดวกให้แก่เรามาก

ฉะนั้น การสร้างอุปนิสัยก็พึงทำโดยทำนองเขาสร้างบ้าน
เรือนอยู่ เพราะธรรมชาติอันนี้ในเมื่อได้รับการบำรุงเสมอ ก็จะ
พึงเจริญโดยรวดเร็ว เมื่อขาดจากการบำรุงก็จะเสื่อมทรามลง
ไปได้ เหมือนต้นข้าวในนา เมื่อได้รับการบำรุงจากเจ้าของกินับ
วันเจริญ เมื่อขาดการบำรุงก็เหี่ยวแห้งไปฉะนั้น

การฟังเทศน์อัตโนมัติ คือ ธรรมชาติ

ได้เคยอธิบายแล้วว่า พระธรรมคือความจริง ประกาศตนตลอดเวลาไม่หยุดยั้งคอยต้อนรับท่านผู้สนใจในธรรมอยู่ทุกสมัย ฉะนั้นการฟังเทศน์จากที่ต่างๆ ซึ่งพระหรือใครๆ เคยเทศน์ให้เราฟังบ่อยครั้ง บางคราวจนถึงนั่งสัปหงกจากการฟังธรรม ถึงอย่างนั้นก็ยังจำไม่ได้ การฟังทำนองนี้มักหลงลืมง่าย ดังนั้นต่อไปควรหัดฟังธรรมที่ประกาศอยู่ในภายในจิตของตนเสียบ้าง จะได้สนุกฟังทั้งกลางวันกลางคืน ยืน เดิน นั่ง นอน ทั้งจะได้ฟังพระธรรมก็คือนักเทศน์เอกด้วย ซึ่งขึ้นบนธรรมาสน์คือกายแลจิตแล้ว ใครๆ จะนิมนต์ให้ลงจากธรรมาสน์ คือกายและจิตก็ไม่ยอมฟังเสียง เทศน์แต่เรื่อง ทุกขสัจ สมุทัยสัจ วันยังค่ำคืนยังรุ่ง

ธรรมชาติของพระธรรมกถึกคือนักเทศน์เอกองค์นี้
ประกาศกังวานไปทั่วสรรพางค์กายและจิต ตั้งแต่เรื่องของความ
ไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่เป็นแก่นสารในร่างกาย
อย่างไม่ปิดบัง และชี้เรื่องสมุทัยเหตุให้เกิดทุกข์ลงที่จิตเสมอ
อย่างไม่ปิดบังเหมือนกัน จนกว่าจะจบคัมภีร์ คือกายแตกเสีย
เมื่อใด พระธรรมกถึกก็ลงจากธรรมาสน์ทันทีโดยไม่ให้ใคร
นิมนต์ลงพระธรรมกถึกองค์นี้ไม่ยอมรับได้รับเสีย และรับคำ
สรรเสริญนินทา

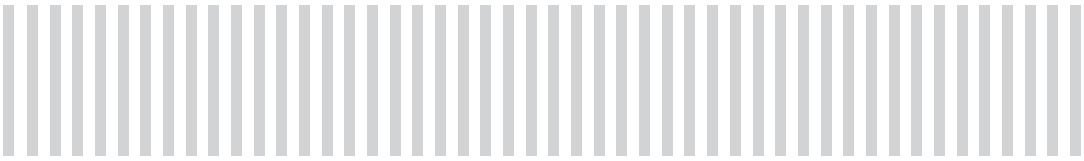
พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านได้สดับธรรมจาก
พระธรรมกถึกองค์นี้ ซึ่งข้อบอัสัจจะของจริงอยู่ที่กายและจิต
ของท่าน โดยแยบคายด้วยปัญญา จึงปรากฏนามอันวิเศษขึ้น
ให้สัตว์โลกผู้มีตามิได้เห็นได้ฟังว่า พุทธโธ บ้าง อรหันต์บ้าง
วิสุทธิบุคคล ผู้หมดจดผ่องใสบ้าง ทั้งนี้ก็เพราะท่านได้สดับธรรม
ซึ่งประกาศอยู่ในกายและจิตด้วยความพิจารณาที่จริงจังนั่นเอง
ส่วนการฟังจากท่านผู้อื่นแสดงเป็นบางครั้งบางคราว ท่านก็ฟัง
เพื่อน้อมเข้ามาในตน ไม่ยอมให้รู้ไหลไปทีอื่น ตกลงการฟัง
ภายนอกและการฟังภายในก็เลยเป็นปัจจัยเครื่องหนุนปัญญา
ของท่านให้สมบูรณ์ ควรแก่การถอดถอนกิเลสเป็นลำดับ
สืบบุรุษผู้ใดธรรมก็ควรจะเอาอย่างท่านไว้พิจารณาบ้าง จะฟัง
เป็นผู้ไม่ขาดแคลนในธรรมอันตนจะฟังได้ยินได้ฟังจากกายและ
จิต ซึ่งประกาศความจริงอยู่ตลอดเวลา

ศาลากองทัพ กองทัพ

เมื่อปลูกศาลาขึ้นแล้ว จะเป็นหลังเล็กหรือใหญ่ก็ตาม เรา
จะกันทางหวงห้าม ไม่ให้แขกมาพักอาศัยก็ไม่ได้ บรรดาแขก
ที่มาจากที่ต่างๆ ทั้งที่ใกล้และที่ไกล ทั้งที่เป็นคนดีและคนชั่ว
ต้องขึ้นพักบนศาลานั้นก่อนไปอื่น นี่เรียกว่าศาลารับแขก เมื่อ
ตั้งรูปกายขึ้นปรากฏแล้ว จะเป็นสัตว์เป็นมนุษย์ก็ตาม จะเป็น
รูปกายเล็กหรือใหญ่ก็ตาม ชื่อว่าเป็นเรือนอยู่แห่งสุขหรือทุกข์มี
โรคเป็นต้น โรคทุกข์นิดก่อนจะหายหรือไม่หายนั้น ต้องเกิดขึ้น
ที่กายก่อนอื่น ฉะนั้นจึงเรียกว่ากายเป็นเส้นทางเดินของโรค
มีเจ็บไข้ เป็นต้น ทั้งที่เป็นโรคเกิดกับตัว ทั้งที่เป็นโรคเกิดจาก
การกระทบดินฟ้าอากาศ ซึ่งเรียกว่า โรคจรมา นี้เรียกว่า ศาลา
กองทัพ

ส่วนจิตเล่า ก็เป็นเส้นทางเดินของกิเลสความเศร้าหมอง
ทั้งหลาย ทั้งที่เป็นส่วนหยาบ ส่วนกลาง และเป็นส่วนละเอียด
ต้องเกิดขึ้นที่จิต ซึ่งเป็นเส้นทางเดิน จะให้เกิดขึ้นที่อื่นไม่ได้ ท่าน
ผู้พิจารณาโดยแยบคายด้วยปัญญา ก็สามารถทำกายและจิต
ให้เป็นเส้นทางเดินของคุณงามความดี มีศีล สมาธิ ปัญญา
เป็นต้น ได้อีกเหมือนกัน ดังพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง ท่านสร้าง
โพธิสมาธิ เพื่อเป็นศาสดาจารย์สอนโลก ท่านก็เอากายซึ่งเป็น
เส้นทางเดินของโรค และเอาจิตซึ่งเป็นเส้นทางเดินของกิเลสทั้ง
หลายนั่นเองสร้างพระบารมี โรคก็เป็นไปในกาย กิเลสก็เป็นไป
ในจิต คุณงามความดี คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ก็เป็นไปในกาย
กับจิตอันเดียวกัน ต่างก็ทำหน้าที่ของตัวในสถานที่อันเดียวกัน
เช่นเดียวกับโรงงานโรงสี ซึ่งเต็มไปด้วยตัวจักรทั้งเล็กทั้งใหญ่ ซึ่ง
มีอยู่ในโรงงานอันเดียวกัน ต่างก็ทำหน้าที่ของตัว ผลรายได้ที่
เกิดจากงานก็คือข้าวสาร และแกลบรำ บดได้ที่แล้ว ข้าวสารตก
ไปทางหนึ่ง แกลบรำตกไปทางหนึ่ง จากโรงงานอันเดียวกันฉะนั้น

เพราะฉะนั้นกายกับจิตจึงเป็นเหมือนธรรมสภา สถานที่
ประกาศศาสนธรรมอยู่ในตัว พร้อมทั้งปุจฉาและวิสัชนา ให้
ผู้ใดรตรองถึงเหตุผลที่ประกาศอยู่ทุกเวลา ซึ่งล้วนแล้วแต่
อริยสัจอันยอดเยี่ยมให้ได้อุบายจากธรรมนั้นๆ เพราะกิเลส
เครื่องผูกมัดกับธรรมเครื่องกำจัดกิเลสย่อมเป็นคู่ประชันขันแข่ง
กันแต่ไรมา จะหนีจากกายกับจิตไปไม่พ้น จะเป็นคนพาลก็ดี จะ

เป็นนักปราชญ์ที่ดี จะพึงนำวัตถุดิบ คือกายกับจิตนี้เองไปถลุง ให้สำเร็จรูปเป็นกิเลสและบาปกรรม เป็น ศิล สมาธิ ปัญญา และเป็นองค์มรรคผลนิพพานขึ้นมา

แม้สาธุชนที่สนใจและปฏิบัติจนเห็นผลธรรมอยู่ขณะนี้ ก็พึงทราบว่ามาจากกายกับจิตเป็นสำคัญ หาได้หาะเหินและเดินมาแต่ที่ไหนไม่ ที่สำคัญไปว่า ศาสนธรรมเจริญที่นั่นบ้างที่นี้บ้าง ก็เนื่องจากเรื่องจับปลานอกสุ่ม ตะครูปงานนอกจากตัวไป ซึ่งอาจจะเกิดความผิดพลาดไปก็ได้ ทั้งนี้ก็เนื่องจากขาดความสนใจในธรรม ซึ่งตีตราความหมายไว้โดยถูกต้อง และขาดความสนใจในการค้นคิดในธรรมซึ่งมีอยู่ภายในกายกับจิตของตน จึงเป็นเหตุกังวลสนใจไปภายนอกมากกว่าความจริงและสิ่งจำเป็นซึ่งมีอยู่ ณ ภายใน

วัตถุดิบหรือแร่ธาตุต่างๆ ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในแผ่นดิน สิ่งทั้งนี้แม้จะเป็นของมีค่าอยู่ในตัวของมันเอง ก็ยังอาศัยผู้สนใจและมีความฉลาดสามารถค้นคิดและนำวัตถุดิบนั้นๆ มาตรวจสอบแยกธาตุ ทดลองและประกอบขึ้นเป็นสารประโยชน์ แล้วนำออกมาสู่ท้องตลาดโลก เป็นสินค้าบนผืนแผ่นดินได้อย่างงามๆ สิ่งทั้งนี้เมื่อนักวิทยาศาสตร์นำมาผสมส่วนกันพอดีแล้ว เลยกลายเป็นของจำเป็นและมีคุณค่าแก่มนุษย์ทั่วโลก ซึ่งประจักษ์แก่สายตาอย่างแจ่มชัดอยู่เวลานี้ ทั้งนี้เพราะความฉลาดของมนุษย์ จึงสามารถยั่งวัตถุดิบหรือแร่ธาตุที่อยู่ตามปกติ ซึ่งขาดความสนใจ

จากมนุษย์นั้นๆ ให้ไหวตัวขึ้นมาสู่ความเป็นของมีคุณค่ามากได้
ธรรมชาติซึ่งเปรียบกันได้กับแร่ธาตุต่างๆ ก็มีอยู่ทั่วไปใน
พิภพเหมือนกัน ธรรมชาตินี้แม้จะประเสริฐอยู่โดยธรรมชาติของ
ธรรมก็จริง ก็ยังต้องอาศัยและมีผู้ฉลาดสามารถค้นคิดและนำ
ธรรมชาตินั้นๆ มาตรวจสอบแยกธาตุเป็นส่วนดีส่วนชั่ว แล้วมา
ประกอบเป็นประโยชน์จนสามารถรู้แจ้งเห็นจริงด้วยปัญญา แล้ว
นำออกมาสู่ตลาดไตรพิภพ โดยแนะนำพร่ำสอนแก่ผู้สนใจใน
ธรรมชาตินั้น จะได้นำไปปฏิบัติและได้เห็นธรรมชาตินั้นว่าเป็น
สิ่งสำคัญยิ่ง ทั้งเป็นสิ่งที่อยู่ในตนตลอดกาลด้วย

สิ่งคือธรรมชาติอันนี้ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระสมณโคดม ผู้เป็นนักธรรมชาติ จิตศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์นำมาผสมส่วนกันพอดีแล้ว เลยกลายเป็นของ จำเป็นและมีคุณค่าแก่บรรดาสัตว์ทั่วพิภพ ซึ่งประจักษ์แก่ญาณ ของสามมีจิగుจกคล และสายตาของมนุษย์และเทวดาทั่วโลก ชาติอยู่ ณ เวลานี้ ธรรมชาติทั้งนี้ก็อาศัยความฉลาดของมนุษย์ อัสจรรย จึงสามารถค้นคิดประดิษฐ์สิ่งที่มีอยู่ตามปกติซึ่งขาด ความสนใจจากมนุษย์และสัตว์ ให้เหวตัวขึ้นมาสู่ความเป็นของ มีคุณค่ามากได้ เช่นเดียวกับวัตถุและแร่ธาตุต่างๆ ฉะนั้น

ธรรมชาติซึ่งเรียกกันว่า “ธรรม” นี้ พระพุทธเจ้าได้ทรง ค้นพบและได้ตีพิมพ์เป็นคนแรกในศาสนาปัจจุบันนี้ ความเป็น ผู้เลิศทั้งนี้ได้มาจากกายกับจิต ซึ่งเป็นสถานที่สถิตอยู่แห่งธรรม ชาติทั้งปวง และธรรมชาติอันนี้ก็มิอยู่ในมนุษย์และสัตว์ไม่เลือก หน้า แต่ยังเปื้อนด้วยมลทิน คือ ราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น จนกว่า จะได้เจียรไนด้วยข้อปฏิบัติให้หมดสิ้นไปจากใจเสียเมื่อใด เมื่อนั้นก็จะเป็นธรรมชาติที่แท้จริง เกิดในสถานที่ธรรมชาติมีอยู่ นั้นเอง สรุปความนักปราชญ์ร่ำรวยคุณงามความดี มหาเศรษฐี ร่ำรวยแต่เงินทองด้วยประการฉะนี้

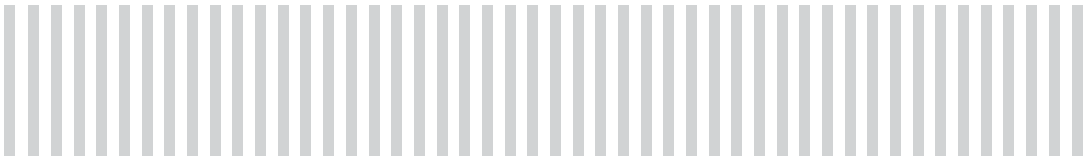

พระธรรมเกิดจากอะไร และจะสูญสิ้นไปเพราะเหตุไร

คำว่า “ธรรม” กับ “ธรรมเป็นของมีอยู่ตลอดเวลา” ได้กล่าวแล้ว แต่คำว่า “พระธรรมเกิดจากอะไร และจะสูญสิ้นไปเพราะเหตุไร” นั้น จะกล่าวตามธรรมที่อาศัยสิ่งเกิดขึ้นและสิ่งจะยังธรรมให้สูญสิ้นไป ตามธรรมดาของธรรมย่อมมีอยู่ตามธรรมชาติ มิได้เป็นทาส เป็นนายของผู้ใด ใครจะดำหนิติชมว่าดีว่าชั่วก็ตาม ใครจะปฏิบัติธรรมก็ตาม ไม่ปฏิบัติก็ตาม หรือใครจะรู้หรือไม่ว่าธรรมเป็นอะไรก็ตาม ธรรมก็มีอยู่อย่างนั้น มิได้ละฐานะมีอยู่ของตนให้เคลื่อนที่หรือดับสูญไปไหน

ส่วนคำว่า “ธรรม” ที่จะเกิดขึ้น หรือสูญสิ้นไปนั้น หมายถึงเหตุการณ์ที่จะยังธรรมซึ่งมีอยู่นั้นให้มาเป็นสิ่งปรากฏขึ้น และเป็นสิ่งที่สิ้นสูญไปฉะนั้น จึงมีปัญหากเกิดขึ้นว่า “ธรรมเกิด ธรรมดับ” ตามความสมมุตินิยม

พระพุทธเจ้าในอดีตก็ดี ในปัจจุบันก็ดี ในอนาคตก็ดี เป็นผู้สามารถค้นคิดประดิษฐ์ธรรมขึ้นมาให้ปรากฏเป็นความหมายขึ้นแก่โลก เรียกว่าพระธรรมเกิดแล้วแก่โลก คำที่ว่าพระธรรมเกิดขึ้นแล้วในโลก มิได้หมายความว่า พระธรรมไม่เคยมีอยู่ในโลกก่อนพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ พระธรรมเป็นธรรมชาติ ธรรมฐิติมีอยู่ก่อนแล้ว แต่ธรรมนิยามยังไม่มี เพราะยังไม่มีใครมีความรู้สามารถค้นคิดธรรมขึ้นมา ให้เป็นสิ่งที่ควรนิยามได้ ฉะนั้นแม้ธรรมชาติ ธรรมฐิติ จะมีอยู่ แต่ธรรมนิยามยังไม่มี เพราะยังไม่มีใครมีความรู้สามารถค้นคิดธรรมขึ้นมาให้เป็นสิ่งที่ควรนิยามได้ ฉะนั้นแม้ธรรมชาติ ธรรมฐิติ จะมีอยู่ แต่ธรรมนิยามยังไม่ปรากฏ ต่อเมื่อพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ธรรมซึ่งมีอยู่ประจำโลก พระธรรมที่อาศัยพระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้นจึงปรากฏในพระหฤทัยอย่างแจ่มชัด เรียกว่า พระธรรมเกิดขึ้นแล้วในโลกเป็นวาระที่ ๑

บรรดาพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์จะนั่งดูตายไม่ได้ จะพึงวางศาสนธรรมไว้ประจำโลก ได้ทรงอุตส่าห์เที่ยวจาริกสั่งสอน บรรดาสัตว์ผู้ควรรับธรรมจากพระองค์ เมื่อบรรดาสัตว์ผู้มีอุปนิสัยได้รับธรรมจากพระองค์แล้วก็ได้ตรัสรู้ตามพระองค์โดยลำดับบ้าง โดยปฏิบัติเวลาพอประมาณบ้าง โดยเข้าเป็นลำดับลงมาบ้าง จึงได้ปรากฏว่าพระธรรมเกิดขึ้นแล้วในโลก เป็นวาระที่ ๒ ในลำดับต่อไป มา ใครบำเพ็ญเพียรได้ตรัสรู้ ณ ที่ใด ก็เรียกว่า พระธรรมเกิดขึ้นแล้วในโลก ณ ที่นั้น ในลำดับต่อ

ตกลงพระธรรมเกิดในโลกมิได้ขาดระยะ

เหตุที่พระธรรมจะเกิดขึ้นในโลกอย่างเด่นชัด ก็เนื่องจากข้อปฏิบัติ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้มีศีล สมาธิ ปัญญาอย่างสมบูรณ์ สามารถยังธรรมให้เกิดได้โดยสมบูรณ์เท่าเทียมกัน มีข้อจะพึงสงสัยว่า ศีล สมาธิ ปัญญา มิใช่ธรรมหรือ แล้วจะยังธรรมที่ไหนให้เกิดขึ้นอีกเล่า

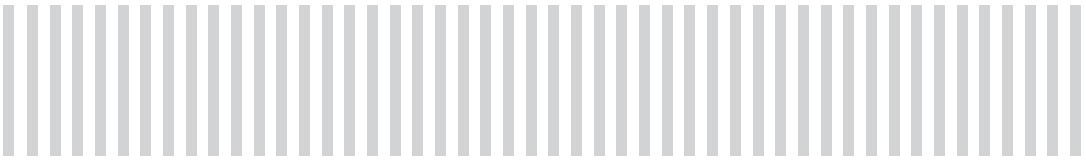
พึงเฉลยว่า จริง แต่ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นธรรมฝ่ายเหตุ คือ มรรค ส่วนธรรมที่จะพึงรู้ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เป็นธรรมฝ่ายผล ฉะนั้นธรรมเกิดขึ้นจากข้อปฏิบัติ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แต่ธรรมจะสูญสิ้นไปเพราะขาดข้อปฏิบัติ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อีกประการหนึ่งพระธรรมจะสูญสิ้นไปในรายบุคคล (แต่เป็นธรรมสังเวชในสังคมพุทธศาสนา) คือ พระพุทธเจ้าและพระสาวกอรหันต์ทั้งหลายเสด็จเข้าสู่ปรินิพพานไปเสีย พระธรรมก็หมดความหมายของสมมุติ การกล่าวมาทั้งนี้หมายถึงปฏิเวธธรรม อันเกิดจากปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเกิดและสูญสิ้นไปได้ในเมื่อข้อปฏิบัติหรือผู้ทรงธรรมสูญสิ้นไป แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า พระอรหันต์ตายแล้วสูญ เช่น พระยมกเคยกล่าวกับพระสารีบุตร อันเป็นการให้ร้ายต่อความจริง ซึ่งมีอยู่ประจำองค์แห่งความบริสุทธิ์

เหตุที่พระธรรม จะเป็นไปตามสมัย

คติธรรมด่าย่อมหนีไม่พ้น ฉะนั้นธรรมจึงจัดว่าเป็นคติธรรมดา คือตรงไปตรงมา ไม่เข้าข้างโน้นเข้าข้างนี้ ทรงคุณภาพไว้ตามส่วนของธรรม ซึ่งมีทั้งดีทั้งชั่วรวมกันอยู่ เช่นเดียวกับห้างร้านใหญ่ๆ ซึ่งเต็มไปด้วยสินค้านานาชนิด มีทั้งของดีเยี่ยมราคาแพง ทั้งของปานกลางราคาพอประมาณ และทั้งของหยาบราคาต่ำ ซึ่งมีไว้ตามฐานะและกำลังทรัพย์ของลูกค้าในที่นั้นๆ ผู้ต้องการจะซื้อสินค้าทั้งนี้ จะพึงเลือกได้ตามกำลังทรัพย์และความฉลาดของตน ถ้าขาดความพิจารณาก็จะได้ของเก๊ทั้งราคาแพงๆ ซึ่งไม่สมกับคุณค่าทุนทรัพย์ของตนมาใช้ หากว่าพิจารณาโดยถี่ถ้วนก็จะได้ของดีเยี่ยม และพอเหมาะกับคุณค่าทุนทรัพย์ของตนมาใช้ ฉะนั้น

คนฉลาดชอบของดีเยี่ยม จะพึงประพฤติแต่สิ่งที่ดีเพื่อความดี ผลตอบแทนที่จะพึงได้รับจากพระธรรมก็คือ วิมุตติพระนิพพาน ซึ่งเป็นธรรมอย่างยอดเยี่ยม คนฉลาดรองลำดับกันลงมา พร้อมทั้งความประพฤติดีเป็นไปในทำนองเดียวกัน ก็ จะพึงได้รับผลตอบแทนจากพระธรรม คือ มรรคผลเป็นขั้นๆ รองลำดับกันลงมา และคนมีความฉลาดน้อย จะพึงประพฤติดีตามกำลังของตนผลที่จะพึงได้รับจากพระธรรมก็คืออุปนิสัยอันดีเป็นรากฐานของจิตไว้ในลำดับแห่งภพนั้นๆ จนกว่าจะมีอุปนิสัยสามารถฉลาดรู้ทั่วถึงธรรมอันยอดเยี่ยมต่อไป ฉะนั้นพระธรรมจึงเปรียบเหมือนสินค้าซึ่งรอดต่อนับพุทธบริษัททุกประเภท ไม่นิยมว่าเป็นหญิงเป็นชาย เป็นนักบวชและฆราวาส จะพึงมีสิทธิได้รับผลที่ดีจากความประพฤติดีของตนๆ แต่ผู้ชอบในทางชั่วทำลงไป เมื่อได้รับผลเป็นทุกข์เดือดร้อน จะกลับตำหนิพระธรรมก็ไม่ได้อยู่เอง

กาลใดที่พระธรรมไม่ได้รับความเอาใจใส่และปฏิบัติจากประชาชน ปล่อยทิ้งไว้ตามยถากรรม กาลนั้นพระธรรมก็ไร้ความหมายและไม่มีคุณค่าแก่ผู้ใด แต่กาลใดที่ได้รับความเอาใจใส่และปฏิบัติ กาลนั้นพระธรรมก็มีความหมายและมีคุณค่าเท่าที่ควรแก่ผู้ปฏิบัติ เรียกว่าพระธรรมเป็นไปตามสมัยของความสมมุตินิยม แต่คำว่าพระธรรมเป็น **อกาลิโก** นั้น เป็นสิทธิของพระธรรมเองไม่เกี่ยวกับผู้ปฏิบัติแต่อย่างใด

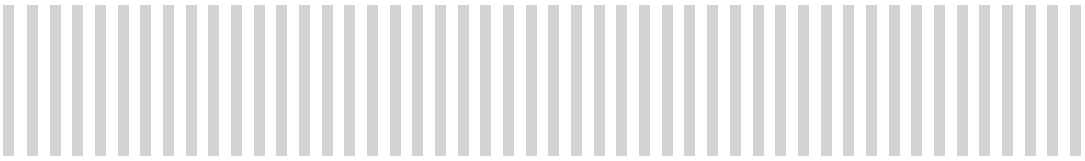

พระธรรมอยู่กับคนบางคน กลายเป็นธรรมปลอม

พระคุณเจ้าพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ เคยเทศน์ในท่ามกลางสานุศิษย์บ่อยครั้งว่า ธรรมของพระพุทธเจ้าแม้จะเป็นของจริง แต่เมื่อสิ่งสถิตอยู่กับปุถุชน ธรรมนั้นก็กลายเป็นธรรมปลอม ครั้นสิ่งสถิตอยู่กับพระอริยเจ้า จึงเป็นของจริงตามส่วนแห่งธรรมและภูมิของผู้บรรลु

ตามคติธรรมดา ผู้วิวาทจะตัดสินคดีเอาเองตามชอบใจไม่ได้ เป็นหน้าที่ของผู้พิพากษา คือ ผู้รู้ธรรมจริงและธรรมปลอม ก็ความสงสัยในเรื่องธรรมทั้งนี้ เราทั้งหลายจะตัดสินเอาเอง ก็เกรงว่านักปราชญ์ทั้งหลายมีพระพุทธเจ้า เป็นต้น ไม่ทรงไว้พระทัยและรับรอง จึงขออนุญาตถวายความสงสัยในธรรมทั้งนี้แด่ นักปราชญ์ท่านเป็นใจความย่อว่า

“คนที่รู้จักเพชรพอ
งูๆ ปลาๆ กับคนไม่รู้จัก
เพชรเสียเลย คนทั้งนี้จะ
ไม่สามารถรู้จักเพชรแท้
และปลอมได้เลย แต่คนที่
รู้จักเพชรแท้ พร้อมทั้ง

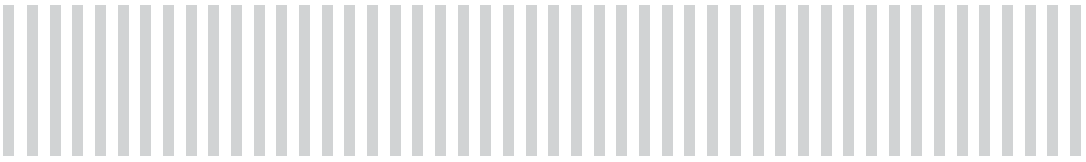
เจียรไนเพชรขึ้นเองได้อย่างคล่องแคล่ว ผู้นี้เองจะรู้จักเพชรแท้
หรือเพชรปลอมได้อย่างชัดเจน คนที่รู้จักธรรมชาติของงูๆ ปลาๆ กับ
คนที่ไม่รู้จักธรรมชาติเสียเลย คนทั้งนี้จะไม่สามารถรู้ธรรมชาติว่าเป็น
ของจริงหรือของปลอมได้เลย แต่คนที่รู้จักธรรมชาติแท้ พร้อมทั้งที่
เกิดขึ้นแห่งธรรมและที่ดับแห่งธรรม โดยความรอบคอบด้วย
ปัญญา และพร้อมทั้งความไม่ถือมั่นในธรรม ผู้นี้เองจะสามารถ
รู้จักธรรมชาติที่แท้จริงหรือธรรมปลอม ในเมื่อธรรมสิ่งสถิตอยู่กับ
บุคคลนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน”

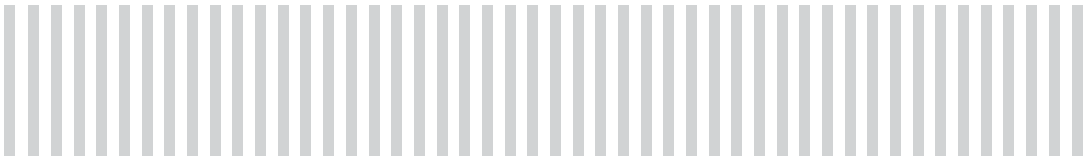
เหตุที่ พ่อยพอยไป

การที่จิตจะพอใจอยู่ในโลก อยากหนีจากโลกบ้าง ไม่
อยากหนีบ้าง และไม่อยากหนีเลย ทั้งนี้เพราะแต่ละภพและภูมิ
ซึ่งเป็นที่อาศัยของจิต เต็มไปด้วยเครื่องยั่วยวนอายตนะให้
เพลิดเพลินและติดอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด อายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก
ลิ้น กาย จิต ของสรรพสัตว์นั้นๆ ยังไม่แตกสลายเสียเมื่อใด ก็
จะพึงได้รับสัมผัสจากอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส
และเครื่องสัมผัส ซึ่งมีอยู่ตลอดเวลาและรอตัวมารับอยู่ตราบนั้น
แม้จะได้รับความเศร้าสลดใจจากอารมณ์อันไม่ปรารถนานั้นๆ
เป็นบางครั้ง ก็ยังหวังได้รับความเพลิดเพลินและความสุขจาก
อารมณ์อันน่าปรารถนา เป็นเครื่องยั่วและแก้กันไปในตัวซึ่งมี
ปะปนกันอยู่ สิ่งที่มีอยู่ในภพในภูมิซึ่งพอเหมาะสมกับจิตที่ยังมี

ความชอบรักเป็นนิจสิน ก็คือ รูป เสียง กลิ่น รส และเครื่อง
สัมผัสแต่ละอย่างๆ มีอยู่โดยสมบูรณ์ เช่นเดียวกับสินค้าต่างๆ
ซึ่งมีอยู่ในท้องตลาด อันจะพึงเลือกชมและหาซื้อได้ตามความ
ต้องการทุกเวลานั้น

ดังนั้นเมื่อจิตมีอารมณ์ทิพย์ เป็นเครื่องบำรุงบำเรออยู่
ตลอดเวลาในภพในภูมินั้นๆ จึงเป็นการยากที่จะจุตลาออก
หนีให้ห่างไกลได้ เหมือนเด็กยังไม่รู้จักเตียงสา ซึ่งกำลังมัวเมา
ในการเล่นตามภาวะของตนๆ แม้ผู้ปกครองจะพึงว่ากล่าวหรือ
จุตลาออกจากที่เล่น เพื่อประกอบภาระงานทางบ้านอันเป็น
ประโยชน์และความดีของเด็กในอนาคต ก็ได้เอาใจใส่ในคำว่า
กล่าวของผู้ปกครองจะนั้น เมื่อจิตมีความผวนผันในอารมณ์หา
เวลาอิมพอมิได้แม้แต่เวลาเดียวเช่นนี้ จึงเป็นเหมือนไฟไหม้เชื้อ
ธรรมาเชื้อไฟไม่ว่าจะเป็นเชื้อเล็กๆ หรือใหญ่โตมากน้อยเท่าไร
และไม่่ว่าจะเป็นเชื้อชนิดใดๆ จะพึงเป็นสิ่งที่ยังไฟให้กำเริบ
ลุกลามเป็นกองเพลิงอันใหญ่โตได้ทั้งนั้น ผลที่สุดเมื่อไฟได้
เชื้อพอแล้ว จะมีกำลังสามารถเผาผลาญสิ่งต่างๆ ได้หมด ไม่
ว่าสิ่งที่ตายแห้งหรือยังสดชื่นอยู่ จนกระทั่งตึกรามบ้านช่อง หรือ
แร่ธาตุทุกชนิดซึ่งมิได้เป็นเชื้อเพลิงเลย ก็จะต้องกลายเป็นกอง
เพลิงไปตามๆ กันหมด ไม่มีสิ่งใดยังเหลือค้าง ด้วยกำลังไฟ
กล้าซึ่งได้จากเชื้อต่างๆ

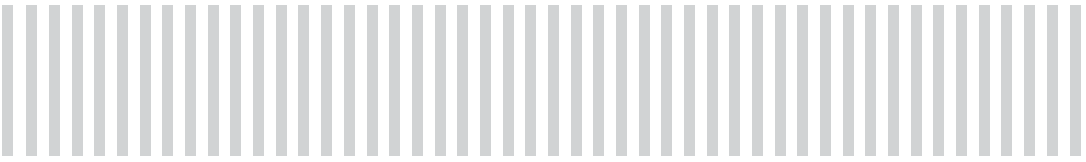
เชื้อสำคัญที่ยังจิตให้กำเริบลูกกลมก็คืออารมณ์เครื่อง
ยวนใจ จะเป็นอารมณ์ที่ชอบหรือไม่ก็ตาม เพียงแต่จิตได้รับ
สัมผัสเข้าเท่านั้น ก็จะแสดงลวดลายพรายกระซิบขึ้นมาทันที จึง
เป็นเหตุให้ทวีความดีใจเสียใจเกี่ยวพันกันไป ไม่มีวันและเวลา
เป็นปกติ ทั้งนี้ไม่ว่าอารมณ์ที่น่าเสียใจและน่าดีใจ จะพึงเป็นสิ่ง
ที่สามารถยังใจ ให้กำเริบในการครุ่นคิดที่จะหาทางหลีกเลี่ยง
และปรารภณา ผลคือความสุขความทุกข์ก็จะพึงเกิดขึ้นในลำดับ
เมื่อเชื้อคืออารมณ์ เป็นเหยื่อป้อนจิตผู้ชอบแสวงหาอยู่ทุกขณะ
แล้ว ก็จะปรากฏผลคือความสุขความทุกข์ สืบหน่อต่อแขนง
เป็นลูกโซ่ต่อไป ตลอดวันคืนปีเดือนและตลอดภพชาติ จะ
ปรากฏในกำเนิดแห่งภพนั้นๆ เป็นลุ่มๆ ดอนๆ ทั้งรูปกาย ทั้ง
ความต่างแห่งภพนั้นๆ จะพึงสับสนระคนกันไปตลอดกับตลอด
กัลป์ โดยทำนองนี้ไม่มีเวลาสิ้นสุดลงได้

ทางศาสนโฆหารเรียกว่า **ความหมุนเวียน** คือหมุนเวียน
ระหว่างเหตุ คืออารมณ์กับจิต ระหว่างผล คือสุขทุกข์กับจิต และ
ความหมุนเวียนระหว่างเหตุ คือภพ ระหว่างผลคือ ชาติและสุข
ทุกข์อันมีประจำในภพชาตินั้นๆ ความหลงจิตเพียงดวงเดียว
เท่านั้น ก็เป็นเหตุให้หลงอารมณ์แม้มีจำนวนมาก จากนั้นก็หลง
ภพหลงชาติ หลงสุขลี้มทุกข์ คล้ายกับว่าสิ่งทั้งนี้ตนมิได้เคยประ
สบมาก่อนเลย ซึ่งล้วนแล้วแต่ บำานเคยอยู่เคยนอน หมอน
เคยเรียงเสปียงเคยกินทั้งนั้น เมื่อความเป็นไปของจิตปรากฏอยู่

อย่างนี้ไม่ยอมเปลี่ยนความประพฤติของตนเสียใหม่ พฤติกรรม
ของจิตก็จะเป็นไปในทำนองภาชิตที่กล่าวไว้ว่า สกฺกาโร บุริสฺสํ หนุ
ติ ปลาย่อมตายเพราะเหี่ยวล่อ หรือจะพยายามสั่งสมอารมณ์
และภพชาติไว้มากๆ ด้วยหวังใจว่าจะให้ร่ำรวยเกินโลกเขา ก็
อาจจะเป็นทำนองขรัวตาธัมมาฯ เข้าบ้านก็ได้

เรื่องมีอยู่ว่า ขรัวตาธัมมา อายุแก่ ความโลภในลาภ
สักการะก็แก่เท่าเทียมกัน ท่านอยู่วัดด้วยกันสององค์กับ
สามเณรน้อยผู้เป็นหลาน เขาเป็นคู่หูคู่ตาคอยดูแลพึงเหตุการณ์
ต่างๆ ซึ่งอาจเกิดจากทางบ้านมากกว่าอื่น ตามปกติขรัวตา
ธัมมาชอบซ่อมกุสลาไว้เสมอจนคล่องปาก เพราะเป็นธรรม
คู่ชีวิตของท่านในเวลาค้าคั้นหรือเวลาฉุกเงิน ซึ่งอาจเกิดขึ้น
บ่อยๆ ในเวลาคนตาย ท่านเองก็ชอบสนใจในทางนี้ด้วยมาก
กว่าทางอื่น ตามปกติเวลาท่านจำวัด (เวลาพักนอน) จะเป็น
เวลากลางคั้นหรือกลางวันก็ตาม ท่านต้องใช้ให้เณรน้อยเป็น
คนเฝ้ายามท่านเสมอ เมื่อเวลาคนตายเขามานิมนต์ สามเณร
จะได้รับทราบไว้แล้วบอกกับท่านเมื่อเวลาตื่นนอน หรือปลุก
ท่านเวลาจะทันหันจะได้ทันกับเวลาต้องการของศรัทธา และ
อะไรๆ ของท่าน นอกจากนั้นเวลาปกติได้ยินเสียงเด็กหรือใคร
ร้องไห้ในบ้าน ขรัวตาสำคัญว่าคนตาย ต้องสั่งเณรให้เข้าไปดู
ทันทีว่า “เณรน้อย ไม่ใช่เรื่องนั้นหรือ ไปดูซิ ถ้าจริงรีบมาบอกเรา”

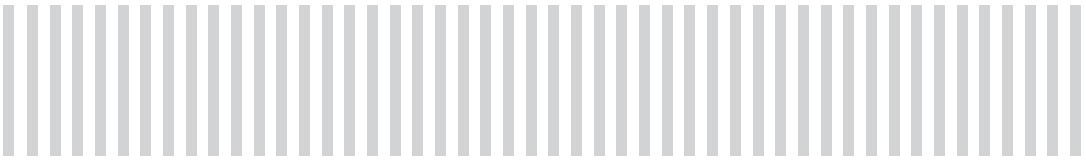

ตามปกติณเณรน้อยไม่ค่อยจะได้นอนเป็นหลับเป็นตื่น ถูกสั่งให้เข้าไปดูคนตายวันยังค่ำคืนยังรุ่ง เพราะเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งบ้านย่อมมีการหัวเราะร้องไห้เป็นธรรมดา แต่ขรัวตาสำคัญ ว่าเป็นเรื่องของคนตายทั้งนั้น ในเมื่อได้ยินเสียงร้องให้เกิดขึ้น ณเณรน้อยเข้าไปดูเห็นว่าไม่ใช่คนตาย แล้วกลับออกมาโดย ทำนองนี้เป็นเวลานาน ยิ่งเด็กมีมากก็ย่อมร้องไห้บ่อยตาม ภาวะของเด็ก เรื่องทั้งนี้ ก็ยังเป็นข้อศึกแก่สามเณรมากเข้า

หนักเข้าณเณรเกิดความรำคาญใจ เวลาขรัวตาสั่งให้เข้าไป ดูคนตายในขณะเด็กร้องไห้ ก็เลยได้โอกาสคบคิดกับญาติโยม ทางบ้าน ทำเป็นอุบายร้องไห้เหมือนคนตายจริงๆ ณเณรได้เหตุ สำคัญแล้วก็รีบออกมาบอกหลวงตา ฝ่ายทางบ้านก็ปรับปรุง

ความเข้าใจให้เป็นที่รู้จักกัน แล้ว ก็ทำเป็นที่ทำให้บุรุษชาย ฆกรรจ์คนหนึ่งตาย แล้ว พร้อมกันทำโลงบรรจุศพ เสร็จแล้วก็เขียนหน้าบุรุษนั้น ด้วยสีต่างๆ ต่างๆ ดำๆ นากลัวพิลึกเหมือนผีตาย จริงๆ เสร็จแล้วก็ให้บุรุษนั้น เข้าไปนอนอยู่ในโลงผี พอตก ตอนบ้ายเย็นหนอย ซึ่งเป็น

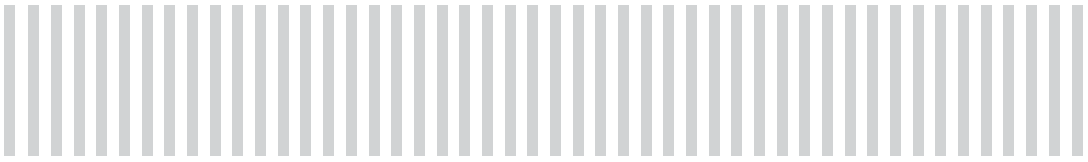
เวลาตีตกป่าช้าตามธรรมเนียมแล้ว ต่างก็จัดคนไปนิมนต์
ขรัวตาธัมมา เมื่อไปถึงวัดยังไม่ได้นิมนต์ ขรัวตาธิบุดออกมา
ถามเสียก่อน ก็ได้รับคำตอบจากโยมว่าคนตายในบ้าน จะมา
นิมนต์ท่านไปโปรดสัตว์ พอทราบเท่านั้นท่านก็รีบเตรียมตัว
เข้าไปในบ้านทันที และสั่งเณรให้รักษากุฏิ พร้อมด้วยให้ปิด
ประตูใส่กลอน เพราะเกรงว่าขโมยจะมาลักเอาสิ่งของซึ่งมีอยู่
เป็นจำนวนมาก

พอขรัวตาไปพ้นเขตวัด สามเณรซึ่งได้รับการเสียมสอน
จากญาติโยมมาแล้วเป็นอย่างดี ก็รีบมาปิดประตูใส่กลอน
อย่างแน่นหนา ความหวังใจก็เพื่อจะดัดเส้นหลวงพ่อ แล้วก็
เข้าไปนอนขบขัน ผำคลุมหัวยันดินอยู่ในห้องหัวเราะคนเดียว
เวลานั้นความสนุกรื่นเริงของสามเณรน้อยได้เกิดขึ้นอย่างเต็มที่
จากอุบายอันฉลาดและสามารถดัดมหลวงพ่อได้สดๆ ทั้ง
หัวเราะทั้งคอยฟังเหตุการณ์ของหลวงพ่ออยู่ภายในห้องคนเดียว

พอหลวงพ่อไปถึงบ้านแล้ว เขาก็นิมนต์จุ่งศฟไปป่าช้า พอ
ไปถึงป่าช้าแล้วต่างก็ทำทำลิ้มไม้ขีดไฟ ขวาน เสียม บันเอ็ดกัน
ไปพักหนึ่ง แล้วก็ทำทำรีบกลับไปบ้านเพื่อนำของที่ลิ้มกลับมา

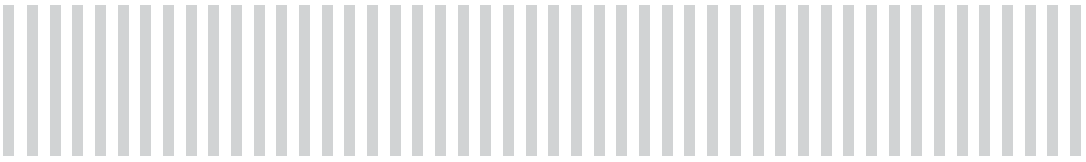
พอไปถึงครึ่งทาง ที่ไหนได้ ต่างก็พร้อมกันตัดหนามจุก
ทางเสียจนเต็มหมด หาช่องหลีกเว้นไม่ได้แม้แต่บ่อย ปล่อยให้
ขรัวตาสวดกุสลาธัมมาคอยทำอยู่องค์เดียว โดยสำคัญว่าเขา
จะกลับมา เมื่อสวดกุสลาไปถึงครึ่ง ผีทั้งเป็นซึ่งอยู่ในโลงก็เริ่ม

แสดงปาฏิหาริย์และเริ่มปรากฏเสียงขึ้นในโลงดังตุงๆ ขรвата
ชักยั้งไ้ๆ ว่ากุสลาไปบ้าง หยุดฟ้งและตาจ้องบ้าง และว่าได้แต่
เพียงกุสลา ธัมมาบ้าง เพียงๆ บ้าง เพียงธัมมาบ้าง ตามอง
ทางเพื่อเอาตัวรอดบ้าง ผีในโลงก็เริ่มปาฏิหาริย์ ขรวตาก็เริ่ม
ตั้งท่าจะวิ่งหนี ทั้งมองผีในโลง ทั้งมองทางจะเผ่น กุสลาซึ่งเคย
คล่องแคล่วก็ชักยั้งไ้ๆ ซอบกล มือกำย่าม ตาทั้งมองทางจะหนี
ทั้งมองผีจะวิ่งตาม ทั้งมองหาใครก็ไม่เห็น พอผีก็ไ้ล่น้ำขึ้น
มามองดูตาแดงคิ้วขมวดหนวดได้คางดำปี๋ สีหน้าเหมือนยักษ์
พร้อมทั้งพยักหน้าทำท่าจะกัดกินจริงๆ ซึ่งนับแต่วันขรวตาทะนิน
ทางนี้มาก็นับเป็นเวลานานปี ไม่เคยมีเหมือนอย่างคราวนี้

ผู้เฒ่าก็ออกอุทาน “โธ่ตาย” เท่านั้น พร้อมทั้งกระโดด และ
ออกเสียงกุสลาได้เพียงธัมมากับมาๆ ๆ ๆ ไปตามทาง ไ้ผี
จัญไรก็กระโดดออกจากโลงแล้วก็วิ่งไล่ ขรวตาทั้งกลัวๆ จน
ตัวสั่น และมาๆ ๆ กระเสือกกระสนไปตามทาง ทางก็เจ้ากรรม
ทำขรวตา ผู้มาก่อนตัดหนามกันทางหมด จะวิ่งหลบหลีกปลีก
ไปไหนก็ไ้ไม่ได้ ต้องวิ่งฝ่าหนาม ผีก็วิ่งตามหลัง กุสลาออกหน้า
ต่างก็วิ่งไม่หยุด จีวรหลุดอยู่กับหนาม ย่ามก็ตก สบงก็ขาด ไ้
อินัง ขอแต่ชีวิตยังอยู่คู่ทองคำนำติดตัวไม่ขาดสูญ นับว่าเป็น
บุญคุณของพ่อคราวนี้ เนื้อตัวของหลวงตาเต็มไปด้วยบาดแผล
ไม่มีวัน เป็นเลือดหมดทั้งตัว จีวร สบง และย่าม ฝากหนามไว้
ไม่คำนึง เพราะดวงใจตกตะลึงพริ้งเพริดวิ่งเตลิดเลยกุฏิ กว่าจะ

มีสติกลับมาได้ วิ่งไต่บันประตู่ กระแทกบันประตู่ก็ครั้งก็ไม่
หลุด หลวงตาวิ่งทั่ววัด ทั้งถลอกปอกเปิกหมดเนื้อตัว กว่าเณร
น้อยจะเปิดประตู่ให้ขรืวตาเกิดเป็นลม ฆีไม่รู้ว่าหยุดไล่แต่ที่ไหน
พอได้สติขึ้นมา ก็เกิดอธิกรณ์กันกับเณร หาวว่าเณรแกล้ง
ปิดประตู่ เณรก็แก้ว่าหลวงพ่อสั่งให้ปิดและไล่กลอนให้แน่นหนา
และแก้ว่านอนหลับ ขณะหลวงพ่อกลับมาไม่รู้สึกรู้สีก ขรืวตาธัมมา
รักษาบาดแผลที่ฟกช้ำตามบริเวณร่างกาย กว่าจะหายได้สนิท
ก็เกือบไปเกือบอยู่

นับแต่ขรืวตาไปซ่อมรบในโรงเรียนดัดสันดานจากฆีทั้ง
เป็นมาแล้ว ได้มีการระวังตัวเข้มงวดดีนัก แม้ที่สุดจึงจกวิงไล่
กันตกลงมาถูกที่บริเวณใกล้ๆ ท่านก็ตื่นและกระโดดทันทีพร้อม
กับยกธรรมมาวุธ ขึ้นรับว่า “มาๆ” ทุกครั้งที่มิเหตุมาเผชิญ ได้ยิน
เสียงหนูและเณรเปิดปิดประตู่ก็ตกใจ เพราะสำคัญว่าฆี เผลอ
ตัวพุดขึ้นทั้งแรงว่า “มาๆ” เอะอะก็ “มาๆ” ทั้งนั้น เรื่องรอด
ตายเป็นประโยคใหญ่หลวงได้ยินเสียงอะไรไม่ได้เป็นต้อง “มาๆ”
ไปทั่วทั้งป่าทั้งบ้าน จนเขาได้ขนานนามให้ท่านว่า ขรืวตาธัมมา
มาจนบัดนี้

ต่อมาไม่นานถูกคนตายเข้าจริงๆ เขามานิมนต์ ขรืวตาภิ
ขุเขิญใหญ่ว่า “พวกท่านจะต้มเราอีกหรือ มองดูตัวเราซิว่าเป็น
ไฉนบ้าง คราวที่แล้วเราก็เป็นเพียงสลบและบาดแผลเต็มตัว ผ้า
จีวรสบงและย่ามขาดตกหายไปไหนไม่รู้ จนปานนี้เรายังไม่ได้

มองหน้าไปทางป่าช้า เพราะความเข็ดหลาบ คราวนี้พวกท่าน
จะมาล่อเราไปฆ่าหรือ เราไม่ไป ไม่ไปเป็นเด็ดขาด บาดแผลเรา
ยังเต็มตัว ความกลัวเรายังไม่หาย มีแต่กายเปล่าๆ ซึ่งเต็มไปด้วย
แผล ไตรจีวรแม้ตัวเดียวก็ได้ติดตัวเรามา เราจะเปลือย
กายไปโดยปราศจากเครื่องนุ่งห่มปกปิดมืออย่างหรือ? พวกท่าน
จะเอาเราไปต้มยำที่ไหนอีกเล่า”

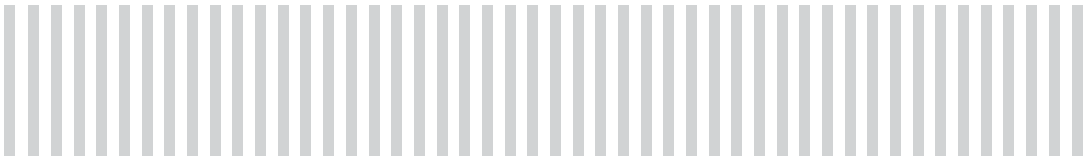
พวกโยมก็วิงวอนขอร้องให้หลวงพ่ومتตาครั้งแล้วครั้งเล่า
ขรัวตาทนความวิงวอนไม่ไหวจึงย้อนถามว่า ไฉนคนนั้นมันตาย
จริงๆ หรือ? เขาบอกว่าตายจริง คนตายนั้นน่าจะเป็นหญิงหรือ
เป็นชายแน่ บอกเราโดยตรง เขาบอกว่าเป็นชาย หลวงพ่อตอบ
พร้อมด้วยความอ่อนใจว่า เราตายอีกแล้ว ตายแน่ๆ และถาม
อีกว่า คนที่ตายนั้นน่าจะเป็นคนอ้วนผอมสูงต่ำประการใดอยาก
ทราบไว้ก่อน เขาก็บอกตามความจริงว่า คนอ้วนสูง แต่ถึง
อย่างไรก็ตายแน่แล้ว หลวงพ่อไม่ต้องกลัว

“เราไม่เชื่อใครง่าย ๆ เราเคยถูกมาจ้งๆ แล้วเมื่อสองสาม
วันนี้เอง คราวก่อนเรากียังแข็งแรงอยู่บ้าง ในคราวนี้หากว่าถูก
ผีแบบเปรตนั้นเข้าอีก และกัหนดทางแบบผีนั้นเข้าแล้ว เราก็ต้อง
นอนตายอยู่กับผีตัวนั้นอย่างหมดลมหายใจทั้งเป็นแน่เทียว เอ้า!
ขอลาย้าอีก ถ้าพวกท่านจะให้เราไปจริง แล้วก็คนที่ตายนั้นนะ
พวกท่านมัดตีนมัดมือมันไว้หรือเปล่า” เขาบอกว่าเปล่า

“ถ้าจะให้เราไป พวกท่านรีบกลับไปมัดตีนมัดมือปิดตามันไว้ให้ดี อย่าให้มันกระดิกตัวลื้มตามองไปไหนได้” เขาก็กลับไปทำตามคำหลวงพ่อก็โดยไม่ขัดขึ้นคำสั่งแต่ประการใด เสร็จแล้วกลับมานิมนต์หลวงพ่อกับให้เข้าไป ขวัญตา ก็เตรียมออกเดินทางด้วยความจำใจและระมัดระวังภัยรอบด้าน

พอไปถึงบ้านก็สั่งให้เขาเปิดโถงผีดูตลอดหมดทั้งตัว เห็นว่าตายจริงอย่างเขาว่า แล้วก็นำศพไปป่าช้า ตามองหน้ามองหลังและถามเขาบ่อยครั้งว่า ไม่ขีดไฟขวานเสียมและมีดพรวนเอามาด้วยหรือเปล่า เขาบอกว่าเอามาพร้อมหมดแล้ว ยังต้องขอดูให้เห็นแน่จากเขา จนเห็นหมดทุกอย่างจึงยอมไป ผีตาย

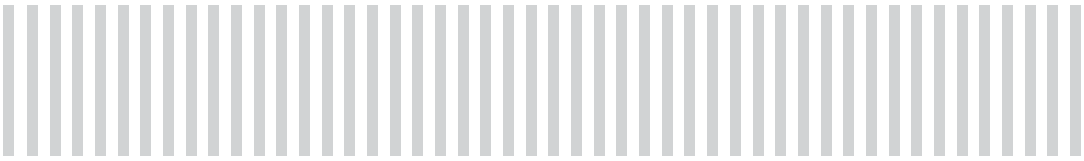

แล้วก็ต้องให้ผู้คุมมัดหมด และยังตรวจดูถี่ถ้วนทุกประการ เวลา
เดินนำหน้าศพก็สวดกุสลาไปตามทาง ไม่ยอมนั่งสวดเหมือน
คราวก่อนๆ ทางปากสวดกุสลา ตามองไปข้างหน้ามองมาข้าง
หลัง กลัวเขาจะวิ่งหนีตอนกลางทาง

“กุสลา ธัมมาๆ พวกท่านอย่าด่วนหนีนะ” เป็นทำนองนี้
โดยตลอดทาง “กุสลา ธัมมา อย่าเดินเร็วนัก กุสลา ธัมมา อย่า
พากันวิ่งหนีนะ กุสลา ธัมมา เมื่อถึงป่าช้าให้เรากลับก่อน กุสลา
ธัมมา อย่าตัดหนามกันทางนะ กุสลา ธัมมา เรายิ่งตาไม่ดีนะ”
กุสลา ก็เลยได้เพียงแค่นี้ไม่ถึงไหน

เมื่อถึงป่าช้าก็สั่งให้เขารีบจัดการ พอเสร็จพิธีแล้วขรรค์
ธัมมาก็ไล่โยมพวกหนึ่งให้เดินออกหน้า และไล่โยมพวกหนึ่งให้
เดินตามหลัง ตัวท่านเองก็เดินกลาง ให้โยมเดินห้อมล้อมจนมา
ถึงบ้าน แห่ไปถึงวัดเหมือนประชาชนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง
จากนั้นมาเมื่อคนตายเขามานิมนต์เพื่อไปโปรดสัตว์ แต่ละงาน
ต้องชักซ้อมโยมจนไม่มีช่องโหว่แล้วค่อยไปด้วยความระมัดระวัง
ทั้งพึงเหตุการณ์ ไม่ได้ไปด้วยความโลเลเหมือนคราวที่แล้วๆ มา

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ความโลภมีมาก ความอยากมี
หลาย ก็เลยกลายเป็นทุกข์และฉิบหาย คือไตรจีวรของเก่าก็
ฝากหนามจนหมดสิ้น ร่างกายก็เต็มด้วยบาดแผลหมดทั้งตัว
ความกลัวคราวที่แล้วเป็นครูสอนขรรค์ธัมมาได้ อย่างเอก
ความประพฤติกายในภายนอกของท่านหันเข้าหาทางมัชฌิมา

เป็นที่เจริญศรีทราของบริษัท นับว่าท่านมีนิสัย เพราะรับกรรม
เทศนาจากผีทั้งเป็นเพียงครั้งเดียวเท่านั้นก็กลับตัวเป็นคนดีได้
ยังกลับเป็นขวัญใจของชาวบ้านเสียอีก ซึ่งแต่ก่อนเป็นข้าศึกกัน
ควรเป็นคนดีได้ทั้งตอนต้นตอนปลาย

การนำนิทานมาลงประกอบทั้งนี้ เพื่อเป็นคติสอนใจที่
เพลิดเพลินกินชอบเขต มิได้มุ่งกิเลสอื่นใดแม้แต่น้อย ความ
ทะเยอทะยานในอารมณ์โดยปราศจากความไตร่ตรอง อาจเป็น
ภัยแก่จิตเป็นพิษแก่ตัวไม่รู้วาย แม้ตายแล้วเกิดเล่าถึงภพของ
เก่าก็หลงเรื่อยไป อาการของจิตเป็นอย่างนี้ ท่านเรียกว่า
สังสารจักร หากไม่พยายามแก้ไขก็จะเป็นไปทำนองนี้ตลอด
อนันตกาล นักปราชญ์ท่านฉลาดแสวงหาयाแก้ คือ ธรรม โรค
คือสังสารจักรจึงขาดกระเด็นออกจากใจ ปราภฏธรรมจักรเกิด
ขึ้นแทนที่ นี่คือนิยามแก้ที่ถูกต้องกับโรคจิต ซึ่งเป็นโรคร้ายแรงและ
เรื้อรังฝังอยู่ในจิตนานมาแล้ว หาเงื่อนไขต้นเงื่อนไขปลายมิได้

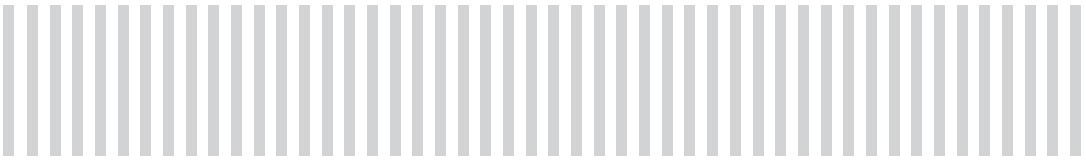

ศาสนธรรมกับปฏิบัติ ในครั้งพุทธกาล กับสมัยปัจจุบัน

คำว่า “**ศาสนธรรม**” ได้อธิบายไว้บ้างแล้ว จะอธิบาย
เพียงเล็กน้อย เพื่อเข้าอนุสนธิกับบทธรรมซึ่งเกี่ยวแก่ผู้ปฏิบัติ
คำว่าพุทธกาล หมายถึงสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่
คำว่าสมัยปัจจุบัน หมายถึงพระพุทธเจ้าล่วงไปแล้วนาน คือ
สมัยนี้เอง ศาสนธรรมที่เกี่ยวกับผู้ทรงไว้แบ่งเป็น ๓ คือ

๑. ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงไว้และสั่งสอนพุทธบริษัทด้วย
พระโอษฐ์ของพระองค์เอง

๒. ธรรมที่สาวกนั้นๆ ทรงไว้และสั่งสอนผู้อื่นด้วยธรรม
นั้นๆ ตามความสามารถของผู้แสดงและผู้สดับ

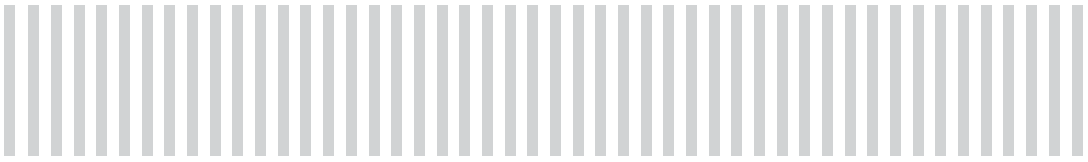

๓. ธรรมซึ่งในสมัยต่อๆ มาทรงจำกันเป็นลำดับ ตลอด
จารีกลลงในคัมภีร์ไบเบิลและสั่งสอนกันโดยคัมภีร์หรืออัตโนมิติ
สืบต่อกันมาเป็นทอดๆ จนถึงสมัยนี้

แม้พระธรรมจะเป็นธรรมชาติทรงคุณภาพไว้อย่าง
สมบูรณ์โดยความเป็นเอกาลิโกก็จริง แต่ยังต้องอาศัยผู้ทรง
ธรรมซึ่งมีสมรรถภาพยิ่งหย่อนกว่ากัน และจะพึงนำความหมาย
ของธรรมออกมาสู่สมมุติตามสมรรถภาพของตนๆ ดังนั้นธรรม
จึงประกาศคุณภาพ คือความจริงต่อส่วนรวมเท่าที่ผู้ทรงธรรม
จะสามารถนำออกได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องแยกศาสนา
ธรรมไว้เป็น ๓ ทั้งๆ ที่ศาสนาธรรมออกจากพระโอษฐ์ของ
พระองค์ผู้เดียว

พระพุทธเจ้าพระองค์ฉลาดในธรรมทั้งหลาย และทรงมี
ความรู้อันกว้างขวางเหมือนท้องฟ้ามหาสมุทร ทั้งฉลาดในการ
เทศนา ทรงวางยาคือธรรมโอสถให้พอเหมาะแก่จริตนิสัยของ
เวไนยผู้รับธรรม และในขณะที่พระองค์ทรงแสดงธรรมอยู่
บริษัทบางพวกได้ตรัสรู้ธรรมขั้นสูงสุด บางพวกได้บรรลุ
มรรคผลเป็นขั้นๆ ตามอุปนิสัยวาสนาของตนๆ บางพวกได้
ปฏิญาณตนถึงสรณะ พร้อมทั้งรับเอาธรรมไปปฏิบัติจนได้
บรรลุมรรคผลในลำดับต่อๆ มา การปฏิบัติและตรัสรู้ธรรมเป็น
ขั้นๆ ทั้งนี้เป็นไปแต่แรกเริ่มเทศนาจนวันเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน
ไม่ขาดวรรคขาดตอน ทั้งหญิงชาย ทั้งนักบวชและฆราวาส ถ้า

จะปริมาณนับแบบสมัยปัจจุบันนี้คงมีจำนวนหลายๆ ล้านคน
ทั้งนี้หมายถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ทรงรู้หรือพื้นพระองค์
เดียว ไม่เกี่ยวกับสาวกองค์ใดทั้งสิ้น จึงควรแยกศาสนธรรมที่
พระองค์ทรงและสั่งสอนเองไว้ในอันดับหนึ่ง

พระสาวกผู้สดับได้ตรัสรู้ตามพระองค์ ย่อมมีสมรรถภาพ
รองจากพระองค์ลงมาในการสั่งสอนผู้อื่น เพื่อถือเอาประโยชน์
จากธรรมและความฉลาดในอุบายเทศนาวิธี ผู้สดับธรรมและ
ถือเอาประโยชน์จากธรรมก็มีจำนวนน้อยลงกว่าพระองค์ทรง
สั่งสอนโดยพระองค์เอง ฉะนั้นผู้ทรงธรรมแม้จะเข้าถึงความจริง
ของธรรมร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่เมื่อนำออกแสดงเพื่อประโยชน์แก่
ส่วนรวมแล้ว คุณภาพของธรรมจะพึงลดจำนวนลงโดยทำนอง
เดียวกัน ฉะนั้นศาสนธรรมที่สาวกทรงไว้และสั่งสอนผู้อื่นโดย
ธรรมนั้นๆ จึงควรแยกไว้เป็นอันดับสอง

สมัยต่อๆ มาจนถึงปัจจุบันผู้ทรงธรรมโดยมากมักจะมี
ภาชนะที่ไม่สะอาด คือจิตซึ่งเป็นที่สถิตของธรรม เปดเปื้อน
แทรกซึมด้วยอาสวะทั้งหลาย แม้ธรรมจะเป็นของบริสุทธิ์ แต่
เมื่ออาศัยภาชนะคือเครื่องรับไม่สะอาดแล้วก็อาจจะมัวหมอง
ไปบ้าง เช่นเดียวกับอาหารที่พลัดตกจากมือลงพื้นที่ไม่สะอาด
ก็จะกลายเป็นของปฏิกูลไม่น่ารับประทาน ฉะนั้นธรรม
เมื่ออาศัยผู้ทรงไว้มีจิตไม่บริสุทธิ์ แม้จะประกาศผลของธรรมคือ
มรรคผลนิพพานแก่ส่วนรวม เพื่อถือเอาประโยชน์จากธรรม

ธรรมก็จะพึงลดจำนวนคุณภาพลงตามส่วนของผู้ทรงธรรม
ผู้แสดงธรรม และผู้รับธรรม ซึ่งมีภาชนะในลักษณะเช่นเดียวกัน
เข้าในทำนองว่า นายช่างไม่ฉลาดรักษาเครื่องมือทำงาน และ
ไม่ชำนาญในงาน ผลของงานจึงไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ฉะนั้น
ควรแยกศาสนธรรมของผู้ทรงธรรมในลักษณะนี้ไว้ในอันดับสาม
ดังนั้นศาสนธรรมกับการปฏิบัติธรรมในครั้งพุทธกาลกับ
สมัยทุกวันนี้ จึงแตกต่างกันอยู่บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากผู้ทรงธรรม
ผู้ปฏิบัติธรรม และผู้รับธรรม มีภาชนะคือใจอันเดียวกัน แต่ต่าง
กันโดยคุณลักษณะของจิต และความสำนึกในแง่ธรรมหนักเบา
ต่างกัน ผลที่ได้รับจากธรรมจึงไม่ค่อยตรงกัน

ในครั้งพุทธกาล แม้พระพุทธเจ้าก่อนหน้าจะปรากฏ
พระองค์เองว่าเป็นผู้ควรแก่ธรรม และปรากฏพระองค์ใน
ท่ามกลางพุทธบริษัทว่าเป็นศาสดาจารย์ ก็ปรากฏว่าพระ
อัคราจารย์ของพระองค์หนักแน่นในการปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้น
ทุกข์จริง ๆ ด้วยการบำเพ็ญโดยวิธีต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นวิธี
ที่ทรมานกำลังความเพียร เป็นต้น ลงอย่างมองไม่เห็นใครจะ
สามารถทำได้อย่างพระองค์ ความพยายามทั้งนี้ก็พอมองเห็น
แล้วว่า พระองค์เป็นผู้มุ่งความจริงต่อพระธรรมเพียงไร ซึ่งตรง
กับความหมายของธรรมแท้ ที่จะพึงสนองผลตอบแทนในความ
เป็นพุทธประจักษ์ใจเกิดขึ้นเฉพาะพระองค์

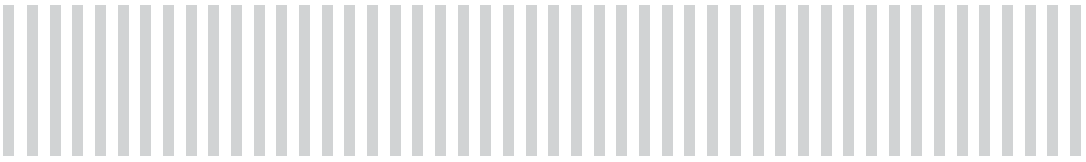

สาวกของพระองค์เล่า พระพุทธเจ้าทรงดำเนินโดยวิธีใด สาวกก็ได้ทำถ้อย คงดำเนินปฏิบัติ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติตามเสด็จพระองค์ โดยความรื่นเริงในธรรมที่ได้ สดับแล้วจากพระองค์ จนกว่าจะสำเร็จความมุ่งหวังในธรรมที่ ตนจะพึงบรรลุเสียเมื่อใด เมื่อนั้นสาวกนั้นๆ จึงจะหันหน้ามาดู โลกอย่างเต็มตาว่า ควรจะสั่งสอนบริษัทตามความสามารถของ ตน และตามอัธยาศัยของผู้รับและผู้ปฏิบัติธรรม ก่อนหน้าการ ตรัสรู้ธรรมสาวกทั้งหลายมิได้รวนเรในความพยายามและ ในการสั่งสอนใคร มุ่งหน้าต่อธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้โดยเฉพาะ ทั้งมิได้ถือชาติ ถิ่นตระกูลและยศศักดิ์ซึ่งจะเป็นอุปสรรคแก่ ความเพียร และอุปสรรคแก่สังคมคือหมู่สาวกด้วยกัน ตลอด พระภิกษุหนุ่มและสามเณรน้อย มีความเคารพอธิปไตยแห่งกัน และกันตามคุณวุฒิและอายุพรรษา ดำเนินสามจีปฏิบัติทำให้ งามเป็นสง่าราศีแผ่กันไปทั่วสังคมและประชาชนโดยตลอด

ความเป็นสังฆโศภณาทั้งนี้ เนื่องจากใจที่บริสุทธิ์ทรงไว้

ซึ่งธรรมบริสุทธิ์ จึง กลายเป็นธรรมทั้งแท่ง ดังนั้นการปฏิบัติของ พระพุทธเจ้ากับสาวก จึงไหลลงรวมในธัมมาธิปไตยโดยธรรมชาติ

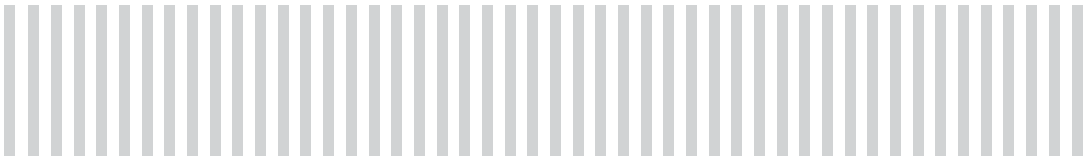

ปราศจากความเสกสรวยกยอ ทั้งๆ ที่ไม่จริงตามคำกล่าวอ้าง

อนึ่งสถานที่และการบำเพ็ญธรรมเพื่อความตรัสรู้โดยถูกต้องตามมัชฌิมา พระองค์ก็ทรงสอนไว้เสร็จ และสาวกนั้นๆ ก็ตั้งใจปฏิบัติได้ตามที่พระองค์ทรงชี้ไว้ทุกประการ ทั้งมรรคผลนิพพานอันจะพึงสำเร็จจากข้อปฏิบัติของผู้ทำจริง จะเป็นธรรมที่นิ่งนอนนงค้อยู่ไม่ได้เลย ตรงกับบทธรรมว่า อกาลิโก ต้องปรากฏในมโนทวารแน่ และตรงกับบทธรรมว่า ปจฺจตุตฺตเวทิตพฺโพ วิญญูหิ

ฉะนั้นสมัยนั้นจึงปรากฏมีผู้ได้เต็มรสอมตธรรม เป็นจำนวนมาก เนื่องจากอาการที่กล่าวมานี้เป็นสำคัญ และพึงทราบบทธรรมว่า อกาลิโก แต่ผู้ปฏิบัติหนักไปในทางอ้างกาลเวลา ผลที่จะพึงได้รับจากธรรมก็จะเป็น กาลิโก ประกอบด้วยกาลอันควรเหมือนกัน จะตำหนิพระธรรม ผู้เขียนก็ไม่มีความรู้และความสามารถตำหนิว่าทำไมพระธรรมจึงเป็น “อกาลิโก” บ้าง เป็น “กาลิโก” บ้างอย่างนั้น ทั้งนี้เพราะความสนใจ และการปฏิบัติของผู้ต้องการเป็นเครื่องวัดในตัวเสร็จแล้ว แม้ธรรมทุกชั้นซึ่งประกอบด้วยเหตุผลที่พระพุทธเจ้าทรงปรุ้งให้เป็นเหมือนอาหารที่มีรสพอ แล้วนำออกแสดงแก่เวไนยผู้มีความมุ่งหวังอยู่แล้วเต็มใจ ก็จะมีประโยชน์จากธรรมนั้นๆ โดยควรแก่อุปนิสัยของเวไนยผู้รับธรรมเท่านั้น หาได้ล่วงเลยหรือซึมซาบแก่ภาชนะที่ถูกคว่ำไว้ไม่

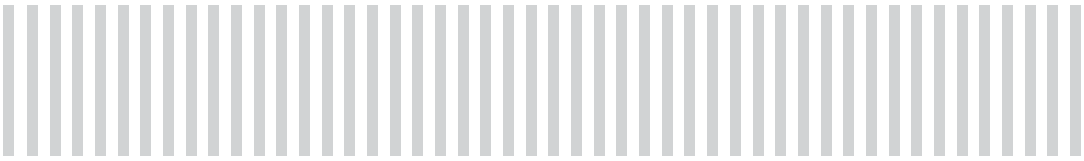

เพราะคำว่ากาลิโก เป็นเรื่องของธรรมโดยเฉพาะ ส่วนผู้สนใจและปฏิบัติมากน้อยเป็น กาลิโก ของผู้ต้องการ เหมือนสมบัติซึ่งมีเต็มแผ่นดินและมีอยู่ทุกกาลก็จริง แต่ผู้ต้องการสมบัติมากน้อยนั้นเป็นเรื่องของบุคคลจะพื้งนำมาตามกำลังและความต้องการของตนๆ กลายเป็นเรื่องของผู้ต้องการไป

ฉะนั้นธรรมของพระพุทธเจ้าจะปรากฏเด่นชัดแก่ผู้สนใจและต้องการ จึงสำคัญไปตามรายบุคคล ทั้งผู้ทรงธรรมนำมาแสดงและผู้รับธรรมจะพื้งปฏิบัติตนให้ตรงกับความหมายของธรรม ผลที่ได้รับจะเป็นที่พอใจนับแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ธรรมที่จะพื้งให้ผลแก่ผู้ปฏิบัตินั้นๆ ไม่ปรากฏว่าบกพร่องที่ตรงไหน นอกจากความสนใจและการปฏิบัติของผู้ต้องการเป็นรายๆ ไปเท่านั้น จะเป็นไปไม่สม่าเสมอตามความหมายของธรรมจึงเกิดมีปัญหขึ้นในสังคมเกี่ยวแก่มรรคผลอันผู้ปฏิบัติจะพื้งได้รับ ในครั้งพุทธกาลกับสมัยปัจจุบันว่าไม่สม่าเสมอและไม่มีจำนวนมากเหมือนครั้งพุทธกาล ความเป็นทั้งนี้อาจตีความหมายได้หลายนัย คือ

๑. ผู้สามารถปฏิบัติและบำเพ็ญกิจของตนให้รู้ธรรมทางใจตามพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ซึ่งจะมาเป็นผู้นำของบริษัทมีจำนวนน้อย

๒. ความสนใจมีกำลังมาก แต่เนื่องจากขาดข้อที่๑. เป็นปัจจัยเครื่องหนุนให้มีกำลังใจ และชี้ทางที่ถูกต้องให้ผู้

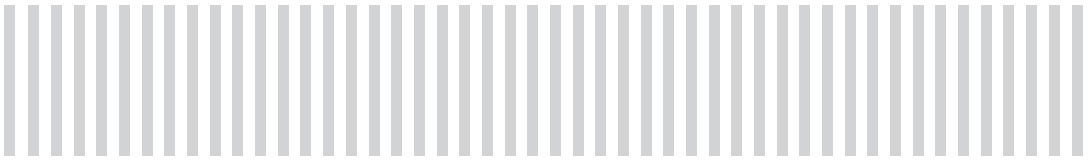

ศีลธรรมได้ปฏิบัติกิจของตนตามแนวทางที่ถูกนั้นโดย อุชฺชปฏิบัติ ไม่คดเลี้ยวจากแนวทาง จึงทำให้เขวหลักธรรม ไม่ได้ผลเท่าที่ควรแก่ข้อปฏิบัติ

๓. โรคนี้ไม่สนใจในหยูกยาเสียเอง ปล่อยใจให้ลอยลมไปเลย แล้วแต่จะตกถิ่นไหนๆ เป็นพอใจทั้งนั้น ขอแต่ได้ทำ ได้พูด และได้คิด อย่างอิสระเสรี จะดีหรือชั่วไม่คำนึง เรียกว่าหลับทั้งเป็น (ทั้งลืมตา)

๔. ไม่ยอมเชื่อในกรรมดีกรรมชั่วที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่าเป็นของมีประจำตัว ทั้งๆ ที่ได้รับสุขรับทุกข์อันเกิดเป็นผลขึ้นมาจากกรรมดีกรรมชั่วตลอดเวลาอกาลิก

๕. ความสำคัญว่าตายแล้วสูญหมดโดยประการทั้งปวง ไม่มีเชื้ออันใดที่จะเพาะให้เกิดขึ้นมาเป็นสัตว์เป็นบุคคลเป็นต้นได้ตลอดดี ชั่ว บุญ บาป ที่เป็นวิบาก คือผลซึ่งเกิดจากกรรมดีกรรมชั่ว สิ่งเหล่านี้ก็ลอยลมไปเลย ไม่มีใครเป็นเจ้าของรับผิดชอบ เพราะกำเนิดความเกิดอีกไม่มี ทั้งๆ ที่จิตกำลังเพาะตัวจากอารมณ์เครื่องยั่ววนอยู่ทุกขณะ และแสดงความติดต่อพอใจในอารมณ์ที่เป็นสื่อสารชักชวนจิตให้เพลินติดอยู่ทุกเวลา แต่จิตยังมีข้อผูกพันซึ่งปล่อยวางไม่ได้ จึงแสดงเพียงอาการฟักตัวกับอารมณ์นั้นๆ ไว้เท่านั้น เมื่อหมดข้อผูกพันคือตายเมื่อไร จิตจะพึงติดตามอารมณ์อันเป็นสื่อสารก่อให้เกิดทันที

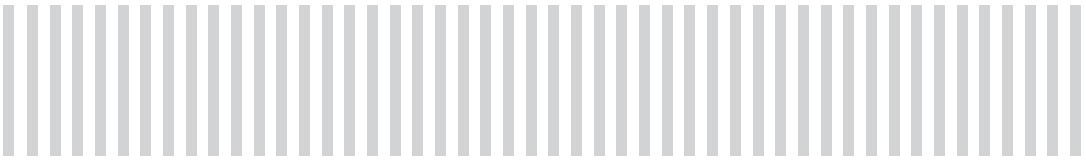

ในข้อนี้จิตที่บริสุทธิ์แล้วไม่ยอมแพ้ตัวกับอารมณ์ใดๆ ทั้งสิ้น จะเป็นอารมณ์ที่ดีหรือชั่ว ไม่พัวพันและซึมซาบถึงใจได้ ไม่คุ้นกับอารมณ์ใดๆ แม้แต่น้อย เป็นการตัดสะพานจากอารมณ์ซึ่งเคยเป็นมิตรประดุจสีใจให้หลงเพลिन อันเป็นแนวทางก่อให้เกิดอีกอยู่โดยเฉพาะๆ ในขณะที่สัมผัส

๖. ความเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้างเอาแนลงทางใดไม่ได้ พอเป็นเรื่องรำคาญใจของจ่านรกผู้ถือบัญญัติชัดเจนของสัตว์ผู้ทำดีทำชั่ว ไม่ได้ปล่อยมือและหลับนอน

๗. ความเชื่อในทำนองข้อ ๖. เวลาทำบุญสุนทาน ต้องการเกียรติยศให้ปรากฏแก่โลก เป็นส่วนมากกว่าต้องการกุศลเครื่องชำระมลทินในใจ ให้นำหนักไปทางพิธีต่างตามความนิยมที่ตนชอบ มิได้คำนึงถึงความหมายของธรรมและศาสนาผู้เป็นเจ้าพิธี ในระเบียบการที่ดีอันจะยังทำความดีให้ได้ผลเป็นอัมภกัณฑ์ ทั้งภายในภายนอกเท่าที่ควรจะเป็นไปได้ คำว่าระเบียบ พระธรรมวินัยเป็นระเบียบที่เต็มไปด้วยเหตุผลและความหมาย ฉะนั้นผู้นำศาสนาออกมาสู่ตลาดโลก จึงจัดว่าเป็นผู้นำระเบียบมาพร้อมเสร็จ

๘. การศึกษาและประพฤติธรรมทั้งหลายเป็นไปเพื่อเข้าฝ่ายตัวเอง ไม่ยอมแก้ไขลัทธินิสัยซึ่งเป็นเข้าศึกแก่ศาสนธรรม ให้เป็นการเข้าฝ่ายธรรม

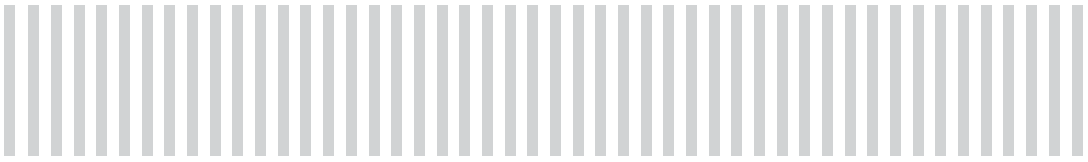

การกล่าวอุปสรรคแก่การ
บรรลุมรรคผลนิพพานในครั้ง
พุทธกาลกับสมัยทุกวันนี้ รวม
เป็น ๘ ข้อ ว่ามีความแตกต่างกัน
ได้กล่าวไว้พอประมาณ เพราะ
ศาสนธรรมจากครั้งพุทธกาล
มาจนถึงสมัยนี้พระองค์วางไว้

เป็นแบบเดียว มิได้แยกไว้ตามสมัยนั้นๆ พอที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับ
ผลเป็นอย่างอื่นไปเสีย อันเป็นเหตุจะทำให้เกิดการทู่หมัดกัน
ระหว่างพุทธบริษัทผู้ปฏิบัติศาสนธรรมแห่งเดียวกัน ซึ่งพอที่จะ
ตำหนิพระพุทธเจ้าและพระธรรมว่าลำเอียงในการให้ผล ทั้งนี้
ไม่ว่าสมัยใดๆ ถ้าวางปฏิบัติไม่ถูกต้องตามแนวทางแห่งศาสน
ธรรมแล้ว พระธรรมไม่เป็นโทษของผู้ใดพอที่จะถืออาสนะวิ่ง
ตามรับรองผู้ทำผิด เพราะความผิดกับความถูกไม่ใช่ญาติสนิท
มิตรสหายหรือศัตรูคู่แค้นของผู้ใด แต่เป็นที่ผู้ทำผิดกับทำถูกจะ
ประติษฐิขึ้นมาได้จากตัวเองทั้งนั้น เพราะพระธรรมไม่เป็นรูป
ร่างกลางตัวพอที่จะนิรมิตเพศเป็นอินทร์พรหมยมยักษ์ ดักใส่
ร้ายป้ายความดีแก่ผู้ใด และไม่มีพระพุทธเจ้าหรือพระธรรมบท
ใดจะมาทำไช้ตีตรวนใส่ขาคน หากเป็นโทษคือความผิดนิรมิต
ใส่ตัวเอง

แม้การแสวงหาธรรมและการปฏิบัติธรรม หากว่าเป็นไปตามความหมายของธรรมแล้ว ปัญหาในเรื่องมรรคผลก็คงเป็นความสงบลงได้อย่างง่ายดาย เหตุที่จะทำให้ปัญหาทั้งนี้ลุกลามขึ้นในใจและกระจายออกไปสู่สังคม ก็เพราะความดูแต่ตัวผลโดยถ่ายเดียว มิได้มองดูตัวเหตุคือข้อปฏิบัติที่ถูกทางอันเป็นบ่อเกิดแห่งตัวผล ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและตัดปัญหาภายในใจเสียได้ เมื่อเป็นผู้หนักในเหตุอันเป็นบ่อเกิดแห่งผลทุกประเภทแล้ว ปฏิบัติด้วยศรัทธา ความเชื่อ และวิริยะความพากเพียร เป็นต้น ไม่ท้อถอย ผลคือความสุกกายสบายใจ เป็นสมบัติสำหรับตัวในทิฏฐุธรรม และสัมปรายภาพ สัมกับคำว่า อกาลิกो ซึ่งเป็นเครื่องรองรับสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีอยู่ตลอดกาล

อนึ่งความหิวโหยย่อมเป็นเหตุให้บ่นคร่ำครวญไปต่างๆ ไม่มีสิ้นสุด แต่เมื่อหมดความหิวโหยแล้ว ความรำคาญใจอันเป็นผลก็สิ้นสุดลงเอง เรื่องธรรมซึ่งเป็นอาหารที่ดีเลิศของใจ เมื่อสาธุชนได้ดื่มแล้ว ความหิวโหยซึ่งเกิดจากความสงสัยนานาชนิดก็จะดับลงทันที โดยไม่ต้องแต่งทนายขึ้นฟ้องร้องคดีระหว่างใจกับความสงสัยในศาลใดๆ จะเป็นการเลิกแล้วจากการวินิจฉัยและตัดสินด้วยตนเอง ตรงกับคำว่า **ปจฺจุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ** แท้แล

ศาสนธรรมย่อ แต่ยังคงสืบคงวาตามเดิม

ในโอวาทปาฏิโมกข์ ท่านย่นคำลงไว้พอประมาณ แต่ทรง
คุณภาพตามเดิม บาลีจะไม่ยกมา ผู้ปรารถนาฟังดูในเอกเทศ
สวดมนต์เถิด

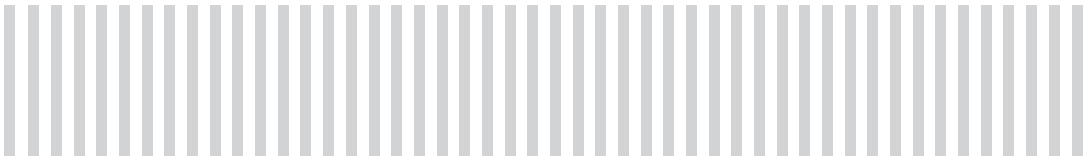
ความอดกลั้นขันติเป็นธรรมเครื่องแผดเผากิเลสได้เป็น
อย่างดี ๑

พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวสรรเสริญพระนิพพานว่าเยี่ยม
กว่าสิ่งใด ๆ ๑

นักบวชเป็นผู้เว้นจากการฆ่าและการเบียดเบียน ถ้า
ประกอบกิจเช่นนั้นไม่เรียกว่าผู้สงบ ๑

การไม่ทำบาปทั้งหลายทุกประเภท ๑

การยังกุศลให้ถึงพร้อม ๑

การยั้งจิตของตนให้ผ่องใส ๑

นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายแต่โดยย่อ

การไม่ดูถูกเหยียดหยามคนอื่น ๑

การไม่หมิ่นมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ๑

การสำรวมตนในแนวทางให้เกิดความหลุดพ้น ๑ (การ
สำรวมในพระปาฏิโมกข์)

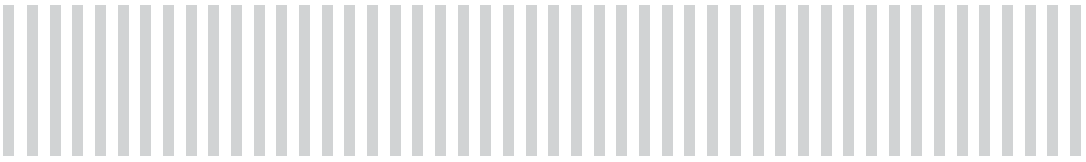
ความรู้จักประมาณพอเป็นมัชฌิมาในการบริโภคใช้สอย ๑

ความเป็นผู้มีที่นั้งที่นอนอันสงัด ๑

การชำระจิตของตนให้ยิ่ง หรืออยู่เหนือสิ่งแวดล้อม ๑

นี่ก็เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์แต่โดยย่อ

ธรรมเครื่องประดับความงามสำหรับ กาย วาจา ใจ ของ
มนุษย์และสัตว์ ซึ่งไม่จำกัดเพศและวัยว่าหญิงชายและเด็ก
หนุ่มหรือแก่ปานกลาง เมื่อสวมเครื่องประดับคือธรรมเข้าแล้ว
งามทั้งนั้น ความงามในเครื่องประดับคือธรรมนี้ ไม่เป็นไปเพื่อ
สั่งสมกิเลสให้ลุ่มหลงเหมือนความงามในเครื่องประดับฝ่ายตรง
กันข้าม และยังกลับถอดถอนกิเลสได้ด้วยเครื่องประดับทั้งนี้ด้วย
นักปราชญ์ผู้มีปัญญาลึกซึ้งจึงชอบประดับตัวด้วยธรรม เพราะ
ประดับเข้าแล้วงามไม่จีจางตลอดอายุขัย งามในชาตินี้แล
ชาติหน้า คือเบื้องต้นแห่งวัยก็งาม ท่ามกลางแห่งวัยก็งาม และ
ที่สุดแห่งวัยก็งาม

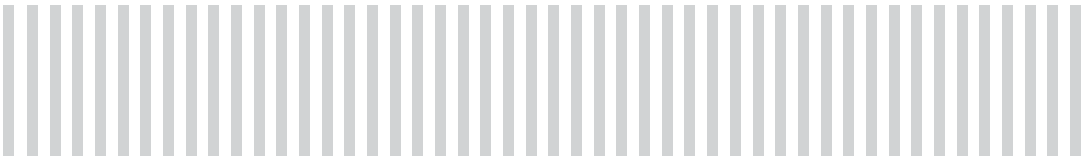
อนึ่งเบื้องต้นแห่งการบำเพ็ญจิตเพื่อการหลุดพ้นกังาม
ท่ามกลางแห่งจิตที่ได้ดำเนินในทางมรรคกังาม และที่สุดแห่ง
จิตที่ได้ดำเนินทางมรรคจนได้บรรลุที่มุ่งหวังแล้วกังาม จิตได้มี
ความเป็นอยู่อย่างอิสระเสรีโดยปราศจากกิเลสเครื่องก่อกวน มี
ความบริสุทธิ์อยู่โดยเฉพาะหน้าแล้วกังาม แม้ที่สุดชั้นทั้ง
หลายจะพึงแตกทำลายลงสู่ธาตุเดิม คือดิน น้ำ ลม ไฟไปแล้ว
ใจที่ยังเหลืออยู่เป็นธรรมทั้งแห่งกังาม และงามไปตลอด
อนันตกาล นอกจากนั้นยังไ้ลวดลายคือความงามแก่สาธุชน
ผู้สนใจในความงามทั้งนี้อีก จนกลายเป็นความงามไม่มีที่สิ้นสุด
มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น พระองค์งามลึกซึ้งในทางธรรม แม้
ปรินิพพานไปแล้วความงามของท่านยังคงอยู่คู่ฟ้าดินสลาย ไม่
กลับกลายเป็นเสื่อมสูญไปเลย และยังเป็นที่สุดดีใจของพุทธบริษัท
ตลอดมา ความงามในธรรมาลังการนี้ แผ่ไปทุกทิศทุกทาง
เบื้องบนเบื้องล่างและสถานกลาง เป็นที่เคารพรักของเทวดา
และมนุษย์ทั้งหลาย ตลอดสัตว์เขายังรู้จักเคารพรักในท่านผู้มี
ธรรมเป็นเครื่องประดับ

ธรรมาลังการมีมาก จะเป็นการฟื้นฟูเหลือวิสัยของ
พุทธบริษัทผู้มีกำลังน้อย จะพึงประดับธรรมาลังการให้พอดีแก่
วิสัยของตนๆ พระองค์จึงทรงย่นย่อลงตามส่วนเพื่อพอดีแก่
กำลังของผู้ทรงธรรมาลังการ แต่ยังคงเส้นคงวอยู่ตามเดิม ไม่
บกพร่องในส่วนคุณภาพที่ผู้ปฏิบัติจะพึงได้รับตามนัย ความ

แปลออกจากภาษาย่อมือยู่ว่า
ความอดกลั้นขั้นดีต่อสิ่งที่มา
กระทบ ซึ่งเป็นเหตุยั่วโทสะให้
แผ่พังพานหรือรัศมีออกเพื่อ
ต่อสู้อาชัชนะ โดยวาตะหรือ
ทูปตีต่างๆ การอดกลั้นเหตุ
ทั้งนี้ด้วยขันติ จึงจัดว่าเป็น
ธรรมเครื่องแผดเผากิเลสได้
เป็นอย่างดี

บรรดาพระพุทธรเจ้า
ทั้งหลายกล่าวสรรเสริญพระ
นิพพานว่าเป็นธรรมยิ่งกว่า
สิ่งใดๆ ทั้งหมด ซึ่งมีอยู่ใน
ไตรโลกธาตุ ทั้งนี้เพราะสิ่งทั้งหลายเป็นสิ่งที่ยังไม่คงเส้นคงวา
มีความแปรปรวนประจำตน สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันอยู่ไม่มีวัน
สิ้นสุด เหมือนรับประทานข้าวสุกและปลาเนื้อทั้งเกลบริว และ
ทั้งก้างทั้งกระดูก เป็นต้น ฉะนั้นแม้ความสุขก็เจือด้วยทุกข์ ไม่
สุขล้วน เกิดแล้วกลับตายได้แล้วกลับสูญหาย ดีแล้วกลับชั่ว จะ
ถือเอาจริงเอาจังกับสิ่งใดๆ แท้ก็ไม่ได้ พลอยจะหลุดมือ
ตกหายไปทุกเวลา ความเป็นทั้งนี้จึงเป็นเหตุให้นอนใจไม่ได้
เหมือนอยู่ใกล้สรพิษ คอยจะขบกัดจิกต่อยอยู่เสมอ

พระนิพพาน ถ้าจะพูดถึงความดับทุกข์ก็ดับสนิท ไม่มีทุกข์
เจือปน พูดถึงสุขก็สุขล้วนๆ ไม่มีข้าวสารเกลปราคือทุกข์เจือปน
ไม่มีสมมุติใดๆ เข้าถึง แม้ท่านได้อนุपाภิเสกนิพพานแล้ว ถึงจะ
มี อายตนะภายใน คือ ตา หู เป็นต้น เป็นบันไดสำหรับรับแขก
คืออารมณ์ภายนอก ซึ่งเกิดจากอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง
เป็นต้นอยู่ บรรดาแขกคืออารมณ์นั้นๆ ก็ไม่สามารถจะยังจิต
นิพพานของท่านให้หวั่นไหวตามได้ แขกคงเป็นแขก เจ้าถิ่นคง
เป็นเจ้าถิ่นอยู่ตามเดิม ไม่ระคนกัน ซึ่งพอที่จะให้หลงตาม เมื่อ
หยุดจากการรับแขกแล้วมิได้หลงอารมณ์ ของแขกที่ขาดไป มี
ความเป็นอยู่อย่างอิสระโดยธรรมชาติ ปราศจากเครื่องยั
ยวนใดๆ ทั้งสิ้น ความเป็นอยู่ทั้งนี้มิได้มีการขู่เข็ญบังคับแต่
อย่างใด หากเป็นธรรมเป็นเอง ปราศจากเครื่องปรุงแต่งและ
เสกสรร ฉะนั้นนิพพานธรรม จึงเป็นธรรมที่ยอดยิ่งกว่าสิ่งใดๆ ตาม
นัยที่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงสรรเสริญไว้

นักบวชเว้นจากการฆ่าและเบียดเบียนสัตว์แล้ว จะทำกิจ
เช่นนั้นอีก ไม่เรียกว่าผู้สงบ นอกจากการไม่ฆ่าและไม่
เบียดเบียนแล้ว ยังต้องมีเมตตาพรหมวิหาร ในมนุษย์และ
สัตว์ทั่วไปเป็นเครื่องประดับสมณะให้งามในศาสนาประจำเพศ
ของตน

การไม่ทำบาปทั้งปวงทุกประเภท คำว่า บาป คือความเศร้า
หมอง เป็นผลเดือดร้อนแก่ผู้ทำ และเป็นเครื่องถ่วงตน ลงใน
ความเลวทรามเสมอ ท่านจึงมิให้ทำกรรมประเภทนี้ด้วยทั้งกาย
วาจา ใจ

การยังกุศลให้ถึงพร้อม คำว่า กุศล คือความฉลาด ฉลาด
ในการทำเลือกเฟ้นทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนรวม
และฉลาดในศิลปวิทยาต่างๆ ทั้งทางคดีโลกและศีลธรรม ฉลาด
พูดในสิ่งที่ควรพูด ซึ่งประกอบด้วยประโยชน์ อันเป็นเสน่ห์
ความดึงดูดใจของผู้ฟังให้รีบเร่งไปในทางที่ดีและเคารพรัก เป็น
ศรีศักดิ์ในการพูด ทั้งเป็นรสชาติอันดีแก่ผู้ฟัง ยิ่งกันและกันให้
รีบเร่ง และฉลาดในการคิดประดิษฐ์อารมณ์ เครื่องฟอกจิต และ
ฉลาดเลือกสรรมิตรภายในใจ อารมณ์อันใดเป็นข้าศึกแก่กุศล
รีบแก้ไขไม่รีรอ นี่แลท่านเรียกว่าความฉลาด คนที่มีความฉลาด
ฝังใจ แม้จะสร้างโลกก็ไม่กระเทือนถ้า แม้จะสร้างธรรมก็ไม่
กระเทือนใคร ค่อยเป็นค่อยไปด้วยอุบาย ความฉลาด และคน
เราจะเป็นนักปราชญ์ได้ต้องอาศัยอุบายอันฉลาดคือปัญญา

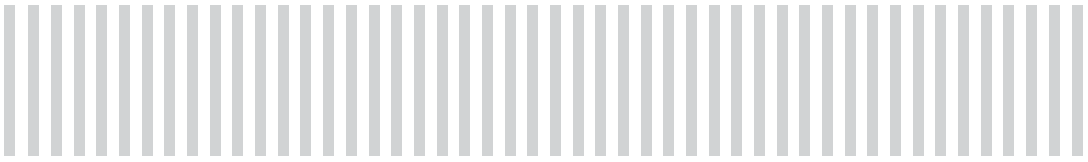

การชำระจิตของตนให้โปร่งใส นี้ได้อธิบายผ่านมาแล้ว ขอยุติไว้

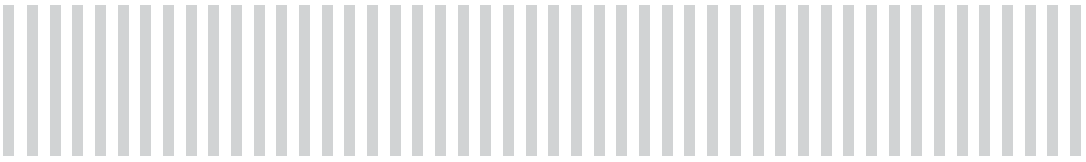
คาถาย่อนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ การ
สำรวมในแนวทางที่จะให้เกิดความหลุดพ้น สิ่งที่จะพึงสำรวม
คือขวากหนาม ศาสนโฆหารเรียกว่ากิเลส กิเลสทั้งนี้เป็นภัย
สำหรับผู้กำลังดำเนินมรรค คือข้อปฏิบัติ ประหนึ่งขวากหนาม
หรือสัตว์ร้ายซึ่งซ่อนอยู่ในระหว่างทาง ผู้ปฏิบัติเพื่อโมกขธรรม
จึงควรระวังสิ่งเหล่านี้ให้มาก ศีล ๕ กัฏฐิ ๘ กัฏฐิ ๑๐ กัฏฐิ ๒๒๗ กัฏฐิ
หรืออนุบัญญัติที่ทรงเพิ่มเติมทีหลัง ประหนึ่งว่ารั้วกั้นทางความ
ชั่วซึ่งจะรั้วไหลออกทางทวาร พระองค์ทรงวางแนวทางที่ถูกคือ
ธรรมไว้เป็นเครื่องดำเนิน ทรงกั้นรั้วหนามไว้ ๒ ฟากทางคือพระ
วินัย การที่พระองค์ทรงวางแนวทางไว้ทั้งนี้ เพื่อความสวัสดิต่อ
เวไนยโดยถ่ายเดียว มิได้หวังเครื่องตอบแทนแม้แต่น้อย

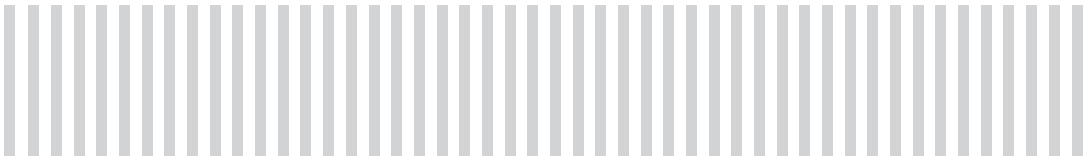
ความรู้จักประมาณในมัชฌิมาที่จะบริโภคใช้สอยแต่พอดี
งามในปัจจัยทั้งหลาย คำว่าประมาณ หรือมัชฌิมา มีความ
หมายกว้างขวาง คือกินอยู่หลับนอนก็ให้เป็นมัชฌิมา การไป
มาค้าวหน้าถอยกลับก็ให้เป็นมัชฌิมา พองาม ปฏิปทาข้อ
ปฏิบัติทุกอย่างก็ให้เป็นมัชฌิมา ความรู้ความเห็นก็ให้เป็น
มัชฌิมา การทำ การพูด การคิด ทุกกิจการที่เคลื่อนไหวก็ให้เป็น
มัชฌิมา คือความพอดีพองาม แม้ที่สุดความบริสุทธิ์ของจิตก็
ต้องเป็นมัชฌิมา คือรู้กลางๆ ซึ่งสัมปยุตด้วยญาณ แต่ไม่ใช่
กลางทาง คือมรรค สรุปความเรียกว่า กลางสมมุติ กับวิมุติ
สมมุติก็รู้เท่า วิมุติก็รู้ทัน ปล่อยวางทั้งสองเงื่อนไขตามเป็นจริง
เพราะศาสนธรรมเป็นมัชฌิมา ไม่เข้าใครออกใคร ผู้ปฏิบัติและ
รู้ธรรมแล้วตามเป็นจริง ยังจะเหยียบย่ำ อนัตตา ลงและยก อัตตา
ขึ้น ซึ่งเป็นการเข้าข้างโน้นออกข้างนี้อยู่ จะจัดว่ารู้รอบคอบใน
ธรรมอย่างไรได้ เพราะส่วนที่ตนสำคัญว่าเป็นอัตตายังถือไว้อยู่
ก็เรียกว่ารู้โลกแล้วกลับหลงธรรมและถือธรรมเท่านั้น

คนทั้งโลกข้ามแม่น้ำด้วยเรือ ขึ้นถึงฝั่งซึ่งเป็นที่พักผ่อนภัย
แล้วปล่อยเรือไว้ในลำแม่น้ำ เพราะเรือเป็นสิ่งอาศัยชั่วคราวใน
เวลาเดินทางมิได้แบกหามไปด้วย อนัตตาเปรียบเหมือนลูก
คลื่นหรือสัตว์ร้ายในน้ำ อัตตาเปรียบเหมือนเรือซึ่งขับขึ้นข้าม
แม่น้ำในเวลาเดินทาง เมื่อถึงฝั่งซึ่งเป็นที่พักผ่อนภัยแล้ว อัตตา
ซึ่งเปรียบเหมือนเรือเป็นธรรมอาศัยชั่วคราว จะพึงเป็นธรรมที่

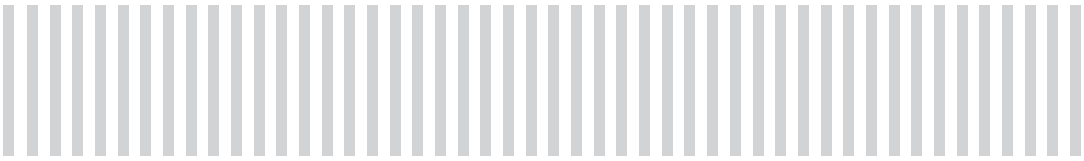
ควรปล่อยวางโดยแท้ ไม่ควรยึดถือเอาไว้อย่างประการทั้งปวง
จิตทรงความเป็นญาณทัสสนะตลอดกาล คือรู้เห็นตาม
เป็นจริง ทั้งธรรมฝ่ายอนัตตา ทั้งธรรมฝ่ายอัตตา ทั้งพุทธธรรม
ธรรมคือผู้รู้ ไม่มีช่องโหว่ไว้ซึ่งพ้อที่จะให้เกิดความลุ่มหลงและ
ยึดถือแม้แต่่น้อย

เรียกว่า มัชฌิมา โดยธรรมชาติ คือเป็นกลางระหว่าง
ธรรมทั้งหลายกับจิต ระหว่างจิตกับธรรมทั้งหลาย และระหว่าง
จิตกับจิตอีกวาระหนึ่งเป็นบทสุดท้าย ขณะรากเหง้าคำมูลของ
วัฏจักรเริ่มถอนตัวออกจากใจ เปลี่ยนบทบาทพลิกสันมาเป็นคม
จากมีดเล่มเดียวซึ่งมีทั้งสันทั้งคม กลายเป็นจิตที่ควรแก่ตนเอง
และธรรมทั้งหลาย มิได้ถือในสภาวะธรรมทั้งหลายว่าเป็นศัตรู
คู่มิตร เมื่อจิตหมดความเป็นพิษในตัวเอง ไม่ตื่นเงาซึ่งเกิดกับ
ตัวเองมาแต่กาลไหนๆ พร้อมกับความรู้เท่าตัวเองว่าเป็น
ความจริงเสมอธรรมใดๆ แล้ว สภาวะธรรมใดๆ ทุกส่วน ทั้งใกล้
ทั้งไกล ทั้งภายในภายนอก เลยกลายเป็นสภาพปกติ หรือเอน
อ่อนไปตามๆ กันหมด ไม่ปรากฏธรรมทั้งนี้แสดงตัวเป็นศัตรู
คู่มิตร หรือแสดงตัวเป็นเจ้าบุญเจ้าบาปของผู้ใด คงเป็นปกติ
ธรรมดาแต่เริ่มตั้งแผ่นดินมา และจะเป็นสภาวะปกติอย่างนี้ไป
ตลอดอนันตกาล

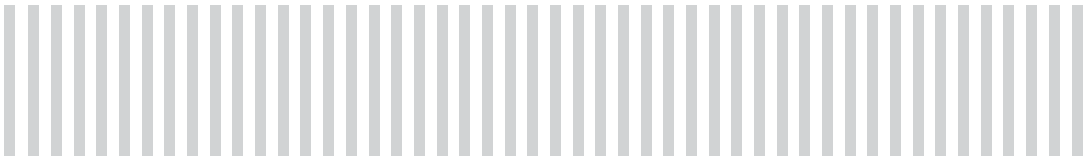
เหตุที่จะเสกสรรธรรมทั้งนี้ขึ้นให้เป็นต่างๆ ก็เพราะความสำคัญผิดของจิตแต่ผู้เดียว เมื่อจิตเกิดความรู้แจ้งชัดขึ้นในตัวเองแล้ว สภาวธรรมทั้งหลายซึ่งเคยถูกดำหนิติมจากจิตมาเป็นเวลานานทั้งนี้สภาวธรรมเหล่านี้ก็ได้เปลี่ยนจากเป็นแนวรบกลับเข้ามาดำหนิติมหรือโจมตีจิตแต่อย่างใด ต่างก็คงความปกติไว้ตามสภาพ จากนั้นมาจิตจะพึงเห็นโทษในตัวเองซึ่งได้เคยดำหนิติมในสภาวธรรมทั้งหลายให้เป็นต่างๆ ตามที่อารมณ์ของจิตต้องการ เช่นเดียวกับคนไข้จะพึงเห็นโทษของตนในเวลาหายจากไข้แล้ว ซึ่งได้เคยกระทำความผิดพลาดล่วงเกินต่อหมอในเวลาที่ยังกำลังป่วยอยู่ ทั้งๆ ที่หมอมิได้ถือสืถือสาอะไรกับคนไข้ฉะนั้น

ความเป็นผู้มีที่นั้งที่นอนอันเจียบสงัด ปราศจากความ
ระคนกับหมู่ชนทั้งนักบวชและฆราวาส ความสงัดเป็นปัจจัยแก่
การบำเพ็ญสมณธรรมเป็นอย่างดียิ่ง จะพึงเห็นพระพุทธเจ้ากับ
พระสาวกทั้งหลายได้ดำเนินมาเป็นตัวอย่าง เวลาพระองค์กับ
พระสาวกกำลังบำเพ็ญสมณธรรม ปรากฏว่าชอบเที่ยวบำเพ็ญ
สมณธรรมในที่เช่นนั้นเป็นปกตินิสัย การประสูติ การตรัสรู้ และ
การปรินิพพานของพระองค์ในป่าทั้งนั้น แม้ที่สุดจากองค์ท่าน
มาก็สั่งสอนสาวกให้ยินดีในป่า เมื่อมีความหวาดเสียวเพราะ
ความอยู่เปลี่ยวเกิดขึ้น ก็ทรงแนะนำให้ยกธงสามสี คือ อติปิโส ฯลฯ
สุวากขาโต ฯลฯ สุปฏิปันโน ฯลฯ ขึ้นเป็นเครื่องปลอบใจ ให้มี
ความอาภาหุญและร่าเริงต่อความเพียรจะเห็นได้ในรัชคคสูตร

เพราะในที่เช่นนั้นเป็นทัศนียภาพเครื่องปลุกประสาทอยู่
ทุกเวลา สามารถจะยังปัญญาให้เกิดขึ้นได้ในขณะที่สัมผัส
เพราะปราศจากเครื่องก่อกวน และส่งเสริมกิเลสที่มีอยู่ภายใน
ใจให้ฟุ้งตัวขึ้น สิ่งที่จะให้ปลงปัญญาก็คือ ความอยู่ผู้เดียว
เปลี่ยวกายเปลี่ยวจิต ทั้งไม่มองเห็นใครเป็นที่พึ่งในเมื่อ
อันตรายนานาชนิดเกิดขึ้น เพราะที่เช่นนั้นโดยมากจะมีแต่เสียง
นกเสียงสัตว์ต่างๆ ทั้งสัตว์ร้าย มีเสือ เป็นต้น และสัตว์ธรรมดา
ซึ่งมีอยู่มากตามป่า สัตว์เหล่านี้ชอบร้องเวลากลางคืนในยาม
สงัดๆ หากเป็นผู้หวั่นนิพพานสมบัติจริงๆ แล้ว สิ่งเหล่านี้จะช่วย
ปลุกหรือเตือนสติปัญญาและความเพียรตลอดเวลา เพราะ

ความหวาดกลัวบังคับ จิตปราศจากที่พึ่งภายนอก จะต้องย้อน
กลับเข้ามาภายใน น้อมพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง สละชีวิตเลือด
เนื้อทั้งหมดถวายไว้กับพระรัตนตรัย ประคองใจด้วยความเพียร
มีสติสัมปชัญญะตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืน ยืน เดิน
นั่ง นอน

เมื่อใจได้ถูกเครื่องปลูกประสาทอยู่ทำนองนี้ ก็ยิ่งทวี
ความเพียรไม่หยุดยั้ง ปัญญาก็นับวันจะไหวตัวเกิดขึ้น ความ
อาหาญที่จะทำจิตให้พ้นทุกข์ก็ยิ่งมีกำลัง สิ่งแวดล้อมซึ่งเคย
ถือว่าเป็นศัตรูคู่ประหารชีวิตที่มีอยู่รอบๆ บริเวณ ก็เลยกลาย
เป็นมิตรมิได้หวั่นไหว เพราะอาศัยสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องพอกจิต
และลับปัญญาให้คมกล้า จิตเลยแปรรูปความเห็นเสียใหม่
ที่เช่นนั้นกลับเต็มไปด้วยธรรมกถึก คือนักเทศน์เอก สอนให้ตั้ง
สติเจริญปัญญาอยู่ตลอดเวลา ยิงมีศรัทธาเชื่อที่เช่นนั้นว่าเป็น
ที่เพาะสันติธรรมได้จริงอย่างพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ทุก
ประการ การอยู่และประกอบความเพียรในที่เช่นนั้นก็เลยกลาย
เป็นความสะดวกกายและสบายใจไปตามๆ กันหมด จน
สามารถถอดถอนกิเลสได้โดยสิ้นเชิง ณ สถานที่เช่นนั้น ความ
เป็นทั้งนี้ผู้เขียนเคยอยู่และเคยปรากฏสิ่งแวดล้อมทำนองนี้มา
แล้วมาราย แต่มิได้หมายความว่าได้รับธรรมในที่เช่นนั้น เป็น
แต่เล่าเรื่องหายาบๆ ซึ่งเคยปรากฏให้ท่านผู้อ่านฟังเพื่อแก้วง
เล็กน้อย

การอยู่ในที่เปลี่ยวๆ และสงัดเช่นนั้น จะพึงระคองความ
เพียรร้ายและดีกว่าที่ทั้งหลาย ซึ่งตรงกันข้ามกับที่เช่นนั้น
เพราะการอยู่ในป่าซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ร้ายทุกประเภท
ย่อมเป็นเหตุให้ตื่นตัวอยู่เสมอ จะประมาทนอนใจในข้อวัตร
ซึ่งเป็นกิจประจำวันไม่ได้ จะปรากฏความแปลกหูแปลกตาขึ้น
ในเวลาใดก็ได้ แล้วแต่กรณีที่ทำผิดจะพึงบันดาลหรือเป็นปัจจัย
ยังเหตุอื่นๆ ให้เกิด เหตุทั้งนี้ผู้เขียนไม่กล้ารับรองว่าจะเป็นเหตุ
เกิดขึ้นจากอะไร ในตำนานกล่าวถึงที่ไม่สามารถมองเห็นด้วย
ตาเนื้อ แต่เป็นสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยของใจจะพึงรู้เห็น ว่าเป็นของมี
อยู่ในไตรโลกธาตุอย่างสมบูรณ์ จึงขอเมธีชนพิจารณาด้วย
วิจารณญาณเอาเอง

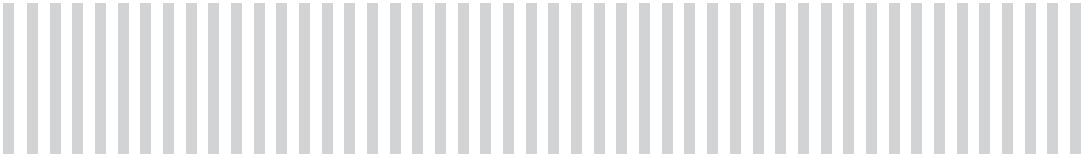
การอยู่ในที่เปลี่ยวเช่นนั้น ไม่มีรูป เสียง และสิ่งอื่นๆ จะ
มารบกวนและยั่วยวนจิตให้กิเลสภายในฟุ้ง แม้ว่ารูปจะมีทั่วไป
ก็จริง แต่ที่เช่นนั้นจะมีแต่รูปต้นไม้ ภูเขา รูปนก หรือรูปปลา ซึ่ง
อยู่ตามลำธารโดยมาก ไม่มีรูปหญิงรูปชาย ตลอดจนสัตว์พาหนะ
และพัสดุสิ่งของใดๆ จะมายั่วยวนให้หลงตาม แม้ว่าเสียงเป็นต้น
ก็จะมีแต่เสียงนกและเสียงสัตว์ต่าง ๆ ร้องตามภาษาของเขา
ซึ่งไม่พอจะให้เกิดความยินดียินร้ายได้

นอกจากสิ่งแวดล้อมกลายเป็นมิตรแล้ว การหลับนอนก็ตรงเวลาไม่คลาดเคลื่อน นอนน้อยกินน้อย และคิดไปในทางสังสมกิเลสก็น้อยกว่าอยู่ในที่ธรรมดาสามัญ ผู้มุ่งต่อสันติธรรมจริงๆ จะเห็นที่เช่นนั้นเป็นสมรภูมิในการรบกิเลสได้เป็นอย่างดีเลิศ

การที่พระพุทธเจ้าท่านสอนให้อยู่ป่า ก็มีพระพุทธประสงค์เพื่อการประกอบความเพียรโดยสะดวก จิตเมื่อถูกรรณกถิกนานาชนิดช่วยพุทธองค์สั่งสอน ก็จะเป็นการช่วยพุทธภาระไปในตัว ทั้งจะยังประโยชน์คือสันติธรรมให้เกิดมีในใจของโยคาวจรนั้นๆ ด้วย

แต่การอยู่ป่าจะถือว่าดีเสียทีเดียวก็ผิด เพราะสัตว์นานาชนิดซึ่งบางจำพวกอาศัยป่าเป็นนิจก็ไม่เห็นวิเศษ ทั้งนี้เพราะอยู่ตามประสาสัตว์ไม่รู้จักดีชั่วและความหมายอะไร ทำความดีอยู่ไหนก็ดี แต่หนักเบา นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เช่นเดียวกับพื้นที่แม้เป็นแผ่นดินอย่างเดียวกันย่อมมีคุณค่าต่างๆ กันฉะนั้นข้อสำคัญก็คือการทำ แต่อาศัยปัจจัยภายนอกเป็นเครื่องหนุนให้งานและผลงานนั้นๆ ก้าวหน้าตามใจหวัง เพราะภายนอกกับภายในต้องอาศัยกัน สถานที่จึงเป็นสิ่งที่เกิดความเพียร ซึ่งจัดเข้าในสัปปายะข้อหนึ่งของนักปฏิบัติ จะพึงเลือกหาความสะดวกเพื่อสมณธรรม

แต่ถ้าผู้ปฏิบัติแบบนกค่างคาว คือมีทั้งหมีทั้งปิก จะว่าเป็นนกก็ไม่เชิง จะว่าเป็นหมีก็ไม่ใช่ จะไปอยู่ในป่าเปลี่ยวซึ่งประกอบไปด้วยสัตว์ร้ายเช่นนั้นลำบากอยู่บ้าง เพราะการหึ่งหวงในชีวิตเป็นเหตุให้ใจแน่วแน่งในธรรมได้ยาก ยิ่งสัตว์ต่างๆ ซึ่งมีอยู่ตามป่าเหี่ยวหากินในเวลากลางคืน เขาเที่ยวมารอบๆ บริเวณใกล้ๆ แล้วก็สำคัญแต่ว่ามีอะไร จะมาทำอะไร ตอนนี้อาจจะกลายเป็นขรวัตหาญขึ้นก็ได้

ตามนิทานสมัยปัจจุบันมีอยู่ว่า ขรวัตองค์หนึ่งชื่อขรวัตหาญ ท่านองค์นี้เพิ่งบวชใหม่ เรียน ปฏิสังขยาฯ ก็ยังไม่จบอยากไปเที่ยวทำกรรมฐานเป็นกำลัง ไปลาอาจารย์ฯ ห้ามไม่ให้ไป เพราะเห็นว่าบวชใหม่ แม้จะแก่อายุก็จริง แต่คุณธรรมเพิ่งจะเริ่มเรียนปฏิสังขยาฯ ก็ไม่ฟังคำอาจารย์ พระเถระห้ามก็ไม่ฟัง เมื่ออาจารย์ไม่ยอมให้ไปจะสึกวันพรุ่งนี้แน่ ไม่ยอมอยู่เพราะอยู่ไม่ได้ประโยชน์ เที่ยวโปรดสัตว์โปรดเสื่อตามป่า เที่ยวบิณฑบาตกับเทวดาตามภูเขาดีกว่าอยู่อย่างนี้ พุดย่นคำแบบกระต่ายขาเดียว ใครจะห้ามก็ไม่ฟัง อาจารย์หมดท่าเลยปล่อยตามเรื่อง

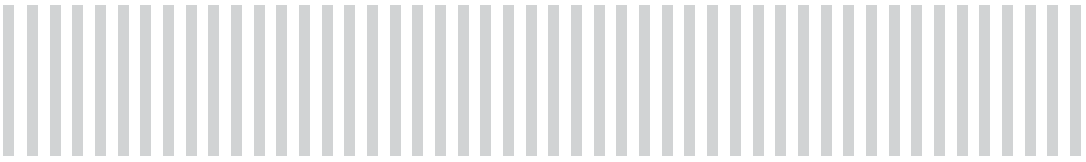
เมื่ออาจารย์อนุญาตแล้วก็เตรียมตัวและเตรียมบริหารกลด มุ่ง ออกเดินทางไปถึงบ้านหนึ่งใกล้ภูเขา บ้านนั้นเป็นบ้านป่ารกชัฏเต็มไปด้วยสัตว์ร้ายนานาชนิด พอไปถึงก็บอกกับโยมหัวหน้าบ้านให้บอกกันพาท่านไปหาที่นั่งทำกรรมฐาน เขา

พาไปดูที่ไหนก็ไม่ชอบ จึงพาท่านผ่านไปในที่แห่งหนึ่ง ที่นั่นทั้ง
ป่ารกทั้งใกล้ภูเขา ขรวิธาหาญเลยชอบที่เช่นนั้นเข้า ยืนยันว่า
จะอยู่ในที่เช่นนั้น ท่านองเดียวกับพูดต่ออาจารย์ ใครห้ามก็ไม่
ยอมฟังเสียง

เขาบอกว่าที่นี่อยู่ไม่ได้แน่ท่านตา เพราะเมื่อวานนี้
เสือโคร่งใหญ่ตัวหนึ่ง ความยาวของลำตัวมันยาวประมาณ
๘ ศอก นายพรานเขาเห็นมันบ่อยครั้ง กัดควายตัวหนึ่งแล้วกิน
อยู่ในป่านี้ ใครๆ ในบ้านกลัวมัน ไม่กล้ามาเอาเนื้อไป
รับประทานเลย เพราะมันหวงซากควายเต็มที และเสือโคร่ง
ใหญ่ตัวนี้ดุมากด้วย ขอนิมนต์ท่านตาไปอยู่ที่อื่นดีกว่า พวกผม

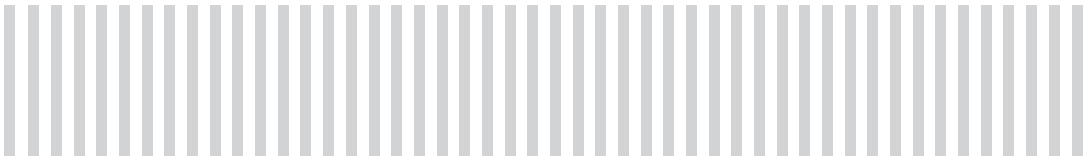

เกรงว่าจะไม่ตลอดคืน เพราะเสื้อหวนซาก็ร้ายกาจมากนะ ท่านตา ปล่อยให้เขากินซากควายหมดเสียก่อน เขาหนีไปที่อื่น แล้วค่อยกลับมาอยู่ พวกผมจะจัดให้ไม่ขัดข้องอะไร เวลานี้ เกรงว่าเขาจะมารบกวนท่านตาไม่มีเวลาหลับนอน และเสื้อตัวนี้ไม่ค่อยจะกลัวและหนีคนด้วย ร้ายจริงๆ ท่านตา เขาพร้อมกันวิงวอนด้วยความสงสาร

ท่านตาไม่ฟังเสียงเลย พุดยื่นตัวอยู่คำเดียวเท่านั้นไม่ยอมหนีไปที่อื่น เขาเลยย้อนถามท่านว่า หากเสื้อตัวนั้นมาและจะทำอันตรายแก่ท่านตาจริงๆ จะทำอย่างไรล่ะ?

ท่านตาก็ตอบเขาอย่างทันควันว่า เสื้อมันจะเหนือธรรมชาติไปได้หรือ? อีกอย่างหนึ่งชื่อของอาตมาก็บอกอยู่ในตัวแล้วว่า หลวงตาหาญ อะไรจะมาพาลก็ลองฤทธิ์กันดูวันนี้ จะไปกลัวอะไรกับเสื้อเล่า กิเลสมันร้ายกว่าเสื้ออาตมามายังจะฆ่ามันอยู่เวลานี้ แต่ยังไม่ได้ที่เหมาะ กิเลสจึงรอม่าป่านนี้ยังไม่ตาย บัดนี้ได้ที่ดีแล้วอาตมาจักฆ่ามันให้ตายในคืนวันนี้เอง รีบจัดที่ให้อาตมาเดี๋ยวนี้ กิเลสมันกวนเหลือเกิน

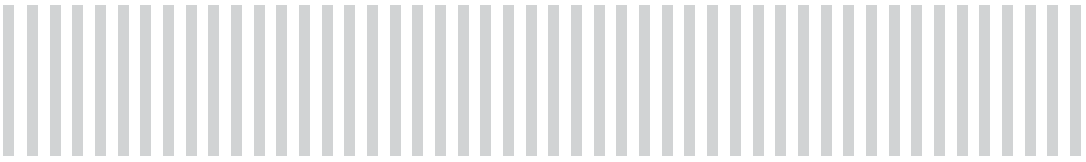
ด้วยความจำเป็นเขาเลยพร้อมกันจัดที่ให้ในพื้นราบ ใกล้กับซากศพควายซึ่งเสื้อกำลังกินและหวนอยู่ ประมาณ ๑ เส้น พอดี พอทำเสร็จแล้วเขาก็พากันกลับบ้าน ปล่อยขริวตาหาญ อยู่องค์เดียว

พอราว ๒๐.๐๐ น.เท่านั้น คู่มิตรสีแดงลายพาดกลอนของขรัวตาหาญก็มาถึงชากควายพอดี พอมาถึงชากควายก็มองเห็นมุ้งและกลดพระธรรมกรรมฐานตั้งตระหง่านขวางฟ้าอยู่ สหายผู้สำคัญของท่านก็ตรงเข้ามาอย่างไม่รีรอ พอถึงหอปราสาทพระธรรมเจ้าก็รื้อนิดหน่อย เพื่อฟังเหตุการณ์พระธรรมกรรมฐานจะสั่ง พระธรรมกรรมฐานพอเห็นท่าไม่ดีก็เลยเอ่ยคำขึ้นปราศรัยกับคู่บารมีของท่านว่า เรามาที่นี่ก็เพื่อจะโปรดเธอนั่นเอง เพราะเธอเป็นสัตว์อยู่ในป่ามากก็เป็นเวลานานแล้ว ฉันอยากจะให้เธอขึ้นสวรรค์ชั้นฟ้ากับเขาบ้าง

พอเสือโคร่งใหญ่ลายพาดกลอนลำตัวยาว ๘ ศอก ได้ยินเสียงภายในมุ้งก็เกิดความสำคัญขึ้นทันทีว่า ใครจะมาแย่งอำนาจเราในป่าเวลาค่ำคืนเช่นนี้ ก็เริ่มคำรามเสียงขึ้นเป็นการทดลองพระธรรม ท่านจะโปรดจริง หรือท่านคลายเมตตาธรรม แล้วว่า “ฮือ” ครั้งที่ ๑ พระธรรมก็เงิบ นั่งตัวสั่นอยู่ในมุ้ง

เสียงปรากฏเหมือนฟ้าคำรามในฤดูเดือน ๖-๗ พอเริ่ม “ฮือๆๆ” ครั้งที่ ๒-๓ แล้วก็กระโดดข้ามมุ้งกลดพระธรรมกรรมฐาน ทั้งหางก็ฟาดพื้นดิน เสียงครางก็คำรามหนักเข้า แล้วก็กระโดดข้ามมุ้งกลดไปมา ขรัวตาหาญคันคอดหามนต์คาถาบทใดก็ไม่เห็น แม้แต่ปฏิสังขายฯ ก็เพิ่งเริ่มเรียน เสือกยิ่งแสดงฤทธิ์หนักเข้าทุกที พอดีเลิ็บเสือเกาะมุ้งขรัวตาหาญเล็กขึ้น ขรัวตาสำคัญว่าเสือตะครุบก็ออกอุทานว่าตายแล้ว มือคว้า

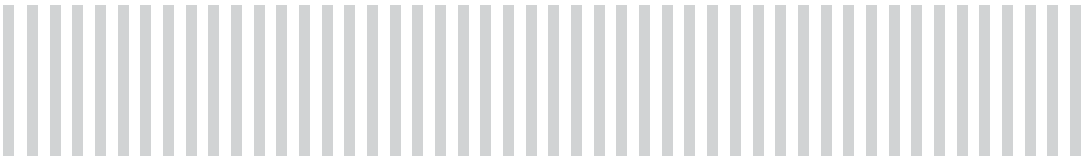

บาตรกับกระป๋องยาสูบอยู่ภายในบาตรได้ก็กระโดดวิ่งออกมา
ไอ้เสือโคร่งตกประหม่าด้วยสำคัญว่าอะไร จึงกระโดดเข้าป่าไป

ฝ่ายขรวิฑูรย์เข้าบ้าน ออกอุทานไปตามทางว่า แสๆ ๆ
ไปตลอดทาง ทั้งเสียงกระป๋องยาสูบกระทบกับบาตรดังก๊อ๊กๆ
ทางปากขรวิฑูรย์ดังแสๆ ๆ ก๊อ๊กๆ ๆ เป็นเสียงกล่อมกันไปตลอด
ทาง เสียงบาตรก็ดังก๊อ๊กๆ ๆ เสียงปากก็ดังแสๆ ๆ ไม่มีหยุดยั้ง
ได้ วิ่งเข้าบ้านจนเลยบ้านไปอีกไม่รู้ตัว เพราะความกลัวบังคับ
ญาติโยมในบ้านได้ยินเสียงดัง ทั้งก๊อ๊กๆ ทั้งแสๆ ผ่านบ้านไป
ไม่รู้อะไรเป็นอะไร กว่าที่จะวิ่งตามไป ขรวิฑูรย์เลยบ้านไปเสียแล้ว
ชาวบ้านเข้าใจกันว่าขรวิฑูรย์แตกเพราะความเพียรถล้าเกินไป
กว่าที่จะวิ่งตามได้ตัวมา ท่านเสกคาถาแสๆ ๆ ไปได้ตั้งหลายเส้น
ไม่หยุดปาก ถามเรื่องอะไรเลยไม่ได้ความ มีแต่แสๆ กับมีแต่จะ
วิ่งต่อไปอีกโดยถ่ายเดียว จนพากลับมาถึงบ้านแล้วยังมีคำว่า
แสๆ อีก ยังมีคำว่าแสๆ อยู่ทำนองนั้นไม่หยุดปาก ผ่าสบง จีวร
ขาดหลุดลุ่ยไปหมด เหลือแต่ตัวและบาดแผลเต็มไปหมดทั้งตัว
เพราะท่านวิ่งบุกป่า ไม่เดินตามทาง ชาวบ้านพร้อมกันมาถาม
ก็ยังไม่ได้ความ คงมีแต่คำว่าแสๆ เท่านั้น ร่ายอยู่ไม่หยุดปาก
จนกว่าฤทธิ์ความกลัวค่อยสลายลง จึงได้ความว่าเสือกระโดด
ข้ามมุ้งจะกินหัว

ชาวบ้านเห็นท่าอาการหนักเช่นนั้น ก็พร้อมกันทำขวัญให้ หลวงตาหาญพักใหญ่หนึ่ง ค่อยฟื้นสติคืนมาหน่อยหนึ่ง แต่ยัง ไม่สมบูรณ์ เขาเลยนิมนต์ให้ท่านอยู่วัดในบ้านเพื่อโปรดโยม เพราะโปรดสัตว์โปรดเสียท่านก็เคยโปรดมาแล้ว ท่านบอกว่าไม่ อยู่เพราะกลัวเสีย จึงต้องจัดวาระให้ญาติโยมมานอนเป็นเพื่อน ท่านทั้งกลางวันและกลางคืนตลอดเวลาจะขาดคนไม่ได้ ถึง อย่างนั้นเวลาท่านไปบิณฑบาตเพื่อโปรดสัตว์ บางครั้งกำลังรับ บาตรอยู่สุนัขวิ่งไล่กันมาใกล้ๆ ท่านตกประหม่าก็เสีย ทันทึต่อ หน้าท่ายกท่ายิก เขาพร้อมกันขบขันหัวเราะท่านเสียสั่นไป ทั่วบ้าน นับแต่ครั้งแสดงฤทธิ์กับเสือมาแล้ว ท่านตั้งใจไว้ไม่อยู่ อะอะเป็นต้องแสบ ๆ ทันทึทุกครั้งทีกระทบเหตุ ไม่ยอมให้ผ่าน ไปได้ เสือตัวนั้นปานนี้จะวิ่งไปถึงภูเขาถูกไหนก็ไม่ว่า ต่างคนต่าง กลัวฤทธิ์กัน เสือเข้าป่า ขรืวตาเข้าบ้าน ต่อ ๆ มาได้โอกาสดี

ชาวบ้านนึกขบขันขึ้นมากก็พูดหยอกเข้าท่านบ้างว่า ท่านตาไม่นึกอยากไปโปรดสัตว์โปรดเสือบ้างหรือ ท่านก็ดูทันที (ท่านจะว่าเสือๆ แต่เพราะความกลัวเสือสติจึงออกเป็นแสงๆ ไป)

การนำนิทานมาประกอบทั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นความตั้งใจจริงหรือไม่จริง หากว่าท่านตาหาญไม่หวั่นไหวไปตามกิริยาของเสือคำราม ยิ่งสติเฉพาะหน้า ถวายชีวิตไว้กับพระธรรมจริงๆ แต่ต้นมือแล้ว เสือคงไม่สามารถทำได้อ่อนแรงถึงขนาดนั้น เพราะเคยทราบเรื่องจากท่านนักปฏิบัติทั้งหลายซึ่งเคยประสบเหตุการณ์ทำนองเดียวกัน แต่ท่านยับยั้งจิตไว้ด้วยความเพียร ถวายชีวิตไว้กับพระธรรมเลย สัตว์ร้ายเกิดใจอ่อนและหนีไปเอง ไม่กล้าทำ เพราะความรู้สึกเป็นธรรมชาติอันเดียวกัน ต่างแต่รูปกายเท่านั้น หากว่าตั้งใจให้ชิดต่อธรรมแล้ว ท่านตาอาจได้อุบายสำคัญๆ เกิดขึ้น ในขณะสงครามเสือกับท่านกำลังเป็นไปอยู่ นี่ก็เพราะกล้าเกินตัว กลัวเกินไป เลยเสียหลัก

การประกอบความเพียรเพื่อชำระจิตให้ยิ่งเหนือสิ่งแวดล้อมทั้งหลายได้อธิบายผ่านมาแล้ว

ธรรมทั้งนี้เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์ อมใจความสำคัญของศาสนธรรมไว้หมด ในที่นี้มีได้นำพระบาลีมาลงประกอบผู้ต้องการโปรดดูในโอวาทปาฏิโมกข์

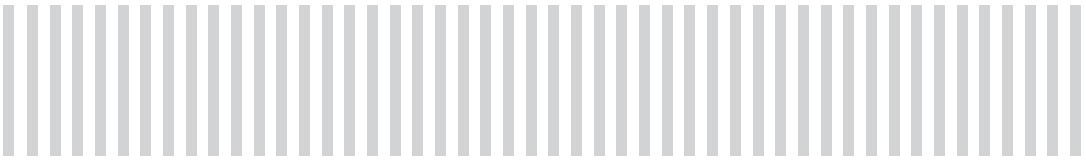

พุทธะไม่ใช่เป็นสมบัติ ของพระพุทธรเจ้าแต่ผู้เดียว

กิจฺฉิ พุทฺธานมฺปฺปาโท ความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธรเจ้า
ทั้งหลายเป็นของหายาก คำว่า พุทธะมี ๔ คือ พุทธะของ
พระพุทธรเจ้าทั้งหลาย ๑ ของพระปัจเจกพุทธะ ๑ ของสาวก
ทั้งหลาย ๑ และพุทธะของสามัญมนุษย์และสัตว์ทั่วไป ๑

ก่อน พุทธะ ของพระพุทธรเจ้าทั้งหลายจะอุบัติขึ้นแต่ละ
องค์ๆ ปรากฏในตำราว่าต้องสร้างพระบารมีมากมาย ตั้งแต่
๔ ถึง ๒๐ อสงไขย ไม่เช่นนั้นก็เป็นพระพุทธรเจ้าผู้แทนของ
ไตรภพไม่ได้ ถึงอย่างนั้นก็ยังมิผู้ต้องการความเป็นพระพุทธรเจ้า
อยู่มาก ซึ่งเวลานี้กำลังสร้างบารมีอยู่

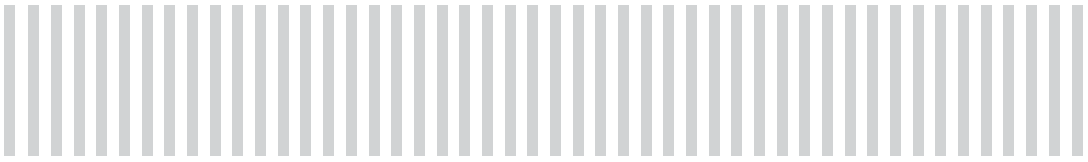

พุทธะของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้รับจากพระบารมีนั้น เป็นพุทธะที่แปลกจากสามัญชนมาก ในด้านคุณภาพและ ความบริสุทธิ์ทั้งๆ ที่ธาตุรู้เดิมของพุทธะนี้เหมือนพุทธะของ สามัญชนและสัตว์ทั่วไป แต่อาศัยพระองค์เป็นนายช่างผู้ฉลาด สามารถเจียรไนได้ด้วยเครื่องมือที่ทันสมัย คือพระบารมี ๑๐ มีศรัทธาบารมีเป็นต้น พุทธะอันนี้จึงปรากฏขึ้นมาเป็นคุณค่าแก่ โลกทั่วสากลพิภพ พร้อมทั้งโลกได้ถือพุทธะอันนี้เป็นสรณะ ตลอดสมัยปัจจุบัน

พุทธัง สรณัง คจฺจามิ พุทธะที่มีอยู่ในสามัญมนุษย์และสัตว์ ต้องไหลมารวมเป็นความเชื่อความเลื่อมใส ฝากเป็นฝากตาย กับพุทธะดวงวิเศษของพระพุทธเจ้า ดังเราทั้งหลายนอน้อม ถึงพระพุทธคุณอยู่ทุกวันนี้ ฉะนั้นพุทธะซึ่งมีประจำองค์ของ พระพุทธเจ้า จึงเป็นเหมือนน้ำในมหาสมุทร ซึ่งเป็นที่ไหลรวม แห่งแม่น้ำทั้งหลายฉะนั้น

ความเป็นพุทธะซึ่งจะพึงมีได้ในพุทธบริษัทเป็น คนๆ ไปนั้น พระพุทธเจ้าไม่ทรงผูกขาดแต่พระองค์เดียว และการวาง ศาสนธรรมลงไว้ประจำโลก ก็เพื่อพระประสงค์จะให้เวไนยชน ยึดเป็นเครื่องมือถือเป็นข้อปฏิบัติ เพื่อกำจัดกิเลสซึ่งสิงอยู่กับ พุทธะไม่ให้ฉายแสงออกมาได้อย่างอิสระเสรีเท่านั้น มิได้มุ่ง ประสงค์อย่างอื่นใดทั้งสิ้น ในเมื่อพุทธบริษัทต่างทำหน้าที่ที่ พระองค์ชี้บอกแล้ว นามว่าพุทธะซึ่งมีอยู่ประจำทุกท่าน เมื่อถูก

ซักฟอกด้วยธรรมที่ทรงมอบให้แล้ว ก็จักพึงเลื่อนฐานะของตน
ขึ้นสู่ความสงบโดยลำดับ ในที่สุดพุทธะดวงนั้นก็จะปรากฏ
ดวงขึ้นเป็นพุทธะที่บริสุทธิ์เต็มที และจะเป็นสมบัติของเรา
โดยเฉพาะซึ่งหาได้ในตัวเอง โดยที่พระพุทธรูปเจ้าก็ไม่ทรงเรียก
ค่าธรรมเนียมจากเราผู้ได้พุทธะดวงพิเศษแม้แต่น้อย และยังมี
ความอิสระเสรีจากสิ่งที่เคยเป็นข้อกีดกั้นตลอดอนันตกาลด้วย

พุทธะของพระพุทธรูปเจ้าก็ดี ของพระปัจเจกพุทธเจ้าก็ดี
ของพระสาวกทั้งหลายก็ดี ทั้งนี้กว่าจะอุบัติขึ้นมาในระหว่าง
โลกทั่วไปก็ดี ในระหว่างโลกคือชั้นภคินีเป็นของยาก ตาม
พระพุทธรูปเจ้าที่ตรัสไว้ว่า กิจใด พุทธานุปฏิบัติ จะนี้แล

กิจนี้ สหุณฺมฺมฺส
มี ๒ คือ ธรรมที่ผู้รู้ธรรมจริงทรงไว้ ๑ ธรรมที่ผู้ศึกษาทรงไว้ ๑
การฟังธรรมก็จัดให้มี ๒ เป็นคู่กัน คือการฟังธรรมเป็นของง่าย ๑
การฟังธรรมเป็นของยาก ๑ การฟังธรรมจากผู้แสดงตามสถานที่
ที่ต่างๆ ในสมัยที่มีพระพุทธรูปศาสนาประจำเช่นสมัยนี้ การฟัง
ธรรมก็กลายเป็นของง่าย ยิ่งสมัยทุกวันนี้มีทั้งการแสดงทาง
วิทยุกระจายเสียง และแสดงตามวัดหรือสถานที่ต่างๆ จนผู้ฟังเมื่อ
จะเห็นได้ในศาสนพิธีต่างๆ พอพระเริ่มจะแสดงธรรมก็ปรากฏ
กิริยาของผู้ฟังมีอาการชอบกล และสมัยต่อๆ มาจนถึงสมัย
ปัจจุบัน ผู้แสดงอาจมีจำนวนมาก ผู้ฟังอาจมีจำนวนน้อย

เมื่อของสิ่งใดมีปริมาณมากขึ้น ของสิ่งนั้นจะพึงลด
คุณภาพและราคาลงตามความนิยมของคน แม้ของสิ่งนั้นจะ
ทรงคุณภาพไว้อย่างสมบูรณ์ก็ตาม เช่น สินค้าที่มีมากจากต่าง
ประเทศที่ส่งเข้าปะทะกันมากมาย จนถึงกับทำให้พ่อค้าใหญ่ๆ
ซึ่งหวังกำไรในการค้าด้วยกันเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้นและ
เกิดความเสียหายเพราะเหตุทั้งนี้ก็มีมากมาย

การฟังธรรมในทำนองที่ว่าผู้แสดงก็สักแต่ว่า ผู้สดับก็
ทำนองเดียวกันเช่นนี้ การฟังธรรมจัดว่าเป็นของง่าย แต่การฟัง
ธรรมจากผู้ทรงธรรมและรู้ธรรมอย่างแท้จริงภายในจิตอย่าง
พระพุทธเจ้าแลสาวกทั้งหลายรู้และสอนจริงตามที่รู้จริง และ
การฟังธรรมโดยธรรมชาติที่ประกาศกังวานอยู่ภายในกายใน
จิตตลอดเวลาตามที่อธิบายมาแล้ว กับผู้ฟังตั้งใจฟังเพื่อจะถือ
เอาประโยชน์จริง ๆ ในธรรม อย่างนี้การฟังธรรมจัดเป็นของยาก
เพราะยากทั้งผู้แสดง ยากทั้งผู้ฟังในทำนองเดียวกัน

ฉะนั้นการฟังธรรมจึงจัดว่าเป็นของยากก็มีเป็นของง่ายก็มี
ด้วยประการฉะนี้

มูลนิธิดวงแก้ว ในพระสังฆราชูปถัมภ์ องค์กรสาธารณกุศล ลำดับที่ ๑๖๒

Duang - Kaew Foundation
Under the Royal Patronage of
His Holiness the Supreme Patriarch

๑/๒ ซ.เทศบาล ๒๓ (กันตะบุตร) ถ.สุขุมวิท
ต.ปากนา อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทร / โทรสาร ๐-๒๘๗๖-๕๓๙๙ E-mail: dforhap@gmail.com

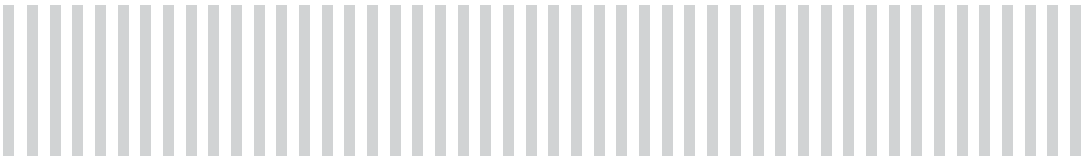
www.duangdaew.org

“จากการให้สิ่งที่ดีที่สุดจากใจของเราทุกคน
กับเขาเหล่านั้น...จะทำให้ดวงแก้วน้อยๆ ดวงนี้สามารถ
ส่องประกายฉายแสงอันบริสุทธิ์ เพื่อช่วยเหลือเพื่อน
มนุษย์ที่ต้องการความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ทั้งใกล้
และไกลได้กว้างขวางยิ่งขึ้นแม้จะเป็นการมุ่งหวัง ให้
กระทำในสิ่งที่เหมือนจะสุดเอื้อม แต่ด้วยก้าวทำเล็กๆ
ก้าวแรกแห่งการให้ไมตรีอันบริสุทธิ์จากใจนี้จะทำให้เรา
พร้อมที่จะมุ่งไปสู่การดำเนินตามทางที่ทรงคุณค่า เพื่อ
ความร่วมมือร่วมใจที่จะสร้างสรรค์ให้สังคมนี้สวยงาม
และน่าอยู่ยิ่งขึ้น...ความฝันที่ดูเหมือนจะสุดเอื้อมก็อาจ
จะเป็นจริงขึ้นมาได้สักวัน...”

ความเป็นมา

เมื่อปลายปี ๒๕๓๑ ได้มีคณะศัลยแพทย์ตกแต่งกลุ่มหนึ่ง ได้ออกไปร่วมทำผ่าตัดแก้ไขความพิการให้กับผู้ป่วยปากแหว่ง เพดานโหว่ รวมทั้งความผิดปกติอื่นๆ ของร่างกายที่สามารถแก้ไขได้ ร่วมกับแพทย์จากมูลนิธิ หู คอ จมูกชนบท โดยออกทำการในพื้นที่ทุรกันดารตามจังหวัดต่างๆ ต่อมาศัลยแพทย์กลุ่มนี้เริ่มที่จะจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกทำงานเองบ่อยขึ้น ทั้งงานผ่าตัดแก้ไขความพิการในชนบท และช่วยเหลือเด็กๆ นักเรียนที่ขาดแคลนและด้อยโอกาสในพื้นที่นั้นๆ ด้วยโครงการโรงเรียนอุปถัมภ์ โครงการโรงเรียนในฝัน และอาหารกลางวัน มีการนำอุปกรณ์การเรียน การกีฬาต่างๆ ไปแจกจ่ายให้พวกเขาอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังทำงานด้านส่งเสริมและทำนุบำรุงพระศาสนาด้วยวิธีต่างๆ เช่น การทอดผ้าป่า ทอดกฐิน จัดกลุ่มฝึกอบรม สมาธิ วิปัสสนา ฯลฯ เป็นต้น เป็นเวลาหลายปีที่ผ่านมา ที่การทำงานลักษณะนี้ได้เริ่มขยายตัวออกจากกลุ่มคนเพียงไม่กี่คน จนมีเพื่อนฝูง ญาติสนิท มิตรสหาย และคนรู้จักใกล้ชิดได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจการด้วยมากขึ้น ได้มีโครงการต่างๆ ที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เพื่อที่จะสามารถทำงานไปเป็นระบบ และมีระเบียบมากขึ้น เช่น การบริหารการเงิน ค่าใช้จ่ายสิ่งของ และทำงานในลักษณะขององค์กรได้สะดวกขึ้น จึงได้ตัดสินใจจัดตั้งมูลนิธิฯ อย่างเป็นทางการ โดยใช้ชื่อ **มูลนิธิดวงแก้ว**

ดวงแก้ว หรือ รัตนอันประเสริฐ จะส่งประกายแห่งความรัก ความปรารถนาดีและมิตรไมตรีจากใจของเราให้กระทำแต่สิ่งที่ดีงามมีค่าต่อตนเองและผู้อื่นเพื่อเพื่อนมนุษย์ในสังคมที่ด้อยโอกาสทั้งทางร่างกายจิตใจและฐานะทางสังคมโดยเฉพาะเด็กๆ และคนพิการในชนบท

ถ้าท่านเป็นผู้หนึ่งที่อยากจะเข้าร่วมงานกับเรา ช่วยกันสานต่อความฝันของพวกเราให้สมบูรณ์เพื่อสังคมที่สุขสงบเพื่อโลกที่งดงามน่าอยู่เต็มไปด้วยความรัก ความปรารถนาดีต่อกันอย่างแท้จริง เรากำลังรอคอยท่านอยู่เสมอ

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯ คือช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ได้รับบาดเจ็บหรือพิการทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้สังคมนี้น่าอยู่และมีความสุขยิ่งขึ้น ด้วยกิจกรรมหลากหลายที่เป็นสาธารณประโยชน์ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ๓ ประการคือ

๑. เพื่อช่วยเหลือเด็กและผู้ด้อยโอกาส
๒. เพื่อส่งเสริมการวิจัยทางการแพทย์
๓. เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กิจกรรมหลักของมูลนิธิ

๑. โครงการต่อต้านความพิการในชนบท (รอยยิ้มเพื่อพ่อ)
๒. โครงการโรงเรียนอุปถัมภ์ / โรงเรียนในฝัน
๓. โครงการสถานปฏิบัติธรรม “วัชรธรรมสถาน”
๔. โครงการส่งเสริมวิจัย / การศึกษาของแพทย์ในชนบท

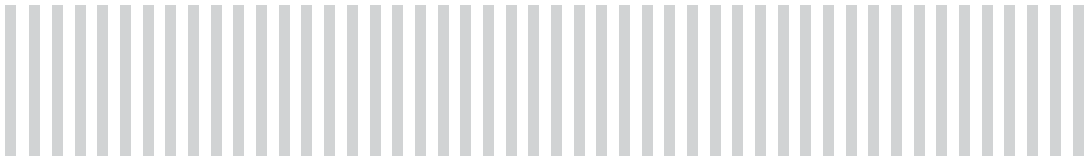

๑. โครงการต่อต้านความพิการในชนบท

ในพื้นที่ชนบทห่างไกลมีเด็กจำนวนไม่น้อยที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับความผิดปกติของร่างกาย อาทิ เพดานโหว่ ปากแหว่ง เนื้องอก ปานขนาดใหญ่ หรือเกิดรอยแผลเป็นต่างๆ จากการศึกษาพบว่า อัตราเด็กเกิดใหม่ ๑,๐๐๐ ราย จะเป็นโรคปากแหว่ง เพดานโหว่ประมาณ ๑-๒ คน (ร้อยละ ๐.๒) จากการวิจัยทางการแพทย์ ยังไม่มีหนทางป้องกันสาเหตุต่างๆ ที่ทำให้เกิดโรคนี้ได้ แต่จากสถิติทำให้อนุมานได้ว่า อาจเกิดจากกรรมพันธุ์ และปัจจัยสิ่งแวดล้อม

การรักษาความผิดปกติดังกล่าวรวมทั้งเนื้องอกแผลไฟไหม้ แผลดั่งร้นตลอดจนความผิดปกติบนร่างกายลักษณะอื่นๆ สามารถทำได้โดยศัลยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ แต่ปัญหาที่พบคือโรงพยาบาลในชนบทไม่มีศัลยแพทย์ประจำ ประกอบกับปัญหา

ความยากจน ทำให้ผู้ป่วยไม่มีโอกาสเข้ารับการรักษาผ่าตัด และการขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้เด็กเหล่านี้ต้องเผชิญกับความพิการและเป็นปมด้อยในการดำรงชีวิตในสังคม มูลนิธิฯ ได้กำหนดโครงการดังต่อไปนี้

- ออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่รักษาผ่าตัดผู้ป่วยในพื้นที่ชนบทห่างไกล เดือนละประมาณ ๑-๒ ครั้ง ครั้งละ ๓-๔ วัน เป้าหมาย รักษาผ่าตัดผู้ป่วย จำนวนประมาณ ๑,๐๐๐ คน/ปี ค่าใช้จ่ายต่อคนไข้ ๑ คน ประมาณ ๖,๐๐๐ - ๘,๐๐๐ บาท

- ออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ในต่างประเทศที่ต้องการความช่วยเหลือจากมูลนิธิปีละ ๑-๒ ครั้ง

- การรักษาต่อเนื่องคนไข้ในสังกัด สำนักรักษาผู้ป่วย ช่วยดูแลผู้ป่วยก่อนและหลังการผ่าตัด รวมทั้งการส่งผู้ป่วยเข้ามารับการรักษาในโรงพยาบาลที่เหมาะสม

- ฝึกการออกเสียงพูด จัดอบรม ครู ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติช่วยเหลือเด็กพิการ ปีละ ๒-๓ ครั้งในกรุงเทพฯ และจัดทีมร่วมไปกับการออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทุกครั้งในชนบท

- อบรม Group Therapy ค่ายเยาวชนเด็กพิการ ฝึกการมีส่วนร่วมในสังคม โดยเชิฐวิทยากร นักจิตวิทยา แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ พระภิกษุ ปีละ ๑-๒ ครั้ง ครั้งละ ๓๐-๕๐ คน ระยะเวลา ๑-๒ วัน

รายละเอียดในการสมัครขอรับการรักษาใน
โครงการ “รอยยิ้มเพื่อพ่อ”

๑. จดหมายบอก ชื่อ-สกุล อายุและน้ำหนักของผู้ป่วย (ถ้าเคยผ่านการรักษามาแล้ว กรุณาเขียนรายละเอียดเกี่ยวกับการรักษามาด้วย-จากที่ไหน, ผ่าตัดอะไร)
๒. บอกข้อมูลเกี่ยวกับ รายได้/เดือน เท่าไหร่
๓. ความจำเป็นที่จะขอรับการรักษา
๔. รูปถ่ายที่สามารถมองเห็นความผิดปกติได้อย่างชัดเจน
๕. สำเนาทะเบียนบ้านที่มีชื่อผู้ป่วย
๖. ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก (บ้าน / ที่ทำงาน) พร้อมเบอร์โทรศัพท์

(กรุณาส่งมาตามที่อยู่ตามปกหลัง)

๒. โครงการโรงเรียนอุปถัมภ์ / โรงเรียนในฝัน

เด็กนักเรียนในชนบทโดยส่วนใหญ่ยังขาดโอกาสที่จะได้รับสิ่งจำเป็นพื้นฐานและสิ่งดีๆ ในชีวิตอีกมากมาย ทั้งที่พวกเขา คือ รากฐานของการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต ถ้าพวกเขาขาดโอกาสที่จะเรียนรู้โอกาสที่จะสร้างเสริมศักยภาพแห่งชีวิตให้กับตัวเองให้ดีที่สุด แล้วประเทศไทยก็จะขาดกำลังสำคัญในการพัฒนาสร้างสรรค์ไปอย่างน่าเสียดาย โครงการโรงเรียนในฝันได้จัดสร้างอาคารเรียนและอาคารอเนกประสงค์

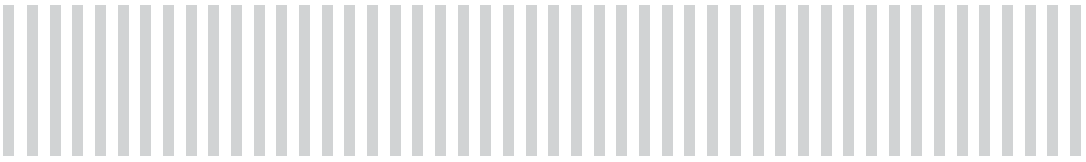

ต่างๆ ให้ตาม ร.ร.ที่ขาดแคลนที่ชนบท ส่วนโครงการโรงเรียน
อุปถัมภ์ มุ่งสร้างความฝันให้กับเด็กนักเรียนในชนบท โดย
สนับสนุนทุนการศึกษา และช่วยให้ฝันนั้นเป็นจริง พัฒนาเด็กๆ
ทางด้านร่างกาย จิตใจ และความรู้ความสามารถต่างๆ โดย
ประสานพลังทั้งจากภาครัฐ เอกชน ครู ผู้ปกครอง และตัว
นักเรียนเอง ซึ่งมีโครงการย่อยต่างๆ ดังนี้

๒.๑ โครงการเกษตรอาหารกลางวัน

- ฝึกสอนนักเรียนปลูกแปลงผักสวนครัวและสวนเกษตร
และช่วยเหลือด้านการเงิน
ในการลงทุนแรกเริ่ม เมื่อ
ได้ผลผลิตก็จะนำไป
จัดสรรเป็นอาหารกลางวัน
หรือจัดซื้ออุปกรณ์การ
ศึกษาตามความเหมาะสม

- การดำเนินการจัดแบ่งรายได้ร้อยละ ๖๐ เป็นค่าอาหารกลางวันของนักเรียนร้อยละ ๒๐ จัดเป็นเงินทุนหมุนเวียนร้อยละ ๑๐ เป็นค่าตอบแทนเด็กนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการร้อยละ ๑๐ เป็นค่าจัดการโครงการ

๒.๒ โครงการฝึกอาชีพ

- จัดวิทยากรทั้งจากส่วนกลางและในท้องถิ่น ฝึกอาชีพให้กับนักเรียน ตามลักษณะสภาพแวดล้อม และความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรมผลผลิตการเกษตร การเจียรไนพลอย ช่างสาขาต่างๆ ช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมในการประกอบอาชีพ สามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัว ตลอดจนมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อขั้นต่อไป

๒.๓ โครงการพัฒนาศาสนาและจริยธรรมในโรงเรียน

- นำนักเรียนในโรงเรียนเข้าค่ายอบรมพระพุทธศาสนา ร่วมกับพระสงฆ์ ครู และผู้ปกครองระยะสั้นๆ ในวันหยุด
- บ่มเพาะจิตใจของนักเรียนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม เข้าใจชีวิตและสังคม มีความพอเพียงและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสุขสงบ โดยการ
จัด เป็น ค่าย อบรม
จริยธรรมภาคฤดูร้อน
ค่ายอบรมการปฏิบัติ
ธรรม การบวชลูกแก้ว

๒.๔ โครงการโรงเรียนในฝัน

ช่วยก่อสร้างอาคารเรียน และอาคารอเนกประสงค์ต่างๆ รวมทั้งถาวรวัตถุที่จำเป็นให้กับโรงเรียนในชนบทที่ขาดแคลน

๓. โครงการจัดสร้างศาสนสถาน / เผยแพร่พระพุทธศาสนา ความเป็นมา

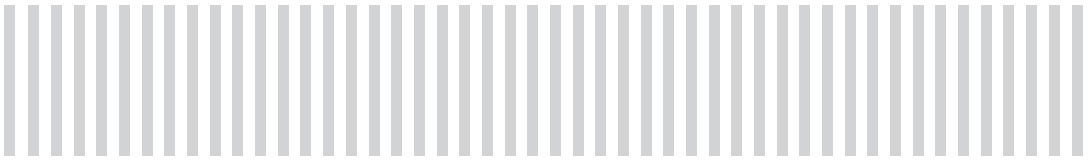
ในทุกๆ ครั้งที่ออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ พวกเราได้มีโอกาสที่จะไปทำบุญทำกุศลร่วมกัน ณ วัดวาอารามต่างๆ ในระหว่างทาง พวกเราตระหนักถึงความสำคัญทางด้านจิตใจ ว่าแท้จริงแล้วความสุขสงบของจิตใจที่ปรากฏจากความเร่าร้อน ความโลภ และความทะยานอยากต่างๆ นั้น คือความสุขที่แท้จริง พวกเราไม่อาจจะหยิบยื่นความสุข... ให้กับพวกเขาเฉพาะเพียงแค่การผ่าตัดรักษาแต่ร่างกายภายนอกเท่านั้น ถึงแม้พวกเขาจะหายจากความพิการ พวกเขาเหล่านี้ก็ยังคงมีความทุกข์เรื่องอื่นๆ ต่อไปอย่างไม่จบสิ้น การที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพวกเขาในชนบทที่ห่างไกล ณ ที่มีความด้อยโอกาสในสังคม การพัฒนาทางวัตถุอย่างเดียวนั้น... ไม่อาจช่วยพวกเขาได้เลย แต่

การนำแก่นพุทธธรรมอันบริสุทธิ์
จากพุทธศาสนาไปมอบให้พวก
เขาเหล่านั้น จะสร้างหลักยึด
เหนี่ยวจิตใจของพวกเขาไว้ได้
ด้วยธรรมะอันบริสุทธิ์นี้ ถึงพวก
เราเองก็จะได้พบความสุขสงบ
ของจิตใจเช่นกัน ลาก ยศ ชื่อ
เสียงที่ได้มามากเท่าใดก็ยังไม่
เพียงพอ ทั้งยังจะสร้างความ
ทุกข์ทรมานแก่ตนเองและผู้อื่น
ต่อไป วัดและสถานปฏิบัติธรรม
เป็นสถานที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นแหล่งรวมของชุมชน เพื่อที่
จะพัฒนาจิตใจ และสังคมของพวกเขาไว้ได้เป็นอย่างดี ทาง
มูลนิธิฯ ได้มีกิจกรรมมากมาย เพื่อที่จะช่วยทำนุบำรุง และ
เผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในเมืองและชนบทตลอดมา

ในวโรกาสอันเป็นมงคล เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวทรงมีพระชนมายุครบ ๗๒ พรรษา เราได้จัดสร้างวัดป่า
เฉลิมพระเกียรติ ที่ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.น่าน และวัชรธรรมสถาน
สถานปฏิบัติธรรม ณ อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม ในวโรกาสที่
พระองค์ทรงครองราชย์ครบ ๖๐ ปี เราได้สร้างวัดปากตัญญูดา
ราม ที่ อ.คลองหาด จ.สระแก้ว และที่พัทลุงธรรมวิภาวัน อ.เมือง

จ.สมุทรปราการ ในวโรกาสที่พระองค์ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา เราได้จัดสร้างวัดนครทิพย์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี และเมื่อ ๘๒ พรรษา เราได้จัดสร้างวัดป่าธรรมปิฎก ที่ อ.ทับลาน จ.ปราจีนบุรี อีกด้วย นอกจากนี้เรายังได้มีส่วนช่วยเหลือในการจัดสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุตามวัดวาอารามต่างๆ อีกเป็นอันมากในแต่ละปีที่ผ่านมา ศาสนสถาน และที่ปฏิบัติธรรมต่างๆ ที่มูลนิธิฯ ได้จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประพุดิปฏิบัติธรรมของผู้เฝ่ธรรมทั้งหลาย ได้มีโอกาสมาระพุดิปฏิบัติ สันทนา และศึกษาความรู้ร่วมกันและเพื่อให้ผู้ประพุดิปฏิบัติธรรมได้เข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เรียนรู้แนวทางในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ก่อเกิดความสุขต่อตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้สังคมมีแต่ความร่มเย็น ประเทศชาติสุขสงบในที่สุด

๓.๑ เชิญร่วมฟังบรรยายธรรม “ธรรมจากพระโอษฐ์”

วันพุธ ๑๘.๐๐-๒๐.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ชั้น ๘ รพ.จักรวรรดินิน
แยกอโศกตัดเพชรบุรี โทร. ๐-๒๖๓๔๙-๓๓๓๓

๔. โครงการส่งเสริมงานวิจัย / การศึกษาของแพทย์

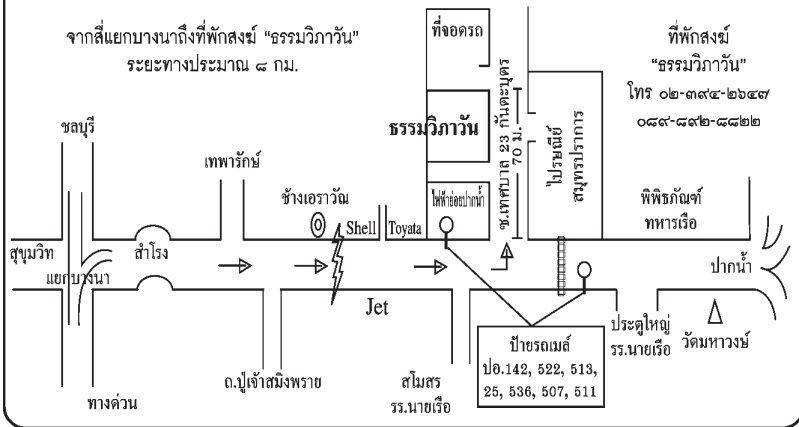
ส่วนใหญจะเป็นการให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยทางการแพทย์ที่มีประโยชน์แต่ขาดทุนวิจัย รวมทั้งงานวิจัยอื่นๆ ที่ทางมูลนิธิฯ มีส่วนรับผิดชอบอยู่ เช่น งานวิจัยทางด้านการรักษาโรคมะเร็ง การรักษาเนื้องอกของเส้นเลือด (Haemangioma) งาน

ที่พักสงฆ์ “ธรรมวิภาวัน”

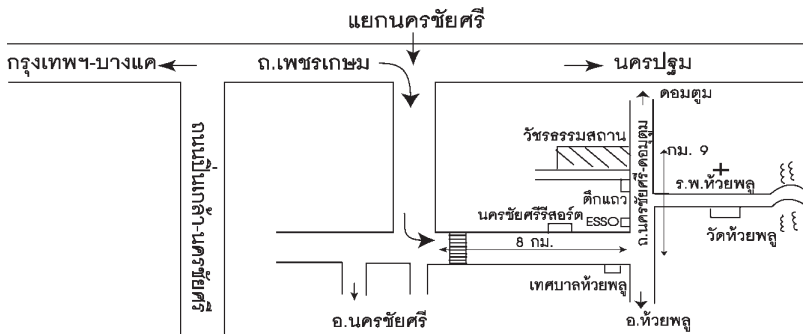
เลขที่ ๑/๒ ซ.กันตะบุตร (๒๓) อ.สุขุมวิท ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๙๐ โทร ๐๒-๓๙๙-๖๖๔๙

จากสี่แยกบางนาถึงที่พักสงฆ์ “ธรรมวิภาวัน”
ระยะทางประมาณ ๘ กม.

วัชรธรรมสถาน

๒๑๓/๓๑ หมู่ ๑ ถนนนครชัยศรี-ดอนตูม กม.๙ ตำบลห้วยพลู อำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๒๐ โทร ๐๒-๘๘๖๖-๕๓๙๙

วิจัยโรคปากแหว่ง เพดานโหว่ Cleft Lip & Cleft Palate และงาน
วิจัยรักษาโรคมะเร็งด้วยเลเซอร์ Photo Dynamic Therapy เป็นต้น
นอกจากนี้ มูลนิธิฯ ยังจัดสรรทุนอีกส่วนหนึ่งในแพทย์ที่
ทำคุณประโยชน์ให้กับผู้พิการและด้อยโอกาสในชนบทได้มี
โอกาสไปศึกษาดูงานเพิ่มเติมในต่างประเทศ และรับแพทย์จาก
ต่างประเทศที่เราได้ออกหน่วยเคลื่อนที่มาศึกษาดูงานใน
ประเทศไทยอีกด้วย

เชิญร่วมบริจาค เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส บำรุงศาสนา
เป็นเงินสมทบทุนการผ่าตัด การศึกษา และสิ่งของที่จำเป็นแล้วแต่
สภาพดี หรือของใหม่ ดังรายการ เช่น

- หนังสือเรียน ชั้น ป.๑ - ป.๖
- หนังสือประกอบการเรียนชั้นประถมฯ
- สมุด / ดินสอ / ปากกา / ยางลบ / ไม้บรรทัด
- อุปกรณ์การกีฬา เช่น ลูกฟุตบอล ปิงปอง
หมากกระดาน ฯลฯ
- เสื้อยืด กางเกงขาสั้น / ยาว กางเกงวอร์ม
รองเท้า ถุงเท้า กระเป๋าหนังสือ
- เครื่องอุปโภค และบริโภค
- แปรงสีฟัน ยาสีฟัน สบู่ ยาสระผม แป้งฯ
- ผ้าห่ม เสื้อกันหนาว
- เครื่องสังฆทาน เครื่องใช้สำหรับพระสงฆ์ วัด
และการปฏิบัติธรรม

อนุโมทนาบุญ

ข้าพเจ้า.....ที่อยู่.....

.....โทรศัพท์.....

ขอบริจาคสนับสนุนกิจกรรมในโครงการต่างๆ ของมูลนิธิดวงแก้ว ดังนี้

- ☐ โครงการรณรงค์ต่อต้านความพิการในชนบท (Running Cost)
- ☐ โครงการวิจัยทางการแพทย์ ทุนการอบรม (Running Cost)
- ☐ โครงการช่วยเหลือผู้เดือดร้อน และด้อยโอกาส (Running Cost)
ผ้าห่มคลายหนาว อุปกรณ์การเรียน ทุนการศึกษา
- ☐ โครงการส่งเสริมและเผยแพร่พระพุทธศาสนา (Running Cost)
จัดสร้างศาสนสถาน กฐินและผ้าป่าประจำปี หนังสือธรรมะ
- ☐ สถานปฏิบัติธรรม วัชรธรรมสถาน (Running Cost)
- ☐ ธรรมจากพระโอษฐ์ (Running Cost)
- ☐ มูลนิธิดวงแก้ว (Tax Deductible)

รวมเป็นเงิน.....บาท

โดยส่งเงินบริจาคทาง

- โอนเงินฝาก ธ.ทหารไทย สาขา รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า บัญชีออมทรัพย์ ชื่อบัญชี
“มูลนิธิดวงแก้ว” บัญชีเลขที่ ๐๔๐-๒-๒๔๗๖๑-๓ (Tax Deductible)
“วัชรธรรมสถาน” บัญชีเลขที่ ๐๔๐-๒-๓๓๖๒๔-๒ (Running Cost)
- เช็ค หรือธนาคัตติ ส่งจ่าย มูลนิธิดวงแก้ว จำนวนของถึง (ปณ.ปากน้ำ)
น.อ.นพ.ดร.ปิโยรส ปรียานนท์ รน.
๑/๒ ซ.เทศบาล ๒๓ (กันตะบุตร) ถ.สุขุมวิท ต.ปากน้ำ
อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
เมื่อวันที่.....จำนวนเงิน.....บาท

*กรุณาแจ้งชื่อ ที่อยู่ ของท่านให้ชัดเจน พร้อมเบอร์โทรศัพท์ และสำเนาใบโอนเงินทางไปรษณีย์ มาแจ้งที่ทำการมูลนิธิ หรือโทรสาร ๐-๒๔๗๖-๕๓๙๙ เพื่อที่จะได้จัดส่งใบเสร็จถึงท่านได้ถูกต้องโดยรวดเร็วและสามารถตรวจสอบยอดเงินกับทางธนาคารได้ถูกต้อง

พระปิณฑุทธบรมไตรโลกนาถ

สถานปฏิบัติธรรม
วัชรธรรมสถาน
มูลนิธิดวงแก้ว
ในพระสังฆราชูปถัมภ์
ต.ห้วยพลู อ.นครชัยศรี
จ.นครปฐม

จัดสร้างขึ้นในปี ๒๕๔๐ โดยมุ่งที่จะส่งเสริมการอบรม
ปฏิบัติธรรมแก่บุคคลทั่วไป ให้เข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนของ
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มูลนิธิดวงแก้วจึงได้พัฒนา
เป็นธรรมสถานที่สัปปายะในการปฏิบัติธรรมตามแนวของ
พ่อแม่ครูอาจารย์สายหลวงปู่จันทร์ทนต์เป็นหลักแนวทางการ
จัดอบรม

- จัดการอบรมหลักสูตรปฏิบัติธรรมระยะสั้น ๓ วัน
(ศุภกร-อาทิตย์) ทุกๆ เดือนๆ ละ ๑-๒ ครั้ง โดยจะอาราธนา
ครูบาอาจารย์ สายพระป่ากรรมฐานสายหลวงปู่มั่นทั่วประเทศ
มาเป็นพระวิปัสสนาจารย์

- ระหว่างที่ไม่ได้มีการอบรม ผู้ที่เคยผ่านการอบรม ณ
วัชรธรรมสถานมาแล้วอย่างน้อย ๓ ครั้ง สามารถเข้าใช้สถานที่
เพื่อการปฏิบัติธรรมได้ครั้งละไม่เกิน ๗-๑๐ วัน พระภิกษุได้
ครั้งละไม่เกิน ๑ เดือนยกเว้นเข้าพรรษา ทั้งนี้ต้องปฏิบัติตาม
ระเบียบของวัชรธรรมอย่างเคร่งครัด

ตารางการปฏิบัติธรรม

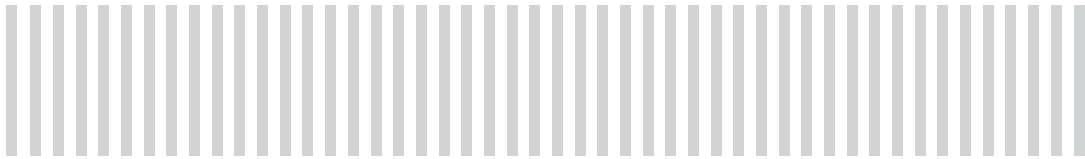

๐๔.๓๐ น.	ตื่นนอน ทำกิจส่วนตัว
๐๕.๐๐ - ๐๖.๐๐ น.	ทำวัตรเช้า / นั่งสมาธิ
๐๖.๐๐ - ๐๗.๐๐ น.	ฟังธรรม / เดินจงกรม
๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐ น.	ตักบาตร, ถวายจังหัน / รับประทานอาหารเช้า
๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น.	พัก / สรีระกิจ / ทำความสะอาดธรรมสถาน
๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.	ฟังธรรม / ปฏิบัติ
๑๑.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.	ฝึกปฏิบัติ
๑๖.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.	ดื่มน้ำปานะ / สรีระกิจ / ทำความสะอาดธรรมสถาน
๑๘.๐๐ - ๑๙.๐๐ น.	เดินจงกรม / นั่งสมาธิ
๑๙.๐๐ - ๒๐.๐๐ น.	ทำวัตรเย็น
๒๐.๐๐ - ๒๑.๐๐ น.	ฟังธรรม
๒๑.๐๐ - ๒๒.๐๐ น.	นั่งสมาธิ ถวาย / ตอบปัญหาธรรม
๒๒.๐๐ น.	เข้าที่พักปฏิบัติด้วยตนเอง

วันแรกของการปฏิบัติ ลงทะเบียน เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น.

วันสุดท้ายของการปฏิบัติ ปิดอบรม เวลา ๑๖.๐๐ น.

ผู้สมัครในหลักสูตรไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น
(กรณีสมัครเป็นกลุ่มนอกหลักสูตร
กรุณาศึกษาระเบียบและ
ทำหนังสือขอให้สถานที่มายังมูลนิธิฯ ก่อน)

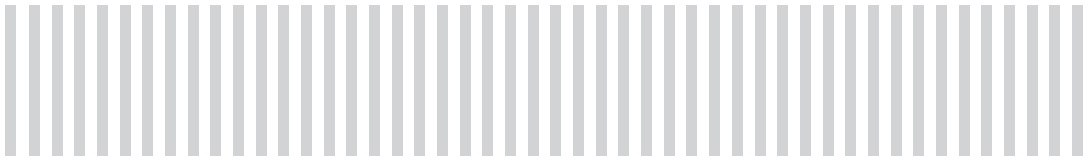

ระเบียบการสมัคร

ผ่านหน้าเว็บไซต์มูลนิธิดวงแก้ว www.duangkaew.org

๑. ผู้สมัครต้องกรอกข้อมูลตามจริงทั้งหมดทุกข้อ ในใบสมัคร
ในเว็บแล้วลงทะเบียนสมัครเข้าอบรม
๒. ข้อมูลที่ไม่ครบ / ผิดพลาดหรือไม่สามารถติดต่อกลับได้จะ
ถูกตัดสิทธิ์
๓. การสมัครสามารถสมัครได้ล่วงหน้าไม่เกิน ๔ เดือน และ
จะปิดรับสมัคร ๑ เดือนก่อนการอบรม ในแต่ละหลักสูตร
ไม่รับผู้สมัครหลัง ๑ เดือน ก่อนการอบรม
๔. การสมัครแทนกันสามารถกระทำได้แต่ผู้มีชื่อในใบสมัครจะ
ต้องรับผิดชอบยอมรับ และปฏิบัติตามระเบียบการสมัคร
และระเบียบการอบรมทุกประการ
๕. เมื่อท่านได้ทำการสมัครอบรมผ่านหน้าเว็บไซต์แล้ว ภายใน
ก่อนอบรม ๓ สัปดาห์ ท่านต้องยืนยันหรือสละสิทธิ์ในการ
เข้าอบรมทุกครั้ง รวมทั้งการสละสิทธิ์หลังการยืนยันเพื่อ
เปิดโอกาสให้ผู้สำรองได้มีสิทธิ์เข้าอบรม
๖. ในกรณีที่มิได้ผู้ตอบรับมาไม่ถึง ๒๐ ท่าน คณะกรรมการขอ
พิจารณายกเลิกการอบรมในหลักสูตรนั้น

๗. การตรวจสอบรายชื่อผู้มีสิทธิเข้ารับการอบรม จะกระทำได้โดยเปิดเว็บไปที่หัวข้อรายชื่อผู้มีสิทธิอบรมผู้ไม่มีรายชื่อจะไม่สิทธิเข้ารับการอบรม ถ้ายังไม่ถึงเวลาประกาศรายชื่อในเว็บ ท่านสามารถตรวจสอบผ่านใบสมัคร ในเว็บมุมขวา หัวข้อการยืนยันจะทำให้ท่านทราบว่าท่านมีสิทธิอบรมหรือไม่
๘. ผู้สมัครต้องศึกษาระเบียบการอบรม ซึ่งอยู่ในเว็บหัวข้อ วัชรธรรมสถานให้แน่ใจว่าสามารถปฏิบัติได้ตลอดการอบรม ก่อนสมัครเข้าอบรม
๙. การส่งข้อมูลติดต่อเรื่องการอบรมปฏิบัติธรรมให้ส่งมาทาง E-mail:vacharadham@gmail.com เท่านั้น
๑๐. การยืนยันสามารถกระทำได้โดยผ่านเมล ตอบรับที่ส่งไปให้ หรือผ่านใบสมัครในเว็บ มุมขวา หัวข้อการยืนยัน
๑๑. ผู้สมัครจะต้องนำบัตรประจำตัวประชาชนมาแสดงในวันลงทะเบียน ซึ่งถ้าไม่ตรงกับใบสมัคร หรือลืมนำมาจะไม่พิจารณาเข้ารับการอบรม
๑๒. ในกรณีเป็นผู้สำรอง ท่านจะต้องตรวจสอบว่าท่านจะมีสิทธิเข้าอบรมหรือไม่ ทางประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิในเวปไซด์เท่านั้น

ผู้มีความประสงค์จะสนับสนุนโครงการดังกล่าว
สามารถร่วมทำบุญได้โดย

๑. เชื้อค หรือธนาณัติสั่งจ่ายในนาม วัชรธรรมสถาน
ปณ.ปากน้ำ (๑๐๒๗๐) จำหน่ายของ น.อ.ปิยรสปิยานนท์
(มูลนิธิดวงแก้ว) ที่อยู่ ๑/๒ ซอยสุขุมวิท ๒๓ (กันตะบุตร)
ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
๒. โอนบัญชีออมทรัพย์ วัชรธรรมสถาน ธนาคารทหารไทย
สาขา รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า เลขที่ ๐๔๐-๒-๓๓๖๒๔-๒
๓. กรุณาส่งใบโอน พร้อมเขียนชื่อ-ที่อยู่ กลับมายัง มูลนิธิฯ
ทางโทร / โทรสารเบอร์ ๐๒-๘๗๖-๕๓๙๙

ดูรายละเอียดและติดต่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่
www.duangkaew.org, vachardham@gmail.com
โทร. ๐๘๑-๘๓๔-๕๒๘๔, ๐๘๑-๘๔๗-๘๙๓๐,
๐๘๙-๘๙๒-๘๘๒๒